

Inv. No. 443

No. - 1011a

Sign. 886.3 - 7/2

~~119~~
DAMIR FEIGEL

~~119 a~~
~~34~~
~~P/56~~
119
47

Po strani klobuk

919 A

Strokovno in bralno društvo
tuh. državnih službenov crkvis. rudiška
V IDRIZI.

GORICA

Izdala in založila »Narodna Knjigarna« v Gorici,
Via Carducci 7.

Tiskala »Narodna Tiskarna« v Gorici, Via C. Favetti 9.

1923.

443

117a

I.

HUMORESKE

Štekovca in bralno društvo
v Idriji.

Božične misli.

»Oprostite, gospod urednik, da Vas nadlegujem! Pred dvema tednoma sem čital v Vašem listu poziv na somišljenike, naj pošljejo čimprej svoje prispevke za božično številko. Odzval sem se pozivu in evo me! Prinašam Vam osebno svoj rokopis!«

»Hvala lepa, gospod...«

»Ime mi je Martin in pišem se Bric.«

»Torej, gospod Bric, hvala Vam! Opozarjam Vas pa na dejstvo, da imamo radi izrednih razmer, v katerih živimo, poseben odbor, ki pregleduje vse rokopise. Le to, kar odobri odbor soglasno, se natisne. Prav sedaj uraduje v sosedni sobi član tega odbora. Predložite njemu rokopis!«

Še predno je mogel pretehtati Bric uredniške besede, je že stal pred mogočnim kritikom. Toliko je še slišal, kako je na rahlo zaprl urednik za njim vrata, prepustivši ga negotovi usodi.

Pisatelji goje navadno veliko spoštovanje do svojih kritikov vsaj do trenutka, ko izrazijo tiše svoje mnenje. To spoštovanje je upognilo tudi Bricu ves gorenji del života skoraj do miznega roba in mu izvilo iz ust vse polno opravičb radi nadloge in motenja.

Slednjič se je zdel Bric že samemu sebi smešen. V eni roki klobuk, v drugi rokopis, globoki

pokloni, prazno besedičenje — prava lutka pod spretnim vodstvom nevidnega režiserja.

»Gotovo prinašate prispevek za našo božično številko!«

»Uganili ste!« je odgovoril Bric, ves vesel, da je bil s tem končan ta neznosni in ob enem tako komični nastop. Oddal je svoj rokopis.

»Sedite in potrpite, da pregledam! Drevi ob šestih imamo sejo, v kateri hočem jaz sam poročati o Vašem prispevku.«

Bric je slušal in sedel. Plaho je ošvrknil s pogledom gospoda kritika, sedečega za pisalno mizo sredi najrazličnejših rokopisov in krtačnih odtisov. Iz goloobritega obraza, rdečih lic, dobrodušnih oči je črpal mnogo upanja, visoko čelo mu je pravilo o pravem razumevanju pisateljskega poleta, dolgi lasje so pa govorili še jasnejši jezik.

Nekoliko utolažen, da ima tako rekoč kolego pred sabo, je začel motriti Bric natančneje vsako kretnjo čitajočega vis-a-visa. Iz kretenj sklepa najlažje z gotovostjo na vtise svojega rokopisa.

Počasi slede kritikove oči posameznim vrstam. Strog mora biti ta kritik, vesten in natančen! Še vedno ima prvo stran pred sabo. Kje neki mora sedaj biti? Bric je bil prejšnji dan prebral najmanj trikrat svojo črtico, zato pa tudi ve sedaj točno, da je bravec pri slučaju Kentukyju. Kaj pa to?! Ustavil se je, segel po rdečem svinčniku in podčrtal dve vrsti. Čemu? Vrag vedi!

In Bric je čutil, kako mu je nekaj stisnilo srce. Slutil je pa tudi, da ga je upanje prevarilo. In ko je natančneje pogledal kritika, je opazil, da niso oči nikakor tako dobrodušne, da je čelo mnogo nižje, da so lasje krajši.

Druga stran je prišla na vrsto. Dogodek iz Michigana. Tudi ta je bil na smrt obsojen potom rdeče črte in rdečega klicaja.

Kako se človek lahko zmoti, ako se vda pr-

vim vtisom! Oči sploh niso bile nikdar dobrodušne, čelo sploh naravne velikosti in lasje običajno kratki, kakršna je pač sedaj moda.

Mogoče pa potolaži strogega kritika konec črtice, si je mislil pisatelj. Prav sedaj se mu bliža. Konec se mu je zdel že prejšnji dan kos njegovega srca in del njegove duše. Če sprijazni ob sklepu pojedine pristen šampanjec užaljene goste z gostiteljem, ki je tekom obeda serviral povabljenecem le kislico, mora izbrisati tudi lep in brezhiben konec pri črtici vse rdeče lise iz nje. To razmotrivanje je vrnilo Bricu njegovo samozavest, njegov sključen hrbet se mu je vzravnal in v očeh mu je zažarel ogenj končnega uspeha.

Nemoteno je tačas nadaljeval kritik svoje delo. Kaj pa sedaj?! Svinčnik ni več podčrtal, pač pa prečrtal skoraj vso zadnjo stran. To mora biti pomota, neumevanje, atentat!

In zopet je pogledal Bric v svojega kritika: oči navadne, čelo zelo nizko, lasje še krajši. Pri srcu mu je pa bilo kakor obtožencu, ki je spoznal tekom razprave, da ne uteče obsodbi in mora vkljub temu poslušati še temeljita izvajanja in tehtno utemeljitev državnega pravdnika. Neznana sila ga je prikovala na stol.

»Hm, hm, hm, hm!«, trikrat se je odkašljaj kritik. »Težko mi je izreči že sedaj končno sodbo, gospod...«

»Martin mi je ime in Bric se pišem.«

»Torej Bric ni Vaš psevdonim?«

»Nikakor ne, ker sta se celo oče in mati pisala Bric. Oče je namreč poročil svojo sestrično.«

»Tak pojav mi nikakor ne ugaja!« Kritik si je pri tem prižgal smotko. »Pisatelj ne sme imeti preveč samozavesti, že radi kritike. Da ste prišli drugemu kritiku, ki ni tako obziren kakor jaz, v roke, bi bil Vaš priimek za vekov veke omadeževan. Zato Vam pa najprej svetujem: preskrbite si

primeren psevdonim! Ime naj ostane, priimek pa izpremenite na vsak način. Če je kritika ugodna, se lahko ponašate s svojim imenom, v nasprotnem slučaju je zakrivil spis kak drug človek. Me li razumete?»

»Popolnoma!« je odvrnil Bric in se znižal v stolu pod udarcem te neoporečne logike najmanj za eno ped.

»Svojo črtico ste naslovili: Božične misli. Naslov se pa nikakor ne ujema z vsebino črtice. Take misli bi lahko imeli na sv. Martin ali pa na pustni torek. Edino le polnočnica in pristen visok slovenski sneg označujeta božični večer. Vi pa ne omenjate ne prve, ne drugega. O tem sem Vas, upam, prepričal, kaj ne!?»

»Seveda!« je prikimal Bric in se znižal na stolu pod novim udarcem zopet za eno ped.

»V težkih časih živimo!« Tajinstven in tih je postal kritikov govor. »Naš list je kakor kapljica na veji. Prva neugodna sapica jo strese. Zelo oprezni moramo biti. Če pa priobčimo Vašo vest, kako je nabila v državi Kentuky v samotni koči po noči žena misleča, da prihaja mož pijan domov, velikanskega medveda, da je kosmatinec komaj odnesel življenje, in če obelodanimo zraven še Vaše misli, da se je to zgodilo v republiki, da so ženske povsod enake v monarhijah kakor v republikah, da se torej ne smemo ogrevati za republikansko državno ustavo, dokler ne preustrojimo žensk, ste lahko gotovi, da nam zaplenijo list, zaprejo tiskarno, vklenejo urednika in odbor. In kaj bi imelo naše ljudstvo od tega?! Vaš ameriški medved in Vaše še ne republicirane ženske bi mu požrle edino duševno hrano. Saj govorim dovolj jasno!«

»Še prejasno!« je zamrmral Bric. Zopet se je skrčila njegova postava pod novim udarcem.

»Notica o koncu sveta, ki ga je prerokoval

amerikanski astronom, ni na mestu!«, je nadaljeval kritik. Njegov glas ni bil več skrivnosten. »Prav sedaj smo pozvali naročnike, naj takoj plačajo zaostalo naročnino. Kakor hitro bi pa zvedeli, da se bliža konec sveta, bi se nobeden ne brigal več za naše upravnništvo. Vaš konec sveta nam nikakor ne sme prečrtati računov. Temu morate i Vi sami pritrditi!«

»Pritrdim tudi!« je šepetal Bric.

»Slednjič pa prihajate do nenavadnega zaključka, da so si namreč evropejski časnikarji sami izmislili Ameriko, da ne eksistira ne Kolumb, ne Carnegie, ne Rockefeller, ne Wilson; vse te može so rodili časnikarji, da na ta način lažje lažejo in da tolažijo svoje bravece z obljubljeno deželo, z bogastvom, s pravičnostjo in svobodo. Po-vejte mi resnico, gospod Bric, ste li mislili resno, ali res verjamete, da ni Amerike?!«

»Ne, ne, saj to je le šala, kateri sem primešal skrivaj nekaj resnice!« se je branil Bric in pobiral klobuk, ki mu je bil padel raz koleno.

»Sedaj Vas komaj razumem! Vaša črtica naj bi bila nekaka humoreska ali satira, kaj ne!? Toda tudi v tem slučaju ste na nepravi poti!« Kritikov glas je postajal bolj in bolj iskren, očetovski. »Dovolite, da Vam dam par nasvetov! Najboljši dovtipi so in ostanejo stari dovtipi. Recimo: gospod naroči v prodajalni venec s trakom. Na trak ukaže zapisati »Spavaj sladko!« in sicer na obeh straneh. Kako se začudi gospod, ko mu prinesó venec z napisom: »Spavaj sladko na obeh straneh!« Ha, ha, ha, ha, kaj ne, izboren dovtip!«

»Pravil mi ga je že moj oče, ki ga je bil zvedel od svojega starega očeta!«, je pripomnil Bric in si čistil z rokavom klobuk.

»Dovtip je pa le lep, in če se tudi nekoliko izpremeni, ne izgubi smešnosti!« je nadaljeval kritik in si obrisal solzo, ki se mu je z očesa potočila

črez obraz. »Vi lahko pošljete gospo v prodajalno, napis lahko predrugačite, recimo »Blagor mu, ki se spočije«, ali »Zadnji pozdrav«, ali »Vrlemu rodoljubu« ali »Na svidenje«, samo na to morate paziti, da pristavite vedno še zraven »na obeh straneh«. Dam Vam pa še drug dovtip na razpolago. Ta dopušča še več izprememb. Poslušajte! Kristus in sv. Peter gresta po Krasu in jesta vsak svoj kos kruha. »Kruh je vendar le dober!« pravi Kristus. »Potica še boljša!« mu odgovori sv. Peter. Pomislite, danes pošljete oba v Vipavsko dolino, jutri v Hribe, potem v Brda, ko se utrudita oba, pošljete sv. Valentina in Pelegrina, ali sv. Kozma in Damijana polagoma v vse te kraje. Dovtip pa ostane večn, ker je potica res boljša od kruha.«

»Kaj pa, če pridejo na Kras sv. Trije kralji? Naj se li zavzame Baltazar kot tretji kralj za mandolat ali za tržaške fige?« je pohlevno vprašal Bric svojega učenika in si obrisal pot na obeh straneh.

»Popolnoma zgrešeno! Že vidim, da nimate pravega pojma o humorju. Če pripeljete tako odlično družbo na Kras, imamo zopet sitnosti pri listu, ker ti ta obisk dišal v sedanjih časih preveč po politiki. Opreznost tudi pri dovtipih!« Kritik je vstal. »Vsekakor bi morali Vi svoj spis popolnoma izpremeniti, da bi postal goden za tisk. Mogoče se bo dala uporabiti kaka misel.«

»V tem slučaju bi Vas prosil,« tudi Bric je vstal in se priklonil svojemu dobrotniku, »da rešite vsaj zadnjo misel: o Ameriki!«

»Vedremo! Klanjam se, gospod Bric!«

»Hvala lepa za pouk, za obe strani na traku in za potico sv. Petra!«

* * *

Prišel je božični večer v deželo. Malo ljudi si srečaval po ulicah. Fin dež je pršil iz megle. Pi-

satelj Bric je pa hodil brez dežnika pred tobakarno. Čakal je božične številke.

Končno jo je vendar le prinesel raznašalec in prvi kupec, še predno je sploh preštela prodajalka doposlane ji izvode, je bil Bric.

S svojim zakladom je stopil Bric v najbližjo gostilno. Sam je bil. Tem bolje! Vzel je list iz žepa in pregledoval.

Podlistek nič! Mogoče v božični prilogi?

Natakarica mu je prinesla zahtevano četrť. Poglobil se je v dnevne vesti, da bi ga ne motila s kakim vprašanjem.

Šla je. »V božični noči«, pesem, nič, »In mir ljudem na zemlji!«, nič, tu nič, v odstavku za kratek čas je bil pač dovtip o gospodu, vencu in traku, toda saj ta dovtip ni bil njegov.

Stoj! Na predzadnji strani:

POSLANO.*)

Podpisani Martin Bric izjavljam tem potom, da ni ne Amerike, ne Kolumba, ne Wilsona. Ameriko in Amerikance so si izmislili evropejski žurnalisti, da dajo svojim izmišljotinam domovinsko pravico, ker bi imeli v Evropi prestrogo kontrolo.

Spoštovanjem

Martin Bric.

* * *

*) Za vsebino pod tem naslovom odgovarja uredništvo, le toliko, kolikor zahteva zakon.

Ni mnogo, si je mislil Bric! Kritik je pa le upošteval njegovo željo. Rešil je misel o Ameriki. Od sedaj naprej ne bodo več tako slepo verjeli bravci vestem, ki se odigravajo v Ameriki.

Spravil je list v žep, izpil vino, plačal in jo odkuril proti domu. Kako se je začudil, ko je dobil doma na mizi račun upravištva: Za priobčeno poslano v božični številki dne 24. decembra 1919. lir 36.

Tako so končale »Božične misli« na predzadnji strani zraven osmrtnic. Da so bile dragecne, kaže dejstvo, da je stala ena sama misel že 36 lir. Bric je bil pa zelo hvaležen usodi, da ni priklicala stavcu v spomin dovtipa »na obeh straneh«. V tem slučaju bi moral plačati 72 lir. Prihranil si je torej 36 lir, dovolj za oba praznika, ker je bil skromen.

S temi mislimi je zaspal Bric na božični večer.

Prašič.

Bilo je v kimovcu 1918. l. V stranski sobi gostilne »Pri levu« se je bila že zbrala običajna večerna družba. Za okroglo mizo v kotu je sedel trgovec Berlot. Z nekako pobožnostjo je privlekel iz viržinke slamico, naslonil jo na kozarec, prižgal jo in vrtel viržinko toliko časa v malem plamenčku, dokler ni pribodel tanek dim skozi ustnik Berlotu naravnost pod nos. Nozdrvi so se mu vidno stresle in s tem trenutkom je pričela zanj seja. Doma je namreč pravil pri vsaki večerji, da mora takoj k seji, kako malo je v mestu požrtvovalnih delavcev, da se bliža s hitrimi koraki oni veliki trenutek, da bremeni usoda vse dežele edinole na ramenih peščice mož. Žena ga je pomilovala, v srcu jo je pa veselilo, da si je priboril njen mož s pridnostjo, vztrajnostjo in razumom tako odlično mesto med narodovimi voditelji. Na Berlotovi levici je prebiral kontrolor Koren časopis in zalival vsako brzojavko posebej in vsak posamezni odstavek s požirkom vina. Češče je pokazal kako posebno novico svojemu sosеду, posestniku Hvali, in izrazil svoje dopadajenje nad njo s tem, da ga je prijateljski sunil med rebra. Čim več požirkov si je bil privoščil Koren, tem krepkejši so bili njegovi sunki. Hvala je pa moral molčati, ker je gojil kot hišni posestnik veliko spoštovanje do

davkarije. Suplent Zakrajšek, ki je bil pred dobrim mesecem oproščen vojaške službe, je kadir kakor Turek in premišljeval, s katero mično dogodenco iz svojih bogatih spominov na štiriletno službovanje v nadporočniški suknji naj zabava družbo. Lagal je navadno o jarkih, napadih, bojih, čeprav je še vedno dišal po kloroformu, ki se ga je bil nabral kot pisarniški vodja neke vojaške bolnišnice v zaledju. Med suplentom in trgovcem Berlotom je sedel zadnji član stalnega omizja, bančni uradnik Sirk. Večerjal je. Nezabeljen krompir, golaš, v katerem je znala zakriti spretna kuharica s pomočjo paprike in paradižnikov popolno pomankanje zabele. Dvakrat je Sirk privzdignil krožnik in pogledal omako proti luči iskaje maščobe. En sam cink, četudi medel, da, celo cinček bi ga bil popolnoma sprijaznil z večerjo. Nič, in slednjič je bil vesel, da si je bil z nevoljo in naporom preskrbel nekako podlago za običajne četrtri, brez katerih bi lahko vrag pobral vso nezabeljeno sedanost, kakor se je izražal po vsaki taki večerji.

Nekaj nevidnega je plulo nad družbo. Dvignilo se je bilo iz nezabeljenega krompirja, iz brezmaščobnega golaša, odskočilo od Hvalovih reber pri vsakem sunku od strani kontrolorja. Vsi so čutili to moro. Suplent si je bil že domislil zanimiv dogodek, trgovec je pa naročil dva litra najboljšega, prepričan, da prepodi trtni sok hitreje in uspešneje od vsake še tako pikantne historije dušečo moro.

»Bili smo v Karpatih,« je pričel Zakrajšek, »jaz sem poveljeval...«

»Mackensenovi armadil« mu je prestrigel Hvala govor. »Tri sto sedem in šestdeset Rusov se je navalilo name. Ker nisem imel bele rute kot znamenja podaje, sem se moral boriti za žive in mrtve, dokler jih nisem užugal. Vse sem polovil.

En sam mi je zbežal in ta je bil moj »burš«. Predlagan sem bil za visoko odlikovanje, katero sem pa v svoji brezmejni skromnosti odklonil itd. itd.«

»Veš kaj, prijatelj Hvala,« je pripomnil užaljeno Zakrajšek, »ti si danes neznosen! Kaj se ti je, vraga, pripetilo?«

Urška je prinesla steklenico vina na mizo. S komolcem je v svoji neprevidnosti prevrnila Hvali kozarec.

»Sedaj pa že vem!« se je zasmel Zakrajšek, »krst, krst! Če si radi botrov v skrbeh, name vedno lahko računaš!«

Na to opazko in videč porogljiv nasmešek pri vseh svojih prijateljih, se je obrnil Hvala proti Urški in siknil skozi poluzaprta usta: »Vrag te vzemi brez oklicev!«

»Tako se ne govori z vaško nedolžnostjo. Z jezikom si se jezil nad njo, s pogledom si jo pa poljubljal od nog do glave! Prašič!« se je zadril vanj Sirk.

»Si slišal, kaj mi je rekel?« je vprašal Hvala ves rdeč svojega soseda Zakrajška.

»Prašič, ti je rekel, prav, prašič, prašič!« Susplent je parkrat ponovil to psovko. Maščeval se je radi bele rute in burša.

»Priča mi boš pri obravnavi? In ti?« je vprašal Hvala soseda na desni, kontrolorja.

»Nič nisem slišal!« je hinavski zagotovil Koren.

»Jaz sem pa slišal, a z mano ne opraviš mnogo pred sodiščem. Še davke plačujem nerad samo zato, ker je davkarija v sodnem posloplju. Le vprašaj Korena! Po tem vinu se drugi dan vse pozabi. Jutri ne bom več vedel ničesar!« in kakor v dokaz svoji trditvi je izpraznil Berlot na en oddušek poln kozarec vina.

»Sicer pa zadostuje ena priča, če nima namena moj nasprotnik, utajiti celo zadevo!«

»Ne, bodi brez skrbi! Kar sem rekel sem rekel. S takim prašičem ne sedim več pri mizi! Zdravo!« Sirk je vzel svoj površnik in izginil skozi kuhinjo.

Vse ga je jezilo, ko je stopal proti domu. Ulice slabo razsvetljene. Na ovinku se je spoteknil ob kamen. »Kanalja!« mu je rekel. Ključa hišnih duri ni mogel koj dobiti. »Falot, kje se skrivaš?«

Niti v postelji se ni mogel umiriti.

»Kaj mi pa morejo, tudi če pride stvar pred sodnika! Radi prašiča še ni bil nihče obešen. Deset kron globe, stroški nasprotnikovega odvetnika bodo znašali s pričnino in kolki vred kakih trideset, kvečjemu štirideset kron, skupaj petdeset kron. Vsak šport stane. Prašič sem mu pa vendar le rekel!«

Sirk se je obrnil k zidu.

»Osmešil si se pa le kot zagovornik morale! Preden druge sodiš, preišči sebi drob in jetra! Po tem ne boš več drugih obsojal. Kdo ti je dal to pravico? Ali ni govorila iz tebe ljubosumnost, če že ne ljubosumnost, pa vsaj sebičnost in nevoščljivost. Kar je dobrega, svežega in zdravega, bi vse rad sam popapcal. Kaj ne! Drugemu ne privoščiš niti pogleda! Lep mož si! Sram te bodi! Besede pa vendar ne prekličem! In tudi če bi sodnik silil k poravnavi, je ne sprejemem!«

Sirk si je popravil zglavje. Ležeč na hrbtu je zijal v temo in razmišjal dalje. Hipna misel ga je na mah vzdignila pokonci.

»V najkrajšem času zve vse mesto za ta dogodek. Gotovo ne bo med zadnjimi urednik Žagar. Da pride osebno k razpravi, ni dvoma! In kako zna on popisati tako bagatelo. Ko sta se zadnjič sosedi ošteli in zlasali, je sestavil tako poročilo, s kakršnim se niso mogle ponašati v mirnem času niti razprave pred poroto. Koncem poročila je še dostavil, da ženske ne morejo dobiti volilne

pravice, kvečjemu dobe kravilno pravico. Kako neokusno! In moj slučaj bo kakor nalašč zanj! Naslov: »Prašič pred sodnijo.« Če se mu količkaj posreči notica, če bo štela zadostno število vrstic, pride celo na uvodno mesto. Take članke bi morala cenzura zapleniti! Zavednemu narodnjaku lahko vzamejo ugled. Vsak bo popraševal, nisi li bil ti zadnje čase pred sodiščem? Ti, moralist, ti, sedaj se bojiš javnosti, dočim se prej nisi obotavljal zabrusiti v javnem lokalu prijatelju »prašiča« v obraz! Sram in fejš te bodi!«

Zopet se je obrnil Sirk k zidu.

»Sedaj mi pa le molči, dovolj imam tvoje propovedi! Pusti me, da zaspim, če ne vstanem in potem boš videl!« Tako je grozil in svetoval samemu sebi Sirk v postelji, obrnil se je še parkrat in zaspal.

* * *

»Vabljen sem, gospod sluga, na razpravo ob 10ih predpoldne in sicer v sobo št. 4. Pravkar sem bil tam, toda soba je prazna.«

»Že vem, U 236/18, Hvala contra Sirk. Predsednik je odredil, da se bo vršila razprava v porotni dvorani. Konec hodnika na levo, tretja vrata.«

Kaj ima opraviti predsednik s to čisto navadno kazensko tožbo? Čemu porotna dvorana? Taka vprašanja si je stavil Sirk stopajoč po dolgem hodniku.

Sam ni vedel, kako je prišel do cilja. Od daleč je že videl tožitelja Hvalo v živahnem razgovoru z njegovim odvetnikom. Najboljšega in najspretnjšega kazenskega zagovornika si je bil izbral njegov nasprotnik. Sirk je instinktivno zvišal proračunjene stroške za celih dvajset kron.

Kaj pa je to? Hvala mu je prišel naproti. Dal mu je roko. »Veš, prijatelj Sirk, slaba nama prede!

Moj odvetnik obupuje. Zelo kočljiva zadeva, se je pravkar izrazil napram meni!«

»Samo, da ti zviša svoj stroškovnik, le meni verjemi! Jaz sem te razžalil in obsojen moram biti, če ne, se pa sam pritožim!«

Sirk se je nato ozrl po dvorani. Udeležil se je bil že marsikatero porotne razprave, nekoč sta stala pred sodniki zakonska žena in njen ljubimec, ki sta bila umorila moža in zakopala truplo pod krizanteme na vrtu, a niti tačas ni polnila dvorane tako pestra in polnoštevilna množica. Vsi uradi so bili zastopani. Navzoč je bil glavar z obema komisarjema, dasi je bil na glavarstvu uradni dan. Celo iz Trsta je prišel namestništveni nadsvetnik. Davkarija, financa, odvetniki, notarji, farne cerkve, škofija, profesorji, upokojenci, trgovci, obrtniki, aristokracija, delavci, dame, gospe, žene, gospodične in dekleta.

Da se ni trdno oklepal stola pred sabo, bi bil Sirk gotovo padel na tla, tako se mu je bilo zavrtelo v glavi.

Nehote se je ozrl na galerijo pod stropom. Predsednik okrožnega sodišča sam, vsi sodni nadsvetniki, svetniki, tajniki, avskultanti, državni pravdnik, vsi uradniki in poduradniki, sluge, dve strojepiski in celo pet žensk, ki so brisale prah s sodnih miz.

Kako rad bi bil zavpil Sirk, da bi ga bila slišala vojaška straža tam daleč pri vhodu: »Ljudje božji, jaz sem znorel, jaz norim, peljite me takoj v bolnico!« a niti besedice ni spravil iz ust. Sui jezik se mu je bil pilepil na nebo.

Zdajci je zavladala tišina v dvorani. Skozi stranska vrata so vstopili sodnik, zapisnikar in zastopnik državnega pravdnštva. Za njim je pa neokretno pristopical na zadnjih dveh nogah pravi živi — prašič. Pri vsakem njegovem koraku so se stresla tla. Velika debela glava se je izlivala — na

tančno kje, je bilo nemogoče dognati — v mo-
gočna pleča. Napeta koža se mu je svetlikala in
žarki jesenskega solnca so se odbijali v maščob-
nem potu.

Še preden je prišel prašič do odkazanega mu
stola, je bil že sedel Sirk. Vdal se je v usodo. Mrko
je zrl predse in ni čutil, kako mu je lil curkoma
pot s čela.

Nekaj opazk je pa vendarle čulo njegovo uho.
Za njim ob ograji so šepetali moški. Prvi je iz-
javil: »250 kg tehta!« Drugi: »Ne, imeti mora 230
kg!« Tretji: »Stavim glavo, da ima 240 kg!« Sirk
ni videl govornikov, a spoznal je iz teh opazk, da
je bil prvi kmet, drugi mesar in tretji mešetar. —
Mati in mali sinko. Mati: »Glej, tisti tam nam da-
je zabelo, slanino!« Sinko: »Mama, kaj je on šta-
cuna?« Mati: »Ne, on je žival!« Sinko: »Kako ga
kliče njegova mama?« Mati: »Pujsek!« Sinko:
»Kadar bom tako velik, ali porečeš tudi ti meni
pujsek?« — Dve gospodični. Prva: »Njegova koža
me spominja moje plesne obleke, zadnje pred
vojno. Enaka barva.« Druga: »Ne, barva me bolj
spominja naših rož, veš, na verandi!«

Sodnik je prebral tožbo, zaslišal toženca Sirka
in pričo Zakrajška in s tem ugotovil dejanski stan.
Besedo je nato dal prašiču.

Vse se je dvignilo s sedežev. »Doli! Sedite!
Klobuke z glave!« taka in enaka povelja so se sli-
šala iz ozadja dvorane.

Prašič se niti zmenil ni za nastali hrup. Po-
čakal je, da je sodnik umiril razgrete duhove z
grožnjo, da pusti takoj izprazniti dvorano, če se
vrišč ne poleže. »Mir!« je zavpil narednik, po-
veljnik vojaške straže pri vhodu, in če bi bila
padla v tem trenutku igla na tla, bi jo bili vsi
slišali.

Malo je še stresel prašič svoja ušesa in začel:
»Dogodilo se je, da je človek človeku rekel

prašič. Pomislite, s tem imenom ga je hotel žaliti in njegov tovariš se je čutil — razžaljen. Potek današnje razprave je spravil na dan vso črno nehvaležnost človeške družbe in človeškega rodu. Govorim tu kot zastopnik svojih soplemenjakov in zahtevam svarilno kazen, da izgine enkrat za vselej iz vašega slovarja prašič kot psovka. — Kdo vam daje slanino, mast, da lahko belite svoja jedila, da lahko cvrete na njej svoje krofe, štravbe, da lahko pečete naše lastne mrežne pečenke?«

Pritajeno cmokanje je bilo slišati po dvorani.

»Kdo vam daje rebrea, krvavice, jetrnice, klobase sploh, da jih uživata s kislim zeljem ali kislo repo?«

Vojaška straža je pobrala onesvečenega diurnista s tal in ga spravila v predsobo.

»Kdo vam nudi (največje veselje za velikonočne praznike, tako zvano gnjat, ki je dobra kuhana ali sirova, s hrenom ali brez hrena?«

Kovaški pomočnik je zavpil: »Živio!« in že ga je prijel narednik za ovratnik in ga odstranil.

»Kamor prihajamo mi, ni bolezn! Brez nas boste hirali, razpadete! Mi smo vaša lekarna in mi smo vaši zdravniki!« je še zakrulil in sedel.

Ni je bilo kravate, ni je bilo bluže v dvorani, ki bi ne bila mokra. Izjemo je tvorilo le sodno obje na galeriji. Imeli so dovolj razmaha, da so si še pravočasno obrisali usta.

Odvetnik, oni sloveči kazenski zagovornik, je govoril nad tri četrti ure. Med govorom se je tako zagledal v svoj visokocenjeni vis-a-vis, kakor je večkrat imenoval prašiča, da se ni lotil samo toženca, marveč lopnil je tudi svojega klijenta, Hvalo. Tako je očrnil oba, da sta Sirkova gospodinja in Hvalova perica že mislili na vislice kot edino možno kazen.

No, sodba pa le ni bila tako stroga. Toženec in tožitelj plačata po dvajset kron globe za mestne

reveže, stroške nosita oba enakomerno, prositi pa morata razžaljenega prašiča odpuščanja.

Takoj sta položila denar na mizo. Tudi odvetnik je dodal enako svoto. Ko sta pa šla k prašiču in mu molila roko, ni bilo več mogoče vzdržati discipline v dvorani. Vse je skočilo pokonci, da vidi ta prizor. Hvala se je zahvalil prašičku za odpuščanje rekoč: hvala!, kar je vzel prašič z zadovoljstvom na znanje. Saj je dobil s tem on sam človeški priimek. Seveda je bil tudi odvetnik takoj zraven in tudi on je stisnil prašiču parklje. Ostalo mu je na roki nekaj zabele. Radi tega je podaril vse stroške klijentu. Ničesar ni maral ne za tožbo, ne za razpravo.

Ko je zapuščal Sirk dvorano, so prihajali k njemu vsi prijatelji in znanci, stiskali mu roko, da ga je začela boleti. Hinavci! Pobrali so mu z desnice vso maščobo.

* * *

Pozno v jutro se je zbudil Sirk. Nasprotna stena se je že kopala v solčnih žarkih. Hitro je vstal. V roki je čutil hude krče. Zaspal je bil namreč snoči z roko pod sabo.

Gospodinja mu je prinesla »kavo«.

»Veste kaj, gospod Sirk, ne ostane drugega, kakor da se obesimo vsi po vrsti. Na vse zgodaj sem zvedela, da se je slanini zopet zvišala cena. Le brat dobi od brata sedaj slanino po 140 kron kilogram. Prašič je postal gospod, in če bi bila jaz moški, bi se odkrivala vsakemu prašiču, ki bi ga srečala na poti!«

Ne da bi bil potrkal, je vstopil v sobo prijatelj Hvala. Krvave oči je imel in zaspan obraz.

»Kam se ti je mudilo snoči? Da bi ti videl, kak direndaj je nastal po tvojem odhodu! Štiri litre sem moral plačati, ker me je zadela čast, biti v tej nezabeljeni sedanjosti prašič. Trgovec Ber-

lot je bil nadelan ko muha. Tako važne seje pa res še ni bilo, je ponavljal venomer. Jaz sem sunil kontrolorja štirikrat pod rebra, misliš, da je kaj čutil?! Zakrajšek je trdil že pri tretjem litru, da bi bil že kdaj spisal svoje spomine na vojno, če bi imel dovolj papirja. Žejen sem! Pojdi, greva k naši preljubeznivi Urški. Zakrajšek ji je pravil ves večer Circe in ji tudi razložil, da je bila to copernica, ki je izpremenila Odisejevo spremstvo v prašiče. Radi Urške sem postal jaz prašič, če se še spominjaš, hvala torej obema, Urški in tebi!«

Na murvi.

Bil je krasen zimski dan. Prosinec sam se je nemalo čudil, da ga je doletela taka sreča. Solnce se je šopirilo na nebu v pomladanskem ornatu in vabilo s svojimi gorkimi žarki zmrzle meščane iz njihovih zaduhlih sob.

Dolgo časa se nisem mogel odločiti, ali naj grem v kavarno, ali na izprehod. Slednjič so užugali žarki taroke in pagata in kmalu sem imel mestno obzidje za sabo.

Zajec je brezskrbno preskočil stezo pred mano. Zavedal se je, rekel bi, dejstva, da je nastopila zanj pred par dnevi varnostna doba in da se mu ni bilo več bati lovcev.

Tam pred mano je izginil za ovinkom človek. Najbrže je bilo tudi njega izvabilo solnce v naravo. Vzradostila me je zavest, imeti v bližini sorodno dušo, ki je niso premotile ne kavarniške igre, ne popoldanske četrti. Srce mi je pravilo, da gotovo dohitim prej ali slej simpatičnega neznanca.

Počasi sem stopal. Na levo pod mano je šumela Soča. Zadnji nalivi so ji bili skalili modro prozorne valove. Na tem grmovju sem si bil kot šolarček strgal hlače na begu pred poljskim čuvajem. Na oni trati v zavetju smo se par let pozneje shajali dijaki in prepevali vkljub nemškimi disciplinarnim predpisom slovenske pesmi. Spo-

mini so se vrstili za spomini. Nisem se jih mogel otresti, če tudi je bila vojna nekoliko izpremenila pokrajino. Tik grmovja je bila postavila zarja: vele španske viteze, preko trate izkopala strelski jarek, na murvo pa obesila ptičje strašilo. In ravno pod to murvo sem bil prvič krivo prisegel večno ljubezen in še večnejšo zvestobo. To strašilo je nemalo motilo moje spomine. Tak nestvor sredi najidealnejše ljubezni!

Čemu strašilo sredi zime? In kakor meteor, ki zažari na nebu, se mi je pojavila misel, misel tako strašna, da sem letel preskakovaje jarke mimo žičnih ovir kakor vihra proti murvi.

Z nadčloveškimi močmi sem odmotal zanko, srednje debelo in trpežno vrv, in človeško truplo je padlo na tla.

Nisem se bil zmotil. Neznanec pred mano se je bil obesil in me vabil kot strašilo k sebi. Kaj, neznanec? Pogledal sem natančneje in spoznal v samomorilcu svojega prijatelja Severina.

Nič odlašanja! Slekem sem vrhno zimsko suknjo, vrgel klobuk v travo in že sem pričel z umetnim dihanjem. Roke sem mu nategoval, jih zopet krčil, dvakrat, trikrat, petkrat, ... sedem in dvajsetkrat. Potil sem se. Da bi mogel oddati vsaj nekoliko svoje gorkote mrzlemu truplu! Le naprej! Vrgel sem še suknjo in telovnik v travo ... Tri in tridesetkrat. Obrisal sem si pot ob srajco ... Sedem in štiridesetkrat. Moje moči so pojemale. Ali bi nekoliko počival? Ne, ne, gre za življenje in smrt! Daljni zvon iz mesta mi je dajal ritem ... Pet in petdesetkrat. Na tleh kleče sem čutil strahovite krče v mečih. Črevljev že nisem več čutil na nogah ... Sedem in petdesetkrat! Srce mi je bilo ob prsa, da je koščen gumb kar odskakoval od srajce ... Osem in petdesetkrat. Sapa mi je pošla, izpustil sem prijateljeve roke in v tem trenutku mi je prilepil Severin krepko zaušnico.

Nisem vedel, naj seli jezim ali veselim, moje delo je obrodilo uspeh. Prijatelj je oživel. Truden sem sedel pod murvo.

Lice me je zaščepelo in me spomnilo zaušnice. Moči pa nisem imel najmanjše, da bi jo bil vrnil. Ogorčenost nad tako nehvaležnostjo mojega prijatelja, razžaljenost in lastna onemoglost so se izlile v eno samo psovko.

»Nesramnež!« sem mu zabrusil v obraz, vstal in se počasi oblačil.

»De mortuis nil nisi bene!« mi je odvrnil prijatelj. Vzdignil se je previdno in si potipal z obema rokama vrat, kakor bi čutil še vedno zadrgnjeno vrv okrog njega.

»Kar iščeš, imam že jaz v žepu. Bajе prinaša vrv obešencev srečo! Sicer pa odpusti mi, če sem te razžalil! Kako neki sem moral biti tako kratkoviden! Sprejmi, dragi dobrotnik, mojo najiskrenejšo zahvalo za klofuto od hvaležnega ti prijatelja!«

Ne vem, ali me je bila bolj užalila zaušnica ali prijateljeve besede. Najraje bi jo bil odkuril v očigled tej črni nehvaležnosti. Bil sem pa preveč truden, krči so mi še vedno nategovali žile in roke so me začele boleti v sklepih. Izmučen sem sedel v travo s hrbtom obrnjen proti Severinu.

»Povej mi odkritosrčno, kdo ti je dal oblast, posegati v moje čisto zasebne razmere?« Iz glasu sem spoznal, da se drži Severin še vedno okrog vratu. »Si li moj jerob, moj kurator?«

»Ne eno, ne drugo!« sem odgovarjal, obrniti se pa le nisem hotel. »Zasebne razmere praviš, ko se pa javno obešaš! Doma, med štirimi stenami se lahko udejstvuje tvoja zasebnost po tvoji lastni volji, tu je pa javen kraj in kot del javnosti sem upravičen, rešiti nesrečneža in ga vrniti človeštvu!«

»Čenča! Samo s človeštvom mi več ne pri-

hajaj! Sit sem ga do vratu!« Pri zadnji besedi so se izgubile prijateljeve roke zopet poč brado. Vsega tega nisem videl, pač pa čutil. »Umor se kaznuje s smrtjo. Zločin je. To je pravica, kaj ne! Če pa obudiš človeka s prosto voljo in zdravim razumom, ki je že sklenil svojo bilanco, k življenju, ni to nikak zločin! Niti prestopek ni! In to, to je krivica! Si me li rešil smrti? Ne, nasprotno! Naklonil si mi še eno smrt!«

»Kriva pota hodiš, prijatelj!« sem posegel vmes in se počasi obrnil. »Ali naj duham, da si bil pri zdravem razumu, ko nisi hotel več stati na lastnih nogah? Kolikokrat dovedejo malenkostne neprilike človeka do nepremišljenega koraka, katerega bi se rad kesal, če bi že ne bilo prepozno! Če mi pa dokažeš, da ni bila zate nobena druga rešitev kakor vrv, evo ti mojo besedo, vrv ti vrnem in tvoja prosta volja mi bo sveta!«

»Možato si govoril. Hvala ti! Daj mi roko, da je med nama pozabljena zaušnica!« Severin mi je proseče molil roko nasproti in udaril sem vanjo.

»Kdo pa pravi, da ni zaušnica prvi znak vračajočega se življenja pri rešenem obešencu?« sem tolažil Severina. »Mogoče se to dogaja pri vsakem takem slučaju? Bral sicer nisem še nikjer o tem. Kdo bo pa tudi pisal o taki stvari, ko se navadno doseže sprava med obema, še predno zagradi ta ali oni za pero. Sedaj pa odkrij svoje srce in bodi prepričan, da bom sledil z največjim zanimanjem tvoji povesti!«

Sprava je napravila čudeže: krči so prenehali, bolečine izginile. Z lahkoto sem si zvil cigareto in ponudil tudi prijatelju svojo dozo.

»Poslušaj!« Udobno se je zleknil Severin po mehkem mahu in se zagledal skozi vejevje v jasno nebo. Nič se mu ni poznalo, da bi mu bil jaz pred kakimi dvajsetimi minutami kmalu odtrgal obe roki v ramenih, ali mu jo pa vsaj izvinil v lahtih.

Umetno dihanje je včasih koristno, vedno pa združeno z veliko nevarnostjo.

»Pardon, da ne zabim! Preden pričneš,« sem ga prekinil v premišljevanju, »ti moram odkritosrčno povedati, da si izbral neokusne kulise zadnjemu dejanju svojega življenja. Veš, kje midva sedaj počivava? Tam je konjederec in par korakov od naju pa pasje pokopališče!« Previdno sem zamolčal, da sem svoj čas na istem mestu zlagal sonete, medtem ko se je pasel moj pegaz blizu konjederca, od katerega sem ga moral večkrat z vso odločnostjo zahtevati. Kadar je bil dobre volje, mi ga je prepustil tudi za navadno cigaro.

»Spretna režija od moje strani, dragi prijatelj! Le poslušaj! Psu se češče boljše godi, kot se je godilo meni zadnji mesec!« Kakor izbruhne lokomotiva, preden se začne premikati, gost oblak dima v zrak, tako je tudi Severin pihnil z vso silo precejšen oblak proti vejam in zabrusil ostanek cigarete daleč proč od sebe.

»Torej pozor! Ni dolgo temu, ko sem spisal za »Naš list« črtico. Narekovala mi jo je edino le ljubezen do rodne grude. Črtica je imela bojkotno tendenco, ki se je pa radi cenzure bolj sramežljivo skrivala med vrsticami. Dekle z belimi zobmi, modrimi očmi in rdečimi lici je vstopilo v prodajalno. Drugorodni trgovec se je slinil okrog dekleta, razkazoval mu najrazličnejše blago, hvalil na vse pretege svojo robo in kupček pred dekletom je naraščal. Zavitki, zavoji, škatlje, steklenice. Ko je pa pri računu dognal trgovec svoj dobiček in opazil pred sabo najrazličnejše bankovce, se ni mogel premagovati in uščipnil je ves blažen odjemalko v polno lice, zahvalivši se gospodični za naklonjenost. Pri njenem odhodu je šepnil svojemu vajencu v uho: »Da veš, naslov gospodične dela čudeže!« To je bila kratka vsebina črtice.

Čitateljem nisem nudil kar naravnost jedrca, dal sem jim cel oreh, naj ga sami strejo, naj si sami izluščijo jedrce! Črtica se je priobčila in z dotično številko lista je pričelo moje mučeništvo.«

Sledila je kratka pavza. Severin se je obrnil proti meni, da bi ne preslišal nobene njegove besede.

»Kmalu nato sem šel v trgovino nakupovat si južino. »Dober dan, gospa!« — Nobenega odgovora. — »Prosim 10 dkg sira!« — »Ga nimamo!« — »Saj se šopiri pol hleba v oknu!« — »Že prodan!« — »Prosim 10 dkg šalama!« — »Diši po peztroleju.« — »Kaj pa s klobaso?« — »So žaltave!« — »Klanjam se!« Odstranil sem se, za sabo sem pa še slišal: »To je tisti pojač, ki trdi, da ščiplje moj mož dekleta!« »Baba!« sem si mislil, »saj nimaš samo ti trgovine!« in šel k sosednemu trgovcu. Z moškimi se da lažje govoriti, sem se tolažil. »Dober dan, gospod!« — Nobenega odgovora. — »Prosim 10 dkg gnjati!« — »Kuhane ali surove?« — »Kuhane!« — »Je nimamo!« — »Pa surove!« — »Nam je pravkar pošla!« — »Prosim dozo sardin!« — »Sardine prodajamo na debelo, cel sod, če hočete!« Gledal sem po bogato založeni trgovini, kje istaknem kaj primernega. »Ne trudite se, drugega nimam kakor pet let staro polenovko! Hočete kar cel sveženj? Sedem kg bo približno! Sicer pa Vam povem, da se pečam malo s trgovino, ker moram ščipati dekleta.« — »Če Vas tako delo lahko preživlja, Vam zavidam!« Ne boste me ne izstradali, čemu so pa gostilne! In hajd! v prvo na voglu ceste. Pri mojem vstopu je šepnil, (v takih trenutkih ima človek fin, občutljiv sluh), gostilničar svoji ženi: »Sedaj pridemo krčmarji na vrsto!« — »Postrezi mu s primerno pijačo!« mu je odvrnila prav tako tiho gospodinja. In res, dobil sem kapljico, kapljico ti rečem, katera bi žirafi za-

vozlala vrat. Dva dni so imela moja usta obliko cirkumfleksa in cel teden sem le pomežikoval.«

Severinu se je pri tem spačil obraz, desno polovico ustnic je odprl, levo stisnil krčevito skupaj, oči so mu izginile za nagrbančeno kožo, čelo se mu je pa nabralo v tisoč gub. Tudi meni je obraz čalo želodec. Pljuval sem na vse strani, a okusa po vražji kislini se le nisem mogel iznebiti.

»Pravcati bojkot se je bil osnoval proti meni, kakor hitro je izšla številka z mojo črtico!« je žalostno nadaljeval prijatelj in se po možnosti umikal mojim pljunkom. »Kdor se je veter, žanje vihar! Slaba tolažba zame, kaj ne! Šel sem na deželo. Po poti sem srečaval ženice, prihajajoče od postaje. »Dober dan, mamka!« — »Kaj menite, da se moja Albinca pusti ščipati vsakemu trgovcu?!« — »Ali ima Albinca bele zobe?« — »Bolj bele kakor je tvoja srajca, pisun grdi!« Šel sem dalje. Nobene nisem več pozdravil. »Kakor žival gre mimo, brez pozdrava, le čakajte, da Vas dobi moja Tončka v pest! Kaj mislite, da je vlačuga?« — »Brez zamere, mamka, ali ima Vaša Tončka modre oči?« — »Tako modre, kakoršna bo Vaša koža, ko se Vas bo lotil njen zaročenec, mesar Lojze!« — »Pozdravite mi oba!« sem se šalil, a pri srcu mi je bilo hudo, hudo. »To je tisti...« nova ženica je buljila vame oči iskaje primerne psovke zame, »tisti, tisti verižnik!« pri tem si je gotovo predstavljala samega vruga, ki ga slikajo z verigo v roki. »Verižnik, moja Lavra pade še v jetiko, tako je užaljena!« — »Potem pa nima več rdečih lic?!« — »Boste že videli, moj mož je kovač in Vas pozna!« Vedno lepše! Nikamor nisem šel več! Zaprl sem se doma v sobo in iskal izhoda, rešitve!«

»Oprosti, da te prekinem! Kak naslov si pa dal črtici?«

»Naslov? Čemu povprašuješ? — Včeraj, danes, jutri — se je glasil naslov.«

»Velikanska zmeta! Kako naj čitatelj ve iz takega naslova, da mora misliti in iskati jedra? Če bi ti bil naslovil črtico s »Predvčerajšnjim, danes, pojutrišnjem!«, stoj, bi si rekel vsak bravec, zakaj manjkata tu vmes kar dva dneva, to mora nekaj pomeniti. In to bi ga napotilo na pravo pot. Ni vruga, da so bili vsi jezni nate, ker so spoznali iz naslova, da se dogaja ščipanje vsak dan. Razumem, da ne maraš banalnih naslovov kakor »Danes meni, jutri tebi!« ali »Svoji k svojim!«, toda vedi, da mora govoriti v takem slučaju naslov glasneje kakor vsa črtica!« Razvnel sem se bil.

»Kar je, je! Razmotrivanja, kaj bi bilo boljše, niso več na mestu! Prepozno! Žal mi je, da nisem naslovil črtice »Lunin ščip«! Nobena mati bi si ne drznila trditi, da ima njena Albinca, Tončka, Lavra obraz kakor luna.« Pri spominu na lakoto, kislico, mesarja Lojzeta in kovača je stresla Severina mrzlica.

Smilil se mi je prijatelj, v resnici smilil. Koliko je moral pretrpeti, revež. In zdelo se mi je, da ga vidim ležečega na grmadi. Zubelj je že obližoval njegovo telo. Skozi dim sem videl, kako mu je polagala na glavo Velika Ideja mučeniško krono.

Molčala sva. Tak molk, ko se odloča usoda človeškega življenja, lega na živce. Tako rad bi bil izpregovoril besedo, toda kaj? Svetovati, tolažiti, pritrditi? Svetovati, to je bila pač pametna ideja, a kaj svetovati, ko pa nisem imel nobene pametne ideje. Spomnil sem se obešenčeve vrvi v svojem žepu. Skrivaj sem segel v žep in poskušal izpuliti par vlaken, hotel sem namreč za lase privleči srečo iz vrvi. Zaman je bil ves trud!

»Zdi se mi, da si prevelik pesimist!« s to označbo sem se izmotal iz zagate. V takih slučajih

združuje dobrohotno predbacivanje odkritosrčen nasvet, naj se tovariš prelevi pravočasno v optimista, in obenem tudi blagodejno tolažbo. »V tej zadevi bi jaz šel v Kanoso in priobčil novo črtico, v kateri uščipne dekle z belimi zobmi i. t. d. trgovca.«

»Ali se ti meša?! Da bi imel potem še vsa dekleta, njihove fante, sploh vso javnost proti sebi! Še bolj bi se zaril v blato. Vidim, da ni po moči zame! Zakaj nisi šel danes kakor običajno v kavarno!«

»Ne obupuj! Še vedno ti je svet odprt, zapusti te kraje, saj dobiš tudi drugod dela in jela dovolj!«

»Ne, ne! Uskok pa že nočem postati! S svojo smrtjo sem hotel privedi svoje preganjavce na prava pota razmotrivanja. Naj ne iščejo več posameznih oseb, marveč naj se vžive v stvar samo, v idejo, v resnico!« Lepo je govoril prijatelj in prepričevalne so bile njegove besede.

Vzel sem mirno vrv iz žepa.

»Hvala ti!« je vzkliknil Severin, »dana beseda ti je sveta in moja prosta volja tudi!«

»Eh, kaj, jaz ogledujem vrv, če bo dovolj dolga za oba!« sem odvrnil.

Kmalu nato je viselo na murvi dvoje trupel.

Kdor pa pride mimo murve, naj se ne loti več samaritanskega dela z umetnim dihanjem, kajti prvi znak oživljanja bo, o tem sem popolnoma prepričan, tudi v mojem slučaju — zaušnica. Čim delj časa bom visel, čim bolj se odpočijem na murvi, tem krepkejša bo.

Odkrij srce!

S prijateljem Cirilom sva sedela pri kozarcu vina. Malone šest let se nisva videla, zato sva si imela tudi mnogo povedati. Svojo nalogo sem rešil jaz v najkrajšem času. Kaj naj je pa tudi doživel ubog civilist, čeprav z Goriškega doma. Z granatami bivšemu vojaku nisem hotel postreči, ker jih je gotovo temeljitejše poznal od mene, begunske mizerije sem bil pa že sam pozabil. Ciril je pa govoril, kakor bi bil bral iz obsežne knjige. Svoje doživljaje je stisnil v nekoliko izpremenjeno Prešernovo kitico: Videl sem Poljsko, gorovje balkansko, videl cetinjske visoke gore, videl sem jasno nebo italijansko, sreče ni našlo mi moje srce.

»Pač pa sem si nabral dobro porcijo revmatizma!« je dostavil, zategnil obraz in se prijel za kolena.

»Ni čuda! V strelskih jarkih, polnih deževnice...«

»Ah, kaj! Jarkov niti videl nisem!«

»V vlažnih barakah...«

»Motiš se! Služboval sem vedno le v zaledju kot narednik pri vojaškem oskrbovališču. A imel sem poročnika, s katerim sva spala v mali, ozki sobici drug zraven drugega. Ta poročnik je bil vsak večer »fajhten«. Odtod moj revmatizem!«

»Zdi se mi, da pretiravaš!«

»Civilist! Kaj pa ti veš o vojaškem življenju

in trpljenju tekom svetovne vojne?! Naj nadaljujem! Res sem kot vojak mnogo trpel, videl sem mnogo sveta, prehodil pol Evrope, privadil železnic, lodec tokajcu, srbski slivovki, ruski vodki in italijanskemu Chiantiju, a najlepša se mi je pripetila, ko sem se bil vrnil po splošnem polomu zopet na svoje prejšnje službeno mesto. Le poslušaj! Saj ga bova še en literček?»

»Kako vprašanje? Seveda ga bova! Vzbudil si mojo radovednost.«

»Bog te živi, stara korenika! To vince je pa res prijetno in pitno! Na zdar! Sedaj pa pozor!

Vrnivši se domov sem našel vse v najlepšem redu. Stalno omizje »Pri luni« me je že pričakovalo. Nobenega nisem pogrešal, le natakaraica Tončka je bila izginila. Pravili so mi, da je srečna mati dveh otrok, s katerima se pa ne more nič kaj sporazumeti. Deklica je Nemka, mlajši sinko pa Madžar. Posledica premeščanja čet ob fronti, da se ohrani med vojaštvom zanimanje za splošni blagor. Evlalija, moja tajna simpatija, se še ni bila poročila. Soba pri moji stari gospodinji me je še čakala, isto tako tudi službeno mesto. Uradnik se koncem koncev po štirih letih odsotnosti ne more kar tako vreči na cesto.

Zadovoljen sem bil. Nekaj prihrankov sem od vojakov prinesel s sabo. To sem moral skromno živeti kot narednik pri vojaškem skladišču! Kolikokrat sem si moral odtrgati naravnost od ust par črevljev ali pa kako odejo! Pa kaj veš ti o tem!

Nekoč smo sedeli »Pri luni« polnoštevilno zbrani okrog svoje stalne mize. Litron je prišel na mizo. Vadljali smo, kdo ga plača. Kakor navadno sem potegnil jaz najkrajšo užigalico. Breznika mogoče poznaš, notarskega kandidata? Nič ne de, če ga ne poznaš! Ta namreč je imel glavno besedo. Ne vem, kako nas je zanesel govor na kul-

turo. Ko smo bili že vsi oddali svoje mnenje o tej točki, je vzplamtel Breznik — vražji človek, ti resem! — in nam predočil v daljšem govoru naše zmote. Jezik mu je bil namazan.

Kultura ni po njegovem mnenju nikaka pridobitev za človeštvo, kakor smo trdili mi. Ravno nasprotno! Kultura da je ustvarila iz ljudi same hinavce in neodkritosrčneže. Na dolgo in široko je utemeljeval te svoje nazore. Med drugim je trdil, da govore edino le otroci, pijani ljudje in nenevarni norci še resnico. Prvi ne poznajo še kulture, pri drugih in tretjih pa manjšajo ali celo uničujejo posebni vzroki njihovo kulturnost.

Vsega si niti zapomnil nisem, kar je govoril. Je pač težavno slediti filozofičnemu predavanju pri litronu vina! In kako je govoril! Kakor mučenik, ki je pripravljen trpeti in umreti za svoje ideje.

Seveda so izzvala Breznikova izvajanja pri nas odločen in složen odpor. »Pretiravaš!« je izjavil Mrakič. »Hodiš kriva pota!« je dejal Kuščar. Jaz sem pa trdil, da zida Breznik svojo filozofijo na pesku.

In kaj misliš, s čim nas je zavrnil Breznik? »Roko na srce, prijatelji, priznajte odkritosrčno, da niste bili v tem trenutku odkritosrčni. Mrakič s svojim »pretiravaš« me je imel za otroka, Kuščar s svojimi »krivimi poti« mi je prisvajal pijanost in ti, Drobnič, si mi s svojo »filozofijo« kratko malo odrekal zdrav razum. V gotovem oziru se že približujete moji teoriji. Opazujte same sebe in videli boste, da sem črpal svojo filozofijo, kakor imenuje ironično prijatelj Drobnič moja opazovanja, iz živih ljudi in ne iz mrtvih knjig!«

Kar se mene tiče, se nisem več zavedel, sem mu li bil odrekel v mislih zdrav razum ali ne. Mogoče se ni motil Breznik. Na vsak način treba vsotstvar doma preštudirati. Sklenil sem v srcu, da po-

bijem koj drugi dan Brèznikovo teorijo z dokazi, ki bodo temeljili na moji lastni izkušnji.

Meni je bil večer pokvarjen. Ne pijača, ne ubrane pesmi me niso mogle razvedriti. »Hina-vec!« mi je brenčal vedno v ušesih. No, le čakaj, tako lepo boš še preklical svoje hinavce na kulturni podlagi! Predno sem legel spat, sem določil koj naslednji dan nabiranje protidokazov.

V urad sem prišel drugo jutro par minut prepozno. Šef me je že čakal z uro v roki. »Da sem prišel prepozno v urad, ste opazili, da pa ostajam redno tudi po uradnih urah v uradu in rešujem nujne akte, tega ne upoštevate. To ni lepo! Enakega mnenja so tudi moji tovariši!« Šefu se še ni bilo ves čas njegovega šefovanja kaj takega pripetilo. Iskal je besed, a jih ni našel. Neizgovorjena zavrnitev ga je davila, oko mu je krožilo kakor rep razjarjenemu levu. »Tako j grem javljat gospodu predstojniku Vašo predrznost!« »Srečno pot, a prosil bi Vas, da bi bili pred gospodom predstojnikom tako odkritosrčni, kakršen sem bil jaz pred Vami!« Jaz sem pa v mislih napravil križ čez dopust — pred dvema tednoma sem bil vložil tozadevno prošnjo — in čez običajno novoletno nagrado. Odkritosrčen sem pa le bil, kultura me še ni bila toliko izpridila, kolikor zahteva Breznikova teorija.

Opoldne sem šel h kosilu. Že par let pred vojno sem zahajal redno k »Florijanu« na hrano. Tekom let smo se privadili drug drugemu. Krčmar je poznal moje napake, jaz njegove in tako je šlo leto za letom. Ko je pa prišel krčmar k meni ter me vprašal kakor običajno, sem li bil zadovoljen s kosilom, sem moral odločno grajati kosilo in postrežbo. Juha vodena, pri mesu preveč kosti, krompir skoro nič zabeljen, špinača premalo razsekljana, da so moleli iz nje kar celi štori, na četrta vina, ki je krščeno, sem moral čakati najmanj pol

ure. To ti je zijal krčmar. Tudi on ni prišel takoj do besede. Šele po daljšem odmoru je izjavil svečano: »Saj si nisva nič v sorodstvu, da bi Vi morali hoditi k meni na hrano. Manjka nam takih gostov! Pri nas se napasejo, pit pa hodijo na našo dobro in krepko podlago drugam!« »Sami ste krivi, gospod krčmar! Zakaj pa izpremeni vsako Vaše vino že po treh dneh barvo, okus in moč? Le vprašajte druge goste! Jaz nočem biti neveden kunec, na katerem poskušate vpliv svoje umno-kletarske kemije. Le pri zdravem želodcu ostane tudi glava zdrava! Zapomnite si te moje besede. Z Bogom!« Poiskati si bo treba pač novo krčmo, a odkritosrčen sem pa le bil. Breznikova teorija se je začela majati.

Po kosilu sem jo mahnil mesto v kavarno izjemoma naravnost domov. Skoro sram me je bilo. Zdelo se mi je, da se ozirajo vsi za mano, češ mesec se nagiba h koncu in revež nima denarja za kavo in biljard. Ta misel je le še bolj ukrepila moj sklep.

Doma me je pa že čakalo presenečenje. Moja miza je bila pogrnjena, okoli nje so pa sedeli moja gospodinja s svojo družino in njeni sorodniki, ki so jo bili obiskali prešnji dan. Ravnokar so bili pokosili. Mala smrkulja se je igrala na tleh z moji razglednicami in pismi, starejši fantalin je pa slonel pri pisalni mizi in pregledoval moje knjige.

»Lepe stvari se dogagajo v moji sobi v moji odsotnosti! Nisem si še popolnoma na jasnem, kosite li Vi v moji spalnici, ali spim jaz v Vaši obednici.«

»Kako si pa drznete priti ob tej uri domov?« Moja gospodinja bi se rada uveljavila svojim sorodnikom z rezkim nastopom.

»Gospa, ni li plačana soba tudi za prve popoldanske ure?«

»Ne! Ravno zato je najemnina tako neznatna,

da lahko jaz razpolagam s sobo do gotove večerne ure.«

»Ta pogoj ni bil v najini pogodbi! To ste si kratkomalo izmislili!«

»Kaj, jaz lažnivka? Ko skrbim za Vas kakor bi bili moj sin!«

»Lepa mati, ki raztrobi vsako jutro po vsej soseščini, kdaj sem prišel po noči spat, katero dekletu mi je pisalo, da sem se ves čas svetovne vojne vojskoval le z alkoholom, čeprav ta naši državi vojne niti napovedal ni, da mislim v najkrajšem času poročiti gospodično Evlalijo, ker nosi klobuk, bere nemške romane in ima nekaj pod palcem!«

»Nisem li govorila resnice? Sama se čudim, kako trpim tako pohujšanje v svoji hiši! Vsi vi ste »Pri luni« bodo umrli na vodenici. Zakaj pa Štefaniji in Mariji nič več ne pišete, da se že hujdujeta na vsaki razglednici?«

»Strina Štefanija ima šestdeset let, nečakinja Marija je v trinajstem! To je že skrajna nesramnost! Ves trg pozna Vas in Vaš jezik, ki sega od urarja Šimona do stare mitnice ravno na nasprotni strani trga. Le vprašajte sosede! Če bodo oni tako odkritosrčni, kakor sem sedaj jaz, boste zvedeli še drugih stvari«. Jaz sem zaprl vrata za seboj. No, treba bo pač poiskati novo stanovanje, o tem sem bil docela prepričan. Kaj to! Breznikova teorija o slabih posledicah naše kulture je pa kazala že usodne razpoke.

Šel sem nato v bližnji drevored na izprehod. Sem li hotel biti sam s svojimi mislimi? Me je li gnal nesiti želodec v prosto naravo, da se naužijem vsaj svežega zraka? Mogoče sem se hotel izogniti jeziku svoje gospodinje, kajti koj za staro mitnico zunaj trga so rastle kostanji na desni in levi prijazne pešpoti.

Ko sem prišel do klopi konec drevoreda, sem bil v mislih že sestavil obrambni govor v prilog

kulturi, katero je Breznik tako mrzil. Breznikovemu sinočnjemu predavanju naj sledi drevi moje predavanje! Videti hočemo, kdo zmaga! Sredi piljenja in popravljanja svojega govora sem bil, ko me je pozdravila gospodična Evlalija. Kako je zvedela, da sem v drevoredu, kamor — pomni dobro! — nisem bil nikdar zašel koj po kosilu, nisem mogel tedaj še izslediti. Lalica, veš, prijatelj, je čedno dekle. Pa tudi nevarno! Ima velikansko veselje do verzov. Kogar koli, kadar koli in kjer koli dobi moškega, mu da svoj album, ti pa piši verze, če le mogoče, lastne umotvore. Ne pretiravam s trditvijo, da sem Lalici napolnil sam najmanj tri albume. Najprej sem sam jezdil Pegaza. Ker me je pa ježa le preveč utrudila, sem prepustil ta sport Župančiču, Gregorčiču in Gradniku. Pod vsak verz sem seveda podpisal dotičnega pesnika. Kaj meniš, da je Lalica verjela? Tako si je bila vtepla v glavo moje pesniške zmožnosti, da so bili Župančič, Gregorčič in Gradnik sami moji psevdonimi.

»Tako na samem, gospod Drobnič? Gotovo imate zopet kako pesnitev po rokah! Jutri Vam pošljem svoj novi album!«

»Oprostite, gospodična, da prihajam komaj sedaj s čestitkami! Tako malo se vidiva...«

»Čestitkami? Čemu?«

»Vaša žalna obleka me je spomnila moje dolžnosti! Ali Vam ni umrla teta?«

»In k smrti moje tete mi čestitate? Kako neokusno!«

»Nič neokusno! Neokusno bi bilo, če bi Vam izrazil sožalje! Jaz sem odkritosrčen, da veste! Teta Vam je umrla. Ves čas bolezni ste ji stregli. Zadnje mesece ni niti vstala več iz postelje. Trpela ste Vi, trpela je ona. Smrt je rešila njo, rešila pa tudi Vas. In da Vas je usoda rešila, zato naj jaz sedaj povestim oči, skremžim obraz, pridr-

žim predpisane solze in izrečem laž, da obžalujem nesrečo, ki Vas je zadela! In če se ne motim, Vam je teta zapustila hišo, vrt in nekaj gotovine. In tudi radi te zapuščine naj bi Vas jaz pomišloval?«

»Vi ste danes neznosni! Ni mi zaman tožila Vaša gospodinja pred pol ure, kako ste se vedli pri njej po kosilu. Kje je pieteta do pokojnikov! Albuma Vam ne pošljem! Z Bogom!«

Jezno jo je odkurila iz drevoreda. Stavil bi bil glavo, da izreže takoj iz spominske knjige vse moje in »nemoje« pesni. Kaj za to, če sem tudi postal v Laličinih očeh iz idealnega pesnika navaden neotesanec in surovež. Breznikova stavba se je pa le začela rušiti.

Z nabiranjem takih tehtnih protidokazov sem se pa slednjič užejal. Stopil sem v prvo krčmo. K mizi je prisedel star, neznan možak. Kmalu sva bila v živahnem razgovoru. Moj vis-a-vis se je zelo zanimal za politiko, obupoval in iskal pri meni tolažbe. Razvnel sem se! Udrihal sem po Parizu, Londonu, New-Yorku, grajal tajne dogovore, obsojal igro z narodi in zagotavljal pravici končno zmago. Odgovore na vprašnji: kdaj in kako sem prepuščal usodi. Možaka pred sabo sem naravnost začaral. Po vsakem pomembnejšem stavku mi je stisnil roko in njegovi hvaležni pogledi so bili najboljše priznanje mojim izvajanjem. Zahvalil se mi je za tolažilo in se odstranil. Pri plačevanju me je opozoril krčmar, da moj prejšnji sosed pri mizi rad ovaja in da je imelo baje že več tržanov sitnosti radi njega. Dokazati da se mu seveda ne more ničesar.

Dovolj mi je bilo! Tako torej! Povsod sem bil odkritosrčen. Kar sem imel v srcu, v možganih, je bilo tudi na jeziku. Prav tega je pa pogrešal Breznik pri sedanjih kulturnih ljudeh. S svojo odkritosrčnostjo sem rušil njegovo teorijo, da sem

slednjič samega sebe pokopal pod grobljo zrušene stavke. Da dokaže tujo zmoto, žrtvuje večkrat človek mnogo, a svoboda je le svoboda.

Šel sem takoj domov. Tu sem legel v posteljo, povedal gospodinji, da se mi meša, užil aspirin, da se spotim, in čakal.

Drugi dan ni bilo še ničesar. Ležal sem trdo-
vratno. Opravičil sem se po gospodinji v uradu. Sploh sem imel stike z zunanjim svetom le potom svoje gospodinje. Pravila mi je, da se moj šef zelo zanima za mojo bolezen. Tudi on je prišel do pre-
pričanja, da se mi meša. Isto trdita krčmar Flo-
rijan in gospodična Evlalija. Sebe ni omenila moja žlahtna gospodinja. Sicer mi pa duševna zmeda ni mogla škoditi. Vkljub temu je začela preiskava. Orožniki so me že povsod iskali, v uradu, v krčmi, v kavarni. Doma so me dobili ravno v trenutku, ko sem hladil mesno juho v umivalni skledi in ji prilival olja in kisa. Orožniki so se sicer na lastne oči prepričali o moji bolezni, da bi jim pa ne mogel nobeden ničesar očitati, so poslali še zdravnika k meni. Preiskal me je temeljito in spoznal iz pre-
dolgih nohtov na nogi mojo dedno slaboumnost (latinsko ime se glasi lepše). Dober zdravnik, ti rečem! On in moj ded sta me rešila. Ovadba se je menda na to uničila, vsaj sitnosti nisem imel ni-
kakih več. Bil sem prost. Napravil sem računski zaključek svojega odkritosrčnega dneva. Zguba: dopust, novoletna nagrada, hrana, soba, Evlalija, zdrava pamet. Dobiček: nič. Še en sam tak odkri-
tosrčen dan in napovedati bi moral konkurs. Še preden je zašlo solnce, sem postal hinavec in pri-
pomogel Brezniku do popolne zmage. Prav se mi godi! Kdo me je pa silil k temu. »Odkrij srce!« je krasen rek, toda pogojni dostavek »če si drzneš« sne temu krasnemu reku vso praktično vrednost.

Zadeve pa še ni bilo konec. V uradu me je šef sprejel zelo ljubeznivo z opombo, da sem prišel

v urad najbrže cel teden prezgodaj. Vrag naj razume naše šefe! Prej je bilo »pet minut« prepozno, potem pa »cel teden« prezgodaj. Priznal mi je takoj, da je govoril glede mene s predstojnikom, ki mu je pa očital neumestno strogost in pretirano natančnost. »Kdor hodi vsak dopoldan iz urada na zajtrk in vsak popoldan na malico, mora biti popustljiv napram podložnim uradnikom in jim mora izpregledati marsikatero nerednost!« To je povedal šef v svoji odkritosrčnosti, katero sem mu bil jaz nasvetoval, predstojniku. Takoj je bil ogenj v strehi! Predstojnik je kar rohnel. Pritožil se je na višje mesto, stvar se je razvila in da je pred kratkim časom odstopil naš minister, je mogoče zakrivila edino le moja odkritosrčnost. Evlacija se je sprla — nekaj časa se je tudi ona bavila z odkritosrčnostjo — s svojo najintimnejšo prijateljico, moji gospodinji so pa kmalu potem po noči neznan zlikovci pobili vse šipe, tako je bila odkrila svoje srce vsem tržanom. Brezniku niti čestital nisem k njegovi zmagi. Popolnoma sem bil pozabil, ko smo sedeli zopet »Pri luni«, njegove teorije, pri tem pa skrbno pazil, da se ne izdam.

Ali bi ga še eno merico, dragi prijatelj? Kaj praviš k mojim dogodkom? Problem je zanimiv, pojdi in stori tudi ti tako! Skušaj biti en sam dan odkritosrčen!«

»Ne! Tvoje mučenje me je prepričalo o neizpodbitnosti Breznikove teorije. Vsaj v tem oziru hočem biti odkritosrčen napram tebi, da me velevnik »Odkrij srce!« ne spravi med norce, raje se držim hinavcev na kulturni podlagi. Bog te živi, ti mučenik za Breznikove ideje!«

Tragika človeškega življenja.

(Peto poglavje iz življenjepisa Blaža Kebra.)

Slednjič se mi je vendar odprla pot. Vsaj tako sem upal. Nikakor ne pretiravam, če trdim, da sem bil že skoro obupal. Letaj sem, letaj tja, trkaj, prosi, povsod pa opazuj, kako nagnejo ljudje glavo bodisi na desno, bodisi na levo, kako pri- vzdignejo ramena za tri centimetre in kako ti z od- krito dlanjo in razprtimi prsti povedo, da si prišel prepozno.

In na mah so bile pozabljene vse skrbi. Ves svet bi bil objel. Zavriskal bi bil na glas, da ni bilo tačas v kavarni toliko gostov. List, ki mi ga je bil vrnil srečen slučaj v roko, se je tresel, tako sem se bil razburil. Le vprašajte me po vzroku in od- govorim vam koj, da je opazilo moje oko na zadnji strani mal oglasič: Išče se urednik za našo »Mestno kroniko«. Oglasiti se je v našem ured- ništvu od 9. do 10. ure predpolne.

Najmanj dvajsetkrat sem prebral oglas in najrajši bi bil skrtil časopis globoko v notranji žep svoje suknje, samo da bi ne opazil kak tekmeč istega oglasa. Kake neumne ideje se narode v takih trenutkih v človeških možganih! Kakor bi ne krožilo istočasno že tisoč in tisoč izvodov lista po mestu, dostopnih vsakomur, zaželenih pa posebno takim ljudem, ki so delili, iskajoči sami službe, usodo z menoj.

Da bi le že bila deveta ura zjutraj! Toda vmes sta bila še dolg večer in še daljša noč. Kako pričakati trenutka? Zrl sem v list in pogledoval zdržema na uro. Kako počasi se je pomikal sekundnik! Gotovo se je bila zaprašila ura.

»Natakar!« se je oglasil plešast gospod z zlastimi naočniki pri sosednji mizi. Prinesite mi »Našo moč« čimprej!«

»Je v roki, gospod tovarnar!«

»In sicer že dve celi uri!«

Opazila je bila ta pošast, kje se je mudil toliko časa list. Kaj pa treba tovarnarju brati prav v kavarni »Našo moč!« Naročil bi si bil časnik doma, pa bi ne grenil sladkih hipov siromaku, kakršen sem bil jaz. S težkim srcem sem moral oddati na tak migljaj od strani preobjestnega naduteža glasilo, ki mi je bilo radi omenjenega oglasa takoj prirastlo k srcu, in koprnel sem po priliki srečati tovarnarja na samem in o pozni uri.

Čemu se mi je bilo treba bati prav za prav tega bogatina?! Da nastopi kot tekmeč in me izpodrine pri uredništvu? Smešno! Tak, viš, se briga za mestno kroniko! List ti pač vzame v roko, pregleda pazljivo borzna poročila, odgrizne konec smotke, prižge jo na natakarjevi užigalici in s tem se konča njegova dolžnost napram narodnemu časopisju.

Med tem mojim razmotrivanjem je dobivala prejšnja pošast bolj in bolj človeške poteze in kmalu je sedel pri sosedni mizi prijazen, spoštljiv, simpatičen starček. Odobravál sem celo njegov ukor. Kdor tako greši proti kavarniškim običajem in tišči dve celi uri list v roki, ne zasluži samo ukora. Naj bi se bilo meni kaj takega pripetilo! Vsa kavarna bi bila pokonci. Telefon bi zapel, redarji prilomastili in moje pošteno ime bi prišlo na redarjev, na policijski in sodnijski zapisnik.

Kako sem učakal drugo jutro, s čtivom, speč,

bdeč ali v sanjah, si ne znam raztolmačiti. Iz onih bridkih ur mučnega pričakovanja sem rešil edino le trenutek, ko sem stal, — dve minuti sta manj — kali do devetih — pred vrati uredniške sobe.

Potrkal sem in vstopil. S treh sten so zrl name z velikimi, celo slepcem vidnimi črkami tiskani reki: »Čas je zlato! Torej...!« Izza velikega kupa starih časopisov na pisalni mizi je pokukal gospod glavni urednik.

»Moj poklon! Kronist, ki ga išče uredništvo »Naše moči« potom oglasa, stoji pred Vami v osebi Blaža Kebra«.

»Sedite in potrpite še nekoliko! Preden se začneva meniti, moram še ubiti člankarja nam sovražnega glasila. Tak širokoustnež, izprevračavec besed, dlakocepec! Še par stavkov in upam, da ne vstane več!«

»Počakam tudi pred sobo, če Vam je slučajna priča pri uboju neljuba«.

»Le sedite!«

Slušal sem. Dragi Blažek, sem si mislil, kdaj boš znal pa ti tako ubijati svoje politične nasprotnike? Hladnokrvno, s peresom v desnici z levico sukajoč si brke. Še dva stavka v živo in nasprotnik se ne gane več! Kako zadoščenje!

»Dovolj ima! Torej, gospod Keber, vi se pogajate za mesto kronista v našem uredništvu. Ste li bili že zaposleni v kakem uredništvu in v katerem?«

»Do sedaj še v nobenem!«

«Hm! ... Čutite pa v sebi dovolj zmožnosti za svoj novi poklic?«

»Vsekakor, gospod glavni urednik!«

»Po kakšnem pravopisu pa pišete? Po Levčevem ali Breznikovem?«

»Po Breznikovem!« sem odgovoril, kar je vidno ugajalo vprašavcu. Brezniku sem dal pa zato prednost, ker se mi je zdelo čudno, da bi bil

spisal Levec pravopis. Potemtakem bi moral spisati Pravec levopis.

»Človek ne zna nikdar dovolj svojega materinega jezika. Posebno mi, uredniki, se moramo izpopolnjevati v njem, da nudimo ljudstvu zdravo duševno hrano tudi v lepi, pravilni obliki. Noben mojster še ni padel z neba in pred dovršenost so postavili bogovi znoj. Pridnost, vztrajnost in veselje premagajo vse začetne težkoče. Bodi! Sprejmete se v naše uredništvo. Sedaj pa poslušajte pazno moja navodila!«

Glavni urednik se je sleknil v svojem naslonjaču, prekrižal prste in se začel igrati s palcema, vrteč ju v enakomernih krogih zdaj proti sebi, zdaj od sebe.

»Sestavo našega lista poznate! Vam se odkaže z jutrišnjim dnevom »Mestna kronika«. Vse, kar se zgodi znamenitega v našem mestu, se priobči v tem oddelku. Najmanj en stolpec za vsako številko. Ker se pa stavijo mestne vesti s petitom, požre vaš stolpec precej rokopisa.

Sedaj pa pazite! Za vsak slučaj »Poroke« in »Smrtne kose« je odločenih največ pet vrst. Čestitke in voščila pri prvih, kakor sožalje pri drugih se dostavijo takim vestem le v slučaju, da se objavijo istočasno tozadevna naznanila tudi med oglasi. Biti morate radi tega pač v stalnem stiku z našo upravo in sicer z inseratnim oddelkom. Da se Vam pa ne pripeti taka nezgoda, kakršna se je pripetila Vašemu predniku! Novoporočenemu paru je želel: n. v. m. p.!, žalujočim ostalim po umrlem posestniku in trgovcu je pa voščil: obilo sreče! In kdo je imel potem novoporočenca in žalujoče ostale na vratu? Jaz! Tiste dneve sem se vidno postaral. Ženina smo odškodovali s tem, da je delalo uredništvo med novicami in med oglasi dva meseca brezplačno reklamo za njegovo brivnico, žalujoče ostale, dva sina, tri hčere in dva vnuka,

je pa sprejela naša uprava med celoletne brezplačne naročnike. Našo škodo si lahko izračunite sami.

Rojstva se omenjajo edino le od trojčkov dalje. Pri četverčkih si lahko dovolite opombo o preobilnem blagoslovu z ozirom na današnjo draginjo in prevodeno mleko naših mlekaric. Frazo o »krepkih dečkih« opustite, ker navadno umrejo vsi po vrsti, preden pridejo v tiskarski stroj.

Pretepi, tatvine in ropi dobe svoje zavetišče v »Vsakdanjosti«. Pri samomorih ima Vaša fantazija hvaležno priliko, da se razvije. Vsa tragika človeškega življenja se da v vsakem posameznem slučaju krasno opisati, posebno če nesrečni samomorilec ni znan. Pri večjih, senzacijo obujajočih umorih Vam priskočijo vsi člani uredništva na pomoč.

Če ste do sedaj pazljivo prebiral našo Mestno kroniko, Vam ta posel ne bo delal posebnih preglavic. Sicer pa postane praksa Vaša najboljša učiteljica. Še nekaj! Ogibajte se tujk; ako le ne morete drugače, dostavite tujki njen pomen v oklepajih. Radi občevanja s strankami se Vam nakaže posebna soba. Sedaj pa le srčno na delo! Želim Vam mnogo uspeha in sreče! Zbogom!«

S tem pozdravom me je odslovil moj novi predstojnik. Zabrusil me je, ne sicer skozi vrata na hodnik, pač pa v sredino deročega veletoka. Plavaj, Blaž Keber, in reši se, ali pa utoni! Tragika človeškega življenja se da tako lepo opisati. Res je to! A rajši bi bil vsekakor, če bi se bil zmotil predstojnik pri slovesu in mi privoščil mesto »obilo sreče« »naj v miru počivam«. Toda moj želodec je imel pri tem tudi svojo besedo in še zelo važno. Menda se lažje plava s praznim kakor s polnim želodcem.

Vsak začetek je težak. Resničnost tega pregovora sem občutil, kadar koli sem vstopil v novo službo. Da se pa vživim tako hitro v ulogo mestnega kronista, nisem niti najmanj pričakoval.

Vsak dan sem napolnil svoj stolpec. Predstojnik je moral biti z mano zadovoljen, vsaj nikdar me ni klical v svojo sobo, — takih pozivov so se namreč moji tovariši bali, ker je bil predstojnik v gotovih ozirih zelo strog predstojnik, dokler... Naj rajši povem ves dogodek po vrsti, kakor se je vršil.

V svesti si nisem bil nikakega posebnega pregreška, ko sem prestopil prag predstojnikove sobe. Vkljub temu mi je utripalo srce precej hitro.

»Gospod Keber, že nekaj časa sem opažam, da se le preveč bavite s pijanci. Res je sicer, da ni bila par let taka pijanost v našem mestu, kakršna je prav sedaj t. j. po zadnji dobri vinski letini. Pomislite pa je treba, da list ne priobčuje samo dogodkov, marveč da vzgaja ljudstvo in navaja isto k vsemu, kar je dobro, kar je lepo. Z drastičnim popisom pijančeve poti po gostilnah in proti domu v včerajšnji številki pa naravnost zapeljujete ljudstvo k posnemanju. Koliko je sploh resnice na celem dogodku? Kdo je ta junak? So Vam li znane podrobnosti?«

»Gospod predstojnik! Mož je naznanil pri policiji, da so mu vzeli neznan zlikovec tik pred vežnimi vrati ves denar. To je dejstvo. Policijski sluga mi je sam vse to povedal. Ker je pa manjkalo kronike za številko še kakih pet in dvajset vrst, prej več ko manj, sem si izbral to vest iz »Vsakdanjosti«, predelal jo, moja fantazija je imela hvaležno priliko in tragika človeškega življenja se da tako lepo opisati. Moja izvajanja so logična. Neznani zlikovec napadajo najrajši tik pred vežnimi vrati take osebe, katerim se je odpora sila že raztopila v alkoholu.«

Kolikor toliko sem utolažil svojega predstojnika, a vedel sem, da imam že prvo črno piko. Do-
tično vest sem pa dobro shranil in jo na tem
mestu priobčujem:

mk» *Večerna veda in ponočna pošta.* — Naš junak, iz posebnih ozirov zamolčimo njegova generalija (ime, priimek, rojstno leto, mesec, dan, kraj, očetovo in materino ime, vero-
izpoved in poklic) je bil kakor lastovica, ki odleti, ko pride pravi čas, ko pride prava ura, na južno. Od lastovice je ločila našega junaka edino-
le navada, da pride za lastovico samo enkrat v letu prava ura za odhod na južno, medtem ko je imel naš junak vsak dan tako pravo uro. Tako je bilo tudi v soboto. Po tečni in obilni južni »Pri španskem kralju« se je naš junak otresel najprej španskih dvornih obredov, za-
vihal si podjetno svoje brke, pobožal z rokavom klobuk, pozdravil prijateljski dvorno damo, sedečo za blagajno, in odšel. Južna se mora zaliti. Ker je pa naš junak rad družil prijetnosti s koristmi, je takoj sklenil ponoviti medpotoma nekaj odstavkov iz rastlinstva. Obiskal je »Rožo«, »Hrastiča«, in »Zlato hruško«. Zadovoljen z izvrstnimi uspehi na tem polju, in hrepeneč po nadaljnih uspehih tudi na drugih poljih, je posetil »Leva«, »Zajca«, »Orla«, pomešal se kot politik med »Maksiste«, »Karliste«, »Centraliste« in »Molariste«, skočil še k »Luni« in »Polarni zvezdi« in on, ki je malo prej razločeval rožo od hrasta, leva od orla, on, ki je bil vedno planetom, trabantom in nepremičnicam dobrodošel gost, on ni mogel dobiti luknje v vežnih vratih. Vtikal je namreč ključ v sosednji poštni nabiralnik. Verjetno je, da se je ustrašil stopnic in se hotel poslati po pošti domov; naj se le pismo-
noša nekoliko poti in trudi, zato je tudi plačan. Nakrat se po-
javijo iz teme prikazni, pregledajo našemu ostrašenemu juna-
ku listnico, vrnejo mu izkaznico za živila, potni list, čeprav se jim je zdela slika pretemna, vzamejo pa s seboj bankovce, ker so jim bili ti-
le prebledi in — že jih ni bilo več. Noč jih je rodila, noč požrla. Še prej je pa dobil naš junak od vsake prikazni s pestjo poštni pečat na glavo, da se ne izgubi »pismo« po poti.

Ko sem se vračal s črno piko od predstojnika,

sem opazil na hodniku celo vrsto ljudi. Bilo jih je kakor korald na vratnem motvozu. Tako so se uvrščali tekom vojne pred aprovizacijo in pred trafikami.

Če so bili namenjeni vsi ti-le k meni, bo huda! In res! Posamič so prihajali v sobo. Vsak je slovesno protestoval, kazoč na »Večerno vedo«, da se objavljajo take intimnosti iz njegovega zasebnega življenja, priznal sicer, da je bil oropan, zanikal pa odločno vsako pijanost, vsaj toliko gostilen ni bil obletel. Ta je zahteval popravek, drugi preklic, tretji pojasnilo. Mehanično sem si zapisoval posamezna imena in ulice, in ko je zaloputnil zadnji vrata za sabo, je bila že cela pola popisana. Pet in šestdeset jih je bilo. Toliko ropov v eni sami noči. A to število se je še zvišalo, ker sem moral prišteti zraven še sebe in z mirnim srcem tudi predstojnika, ker se je tako zanimal za junaka in za podrobnosti. Gnev in srd sta se me polotila in nabečkal sem v minuti kratke a pomembne stavke:

mk- *Oblasti, pozor! Več papirja!* — Slučajno je dognalo naše uredništvo, da se je izvršilo v našem mestu v noči od sobote na nedeljo 67 (reci in piši: sedem in šestdeset) ropov. En sam se je javil pristojni oblasti. Značilno! Radi bi navedli vse slučaje v našem listu, toda kako, če se nam pa nakazuje toliko papirja, da le s težavo vršimo svoje časnikarske dolžnosti. Zahtevamo več papirja!!

»S svojo zahtevo po papirju ste se še precej urezali, gospod Keber!« me je nagovoril par dni pozneje poslovodja tiskarne, ko sva se bila srečala na stopnicah. »Pred dobrim tednom sta se nakazala tiskarni dva vagona časnikarskega papirja. Kaj bo, če se bo upoštevala Vaša javna zahteva?!«

»Ne bojte se, gospod faktor! Papir ste dobili, ker ga niste zahtevali, sedaj ga zahtevamo, a dobili ne bomo ničesar. Oblasti treba poznati. Potrkajte, in vrata se Vam zaklenejo pred nosom, zahtevajte dve poli papirja in dado se Vam trije vagoni —

obljub. Star lisjak sem v tem oziru. Glavo stavim, da je tako glasna zahteva zadela na gluha ušesa!»

»Dal Bog!« je še dostavil poslovodja in izginil v tiskarno.

A Bog ni dal.

»Stavo ste izgubili!« je priletel ves bled poslovodja v mojo sobo. »Ob glavo ste, a tudi jaz sem svojo izgubil! Pomislite! Nakazali so se tiskarni štirje vagoni, da se omeje ropi. Kaj naj napravim? Kam naj spravim tako količino? Če danes ne zno-
rim, nimam več možganov!«

»Seveda jih nimate, saj ste sami izjavili, da ste izgubili glavo. V želodcu pa gotovo ne hranite tako delikatnega organa. Nočem se vmešavati v Vaš delokrog, shramba za papir pa spada v Vaše pos-
dročje in nima nobenega opravila z »Mestno kro-
niko«. Zdravo!«

Še sedaj vidim njegov pogled! Ošvignil me je z njim in če bi se bila izpolnila le stotina njegovih želja, bi se bil jaz znašel pri tej priči v sredini naš-
še zemlje.

Nesreča prihaja, kakor že znano, malokdaj sama. Tisti štirje vagoni papirja so pripeljali s se-
boj cel tovorni vlak večjih in manjših nesrečic. Najprej se je zvišala naročnina našemu dnevniku, potem se je povečal njegov obseg za celo prilogo. Delavci smo ostali isti. Meni so se naprtili trije stolpci »Mestne kronike«. Trije stolpci s petitom, pomislite! Kronika seveda večja, medtem ko se je mesto zmanjšalo za dve hiši, ki sta bili zgoreli. Kronika seveda večja, število ropov se je pa zni-
žalo, bodisi da so si bili pridobili roparji že dovolj sredstev za nekaj mesečno udobno in brezdelno življenje, bodisi da so prihajali junaki že ob osmi uri domov, posetivši do tedaj vse botanične, zo-
ologične, politične in astronomske postojanke. Tu je imel gotovo naš poslovodja svoje prste vmes. Možganov v želodcu mi ni bil odpustil!

Nad mesto je prišlo nekako prokletstvo. Nobena poroka, nobena smrtna kosa, nobeni trojčki, čeprav sem bil na lastno pest podvojil vrste za poroke in smrtne kose, četudi sem jih potrojil pri trojčkih. Najstarejši prebivalci mestne bolnišnice in hiralnice so zapuščali trumoma svoja dolgoletna bivališča, naraščaja, novih gostov od nikoder, tako mi je tožil strežnik in še pripomnil, da bodo morali zdravniki in strežniki s trebuhom za kruhom, če se položaj na mah ne izboljša. Mogoče je pa segala tudi tu sem maščevalna roka poslovodje naše tiskarne. Ej, tistega pogleda ne zabim tako kmalu!

Najmanjšo zanimivost sem napihnil v novelo, pregovore tako rekoč oblekel v romane. Slednjič sem moral priobčevati dogodke, ki bi se bili lahko zgodili, a se niso. Tako vem še prav dobro, kdaj me je odlikoval predstojnik z drugo črno piko. Spisal sem bil kakih pet in trideset vrst dolgo notico o konju, ki se ni splašil, opazivši pred sabo poročevalca z beležnico in s svinčnikom v roki. Ker se ni splašil, ni prevrnil mlekarice, vodeče svoj voziček v razdalji desetih metrov od njega. In mlekarici, materi treh nepreskrbljenih otrok, ni bilo treba iti v bolnišnico, kjer je tudi niso sprejeli na desetem oddelku za težke telesne poškodbe.

Takim črnim pikam pri takem predstojniku se človek sčasoma privadi in nista minila še dva tedna, odkar se je bila »Naša moč« opremila s prilogo, in že sem imel več črnih pik, kakor jih ima navadna pika-polonica.

V tem času sem si bil nakopal na glavo sovraštvo svojega tovariša, gledališkega kritika pri našem listu.

»Prijetelj!« mi je rekel nekoč. »Nadomeščaj me, prosim te, drevi pri predstavi. Igrala se bo Meškova »Mati«. Tu imaš vstopnico. Kritika

kvečjemu petnajst vrst. Veš, teta pride in moram na kolodvor!«

Ni počakal odgovora, stisnil mi je vstopnico v roko in že je izginil za voglom.

Nesrečen slučaj je hotel, da je prišla tudi moja »teta« na posete. Črnolaska, tovariševa teta je bila, v kolikor se še spominjam, blondinka. Pri predstavi seveda nisem bil. Kaj to! Dobremu kritiku zadostuje naslov igre! Po noči sem spisal kritiko, ki se je glasila približno tako-le:

gl. Fr. Ks. Meško, »Mati«. Sinoči se je uprizorila na našem odru Meškova drama »Mati«. Najprej moramo grajati običajno netočnost. Po vsej pravici se je balo občinstvo, da postane iz »Mater« stara mati, ako se ne prične v doglednem času s prvim dejanjem. Mati je napravila edino to napako, da se je bila poročila, kajti njen sin ga je lomil na odru v vseh dejanjih in gledalcem je kar odleglo, ko se je na koncu četrtega dejanja usmrtil. Izrazila se je občna želja, naj bi se usmrtil sin pri prihodnji predstavi že v prvem dejanju, oziroma naj bi prinesel režiser takoj v začetku igre tiskano osmrtnico na oder. Na mnogih mestih, posebno v drugem dejanju so igralci naravnost motili šepetavko tako, da je ni bilo čisto nič razumeti v zadnjih vrstah, kaj šele na galeriji. Malo več usmiljenja bi se lahko zahtevalo od igralcev do uboge šepetavke, ki se tako trudi vkljub tesnim razmeram v svojem kurniku.

»Nesrečnež!« S tem pozdravom je prilomastil drugi dan kritik v mojo sobo. »Jaz se ustrelim!«

»Me zelo razveseliš! V »Mestni kroniki« ti skopljem grob, dolg najmanj pet in sedemdeset vrst.«

»Molči! Sinoči je zbolela mati in mesto »Mater« so se uprizorili »Rokovnjači«. Naš list pa ocenja »Mater«. Pojmiš li sedaj tragiko člo-

veškega življenja? Osem let sem že kritik, a kaj takega se mi še ni pripetilo!«

»Ker si šušmar!« sem mu odgovoril. »Glej, meni se je pa koj prvi dan!«

»Joj, kaj poreče predstojnik?«

»Pika, črna pika!«

Od tedaj me ni več pogledal tovariš z gledališkega razpredelka. Zvedel sem pozneje, da se mu je prišlo zahvaljevat koj po najinem pogovoru vse gledališko osebje in da je zdrdrala svojo zahvalo šepetavka sama, ne da bi je bil motil pri tem kak igralec. Kurnika ni mogla odpustiti kritiku.

Ta dva slučaja, ko je namreč oblegalo pet in šestdeset brezalkoholnih oropancev mojo sobo radi »Večerne vede« in ko je naskakovalo »rokovnjaško« gledališčno osebje sobo mojega tovariša, kažeta, s kakimi nepredvidljivimi težkočami se mora boriti vsak urednik. Mesto priznanja, mesto nagrade — pika pri predstojniku. Pa bodi!

Človeška nprav premosti tudi velike prepade in zmaga, če ima opravila z živimi bitji. A jaz, jaz revež, sem meril svoje telesne in duševne sile tudi — z mrtveci, s samomorilci. S samomorilci moškega spola se je dalo še dobro izhajati. Tako mi je izrazil neki samomorilec (strel med petim in šestim rebrom) svojo vdanost radi nekrologa, ki sem mu ga bil spisal v »Mestni kroniki«. Nikdar ni mislil, je osebno izjavil, da bi bil on res tako koristen in pošten član človeške družbe. Ta čas mi je izginila s pisalne mize moja srebrna cigaretna doza. Drugi samomorilec, ki se je bil obesil, in čegar smrt je jokaje dognala njegova soseda, je izkoristil moje hrulacije na naslov v to poklicanih faktorjev, ki ne skrbe prav in čisto nič, da bi se rešila rastoča brezposelnost, in me naprosil

za honorar, ki sem ga bil baje posebej dobil od uprave lista za dotični, dobro sestavljeni člančič.

Do tretjega slučaja gre rado. In ta slučaj je tudi prišel v osebi mladega, krepkega dekleta. Ne vdanosti, ne prošnje za honorar nisem mogel razbrati ne iz njenih bliskajočih se oči, ne iz njenih zagorelih lic. In vendar je bila ta mladenka še pred tremi dnevi mrtva. Zastrupila se je bila z lizolom. Njena prijateljica mi je zagotovovala s častno besedo, da je mrtva, ko sem si zapisoval ime, priimek in starost nesrečnice. Izkušen in star kronist, kakršen sem bil jaz, ni niti vpraševal po vzrokih samomora. Dvajsetletno dekle in lizol dasta po logičnem zaključku: nesrečno ljubezen.

Še preden je prišel zdravnik z rešilne postaje na lice mesta izpirat želodec oziroma ugotavljat smrt, sem bil že pokopal revico v »Mestni kroniki«. Pogreb je bil slovesen. Kratkemu razmotrivanju o nevarnih posledicah strupenega lizola, je sledila dolga, dolga vrsta vzdihov zapuščenega srca tik pred odločilnim korakom. Tragika človeškega življenja, in še celo tako mladega življenja, se je dala krasno opisati. Moja gospodinja se je zjokala nad to tragiko. Dva dni so ji krvavele oči, dva dni so se ji močili rokavi.

In kaj mi je povedala ta samomorilka? Da so jo boleli zobje, da je na splošni nasvet pila tropinovec, ki ni prijal njenemu želodcu, da pa ona odločno odklanja vsak lizol, ker ljubi celo tri moške, enega vdovca in enega uradnika srečno in ne nesrečno. »Jaz se potegujem za svojo čast, jaz se potegujem za svoje poštenje in ne dovolim, da bi me tak jetkovec samomoril po svoji kroniki! Ste razumeli?!«

Eh, dobro sem jo kajpada razumel! Tudi meni so začeli samomori presedati, zato sem jih od tedaj dalje preziral, in samomorilci niso več strašili po mojih treh stolpcih »Mestne kronike«.

»Ali naj gre res vsa tragika človeškega življenja na ta način k vragu?« Tako sem se večkrat popraševal stopajoč po predmestnih ulicah in hladeč si nepokrito glavo, ki mi jo je bila tako razbelila po moji lastni nerodnosti oziroma stanovski gorečnosti zastrupljena samomorilka. Ni mi bilo treba dolgo čakati odgovora, kajti pred mano se je vršil prizor, ki mi je odkril tragiko človeškega življenja od popolnoma nove, meni do tedaj še neznane strani.

Dve ženski, skoro gotovo sosedi, sta se pričkali na javni ulici. Okoli njiju se je bilo postavilo kakih dvajset žensk iz bližnjih hiš in vse so z vidnim zanimanjem opazovale razvoj tega besednega prerekanja.

»Grdavš lakotna! Snedeno in požrešno ženšče! Zanikaj, če si drzneš, da mi nisi ukradla mačka in ga pripravila za večerjo!«

»Seveda sem ga! Toda tvoj maček, ki je imel tako skrbno gospodarico, da je moral životariti le ob tuji milosrčnosti in ob lastni kraji, mi je odnesel pol kilograma govedine, in da sem vsaj kolikor toliko rešila, je moral v kozico. Da boš vedla, žlabudra stara!«

»Kaj? Moj maček tat? Grdivka grda, opravljivka zločesta! Ti in pa pol kilograma mesa! Kdo se ne smeje?! Niti za velikonočne praznike nisi imela nikdar v shrambi toliko mesa ob enem. Naj mi na tem mestu takoj zgnije jezik, če ni temu tako! Ste vidile, ženice, le pogledjte, mi je li zgnil jezik? Ali torej lažem?«

Odstranil sem se s hitrimi koraki. Morebitno pričevanje pred kazenskim sodnikom me ni nič kaj mikalo. Saj sem imel tudi dovolj. Pogledal sem bil v najtemnejše kote našega mesta, pobrskal, kot bi trenil, po kaležu človeške družbe in se prepričal, da je žalibog le premnogim proletarjem mačje meso vsakdanji kruh. Kaka tragika!

To ti je bilo gradiva za mojo »Mestno kroniko!« Ostri napadi na merodajne oblasti, ki več čajo z malomarno brezbriznostjo in z zločinskim zanemarjenjem gmotne in gospodarske povzdige našega ljudstva mišjo in podgansko nadlogo posebno ob periferiji našega mesta, so pobunili vse urade. Jaz sem pa le napolnil polovico stolpca z mačjim mesom.

Da bi tega ne bil nikdar storil! Pozneje, ko se nisem več ukvarjal z nesrečno kroniko, ko so se mi bile vrnile jasne misli in stvarni pojmi, sem si sestavil ves nadaljni potek te »mačje« zadeve.

Mlad, podjeten, časti in priznanja lakomen uradnik se je izbral, da izleči povoljno in v najkrajšem času te neznosne predmestne razmere. S strogo prepovedjo mačjega mesa preti nevarnost psom, s čimer bi se ogrožali imovitejši sloji mestnega središča, z razdeljevanjem cenene govedine ubožnejšim plastem se pa obremeni le preveč javna blagajna. Kaj torej storiti? In uradnik je razrešil slednjič ves problem. Nakupil je vse izvode dotične številke »Naše moči«, ki je poročala o predmestnih mačkojedih, dal te izvode razdeliti brezplačno med prizadeto ljudstvo in dokazal s tem, kako temeljito je poznal нрав, čustvovanje in psiho (Gospod stavec, prosim Vas, postavite v tej besedi črko h in ne črke c, da se ta mačja neprilika ne prelevi koncem koncev v pasji škan dal!!) ljudske mase.

Med ljudstvom je zavrelo. Lažnivcu ne očitaj nikdar laži, pijancu ne šteje nikoli litrov, ljudstvu nikar ne oponašaj njegovih hib in napak, ako si želiš ohraniti nezatekla lica, zdrave ude in cele kosti. Iz vseh delov mesta je vrelo ljudstvo pred naše uredništvo reševati svojo čast in izražati krivcu svoj gnev in svojo jezo nad toliko predrznostjo.

Stopal sem, sam s sabo zadovoljen, ničesar sluteč proti uredništvu. Kaj pa to? V ulici vse črno ljudstva. Posamezni žvižgi, pritajeno ščebljanje in glasni klici so mi udarili na uho. Vprašal sem redarja, čemu ta demonstracija. »Menda gre za mačka mestnega kronista!«

Še danes mi je žal, da se nisem nato pomešal med množico, izžvižgal se, pobil si šipe, stopil kot odposlanec ljutega ljudstva v kronistovo sobo, in se v njej prav pošteno premikastil in nabil. To bi bila tragika, ki bi še samo sebe prekašala. Keber bi moral v bolnišnico, Keber bi moral v zapor in Keber bi bil v lastni kazenski zadevi zasebni udeleženelec. Žalibog, najlepše ideje se pojavljajo navadno prepozno.

Kakor kak polit kužek sem jo skrivaj odkuril v bližnjo kavarno. Potom telefona sem sporočil predstojniku svojo ostavko. Predstojnik mi ni delal zaprek. Sprejel jo je upoštevajoč moje zahtevilo, da mi je duša radi te mačje zadeve vsa razpraskana. Da, da, tragika človeškega življenja se da tako lepo opisati!

Drugi dan je pa priobčila »Naša moč« na zadnji strani oglas: Išče se urednik za našo »Mestno kroniko«. Oglasiti se je v našem uredništvu od 9. do 10. ure predpoldne.

Brez krstnega lista.

(Drama v uradnih aktih.)

Od politične oblasti prve stopnje.

Gospodu Rajku Dolinarju.

Štev. 758-20.

18. V. 1920.

Vrača se Vam v prigibu Vaša prošnja z dne 8. V. 1920. z opazko, da ji morate priložiti še krstni list.

Pečat.

Glavar: Poznik.

Slavni politični oblasti prve stopnje!

Z ozirom na tuuradni poziv z dne 18. V. 1920. pod št. 758-20, naj priloži podpisani Rajko Dolinar še krstni list svoji prošnji, naznanja isti, da tega kratko malo ne more storiti. Vzroke za to je obrazložil že v prošnji z dne 8. V. 1920. Te vzroke ponavlja sedaj v tem dopisu: Pri nekem sovražnem naskoku je bil prisiljen zapustiti takoj in sicer po noči svojo rojstno hišo. Niti toliko časa mu ni pustila izganjajoča ga straža, da bi vzel s seboj najpotrebnejšo obleko, kaj še krstni list. V spodnjicah in srajci, brez krstnega lista jo je od-

kuril podpisani v begunstvo. Ker je pa v isti noči pogorela vsled užigalnih granat tudi domača cerkev z vsemi uradnimi knjigami, med katerimi so bile tudi krstne bukve, ni mogel dobiti podpisani duplikata. Prej omenjeni prošnji je pa podpisani priložil kot nadomestilo za krstni list nekatera šolska spričevala, od katerih mu je bilo lahko dobiti duplikate, ker je šolsko ravnateljstvo rešilo vse svoje spise in kataloge. Iz spričeval se pa natančno razvidi, kdaj se je rodil podpisani Rajko Dolinar. Zraven tega je pa ta dodal prošnji tudi vojaški dokument, ki tudi lahko nadomešča krstni list, saj so bili vsi vojaški spisi skrajno točni in skrupulozno natančni.

Podpisani Rajko Dolinar vlaga, ponovivši vzroke manjkajočega krstnega lista pri slavni politični oblasti zopet svojo prošnjo pričakovaje blagohotnega upoštevanja in čimprejšnje rešitve.

Dne 19. V. 1920.

Rajko Dolinar.

Od politične oblasti prve stopnje.

Gospodu Rajku Dolinarju.

Štev. 829:20.

31. V. 1920.

Z ozirom na Vaša pojasnila v dopisu z dne 19. V. 1920. in na zopetno predložitev Vaše prošnje Vam odgovarja politična oblast prve stopnje kakor sledi:

Naredba z dne 7. I. 1920, št. 153:20 prot. 3. odd. 2. zahteva jasno in odločno in sicer v peti točki litera c, da mora priložiti vsak prosilec prošnji tudi svoj krstni list. Naredba ne omenja nikjer nadomestil za krstni list. Edino iz krstnega lista se da z gotovostjo razbrati Vaša eksistenca. Ako tega nimate, ne eksistirate za nas kot v poštev pri-

hajajoči prosilec, vsled česar Vam zopet vračamo Vašo prošnjo.

Proti temu odloku politične oblasti prve stopnje Vam je dana možnost, pritožiti se tekom štirinajstih dni od dneva vročitve tega odloka na politično oblast druge stopnje seveda potem prve stopnje.

Pečat.

Glavar: Poznik.

Slavni politični oblasti druge stopnje!

Zoper odlok tukajšnje politične oblasti prve stopnje z dne 31. V. 1920. št. 829-20 vlaga podpisani Rajko Dolinar pravočasno na politično oblast druge stopnje potem prve stopnje sledečo

pritožbo:

Tukajšnja politična oblast je zavrnila prošnjo z dne 8. V. 1920. z motivacijo, da se ni dodal prošnji krstni list, ki ga smatra prva stopnja ozi-
raje se na naredbo z dne 7. I. 1920. št. 153-20 prot. 3. odd. 2. za neobhodno potrebnega spremljevalca prošnji. Iz raznih prošnje spremljajočih spričeval se pa da razbrati, da se je prosilec res rodil in sicer dne 27. aprila 1885. Pritožnik je mnenja, da zadoste predpisom prej citirane naredbe tudi nas-
domestila za manjkajoči krstni list, ako so oprem-
ljena z uradnim podpisom. Niti o društvu, ki je izgubilo svoj krstni list t. j. svoja originalna pravila s potrdilno klavzulo, se ne more trditi, da se ni ustanovilo, tem manj pa o osebi, ki dokazuje z vlogami in pritožbami da živi, da se je torej tudi rodila.

Ugodivši tej utemeljeni pritožbi opozóri druga stopnja podrejeno oblast, naj se ne tolmačijo razne naredbe preozkosrčno, naj se ne uveljavlja

le mrtvo besedilo, marveč naj se izlušči iz te lupine oživljajoče jedro, pravi namen naredbodajavca.

Dne 2. VI. 1920.

Rajko Dolinar.

Od politične oblasti druge stopnje
potom oblasti prve stopnje.

Gospodu Rajku Dolinarju.

Štev. 1922-20.

12. VII. 1920.

Politična oblast druge stopnje zavrača Vašo pritožbo proti odloku z dne 31. V. 1920. štev. 829-20. Svoj sklep utemeljuje z naziranjem, da je merodajen v takih zadevah edino le krstni list. Kam bi pa tudi prišla politična oblast, ako bi morala zasliševati in zaprisegati razne priče: babice, botre, župnike in sorodnike prosilca v slučaju, da ta ne more priložiti krstnega lista? To bi le obremenjalo upravno postopanje in bi naravnost nasprotovalo sedanjim tendencam, zenostaviti isto. Kdor nima torej krstnega lista, se ne upošteva.

Pečat.

Nadsvetnik: Obad.

Od krajne davkarije.

Gospodu Rajku Dolinarju.

Štev. 3522-20.

15. VII. 1920.

V prigibu se Vam pošilja obrazec za napoved osebne dohodnine, ki ga imate izpolniti tekom osmih dni.

Pečat.

Davkar: Koruznik.

Okrajni davkariji!

Podpisani Rajko Dolinar vpošilja tem potom okrajni davkariji pod A in B prepisa odlokov politične oblasti prve in druge stopnje. Politična oblast je pravomočno določila, da se ne upoštevam. Če pa ne pripoznajo politične oblasti moje eksistence, se tudi za davkarijo, ki spada pač pod isto ministrstvo, nisem rodil. Kdor se pa ni rodil, ne živi, kdor ne živi, nima nobenih dohodkov, kdor nima dohodkov, mu jih ni treba napovedati. Vsled tega vračam pod C tudi obrazec, ki je postal, naslovjen name, brezpredmeten.

Dne 17. VII. 1920.

Rajko Dolinar.

Od okrajne davkarije.

Gospodu Rajku Dolinarju.

Štev. 3843=20.

24. VII. 1920.

Ker niste poslali podpisani davkariji izpoljnega obrazca, niti prijavi ustmeno pri dotičnem uradniku svojih dohodkov, moramo uradno ugotoviti Vaše dohodke. Lahko bi Vas tudi oglobili s precejšnjo vsoto radi prikrivanja in zatajitve istih. Vedite, da ne zahteva davkarija od nobenega davkoplačevavca krstnega lista. Davkarijo ne briga, če se je davkoplačevavec rodil, njej zadostuje, da živi, da služi in da lahko plačuje davke.

Pečat.

Davkar: Koruznik.

Slavnemu državnemu pravdništvu!

Podpisani orožnik Hipolit Bezljaj vlaga na državno pravdništvo sledečo

ovadbo:

Ko sem včeraj točno ob enajsti uri in triintri-deset minut predpoldne stopal službeno po Cvetni ulici, mi pridrvi nasproti meni neznanca Marija Skočir rajn. Antona in živ. Urše roj. Blažič, v starosti pet in štirideset let, po poklicu šivilja, do sedaj še nekaznovana. Vsa zasopljena mi hiti pripovedovat, da se gode v tretjem nadstropju čudne stvari, da skače neki Rajko Dolinar čez stole po svoji sobi, da se sedeč pod mizo sedaj smeje, sedaj joče, kar je sama opazila skozi ključavnico. Nastop oborožene sile da je nujno potreben, ako se hoče preprečiti večja nesreča.

Pregledal sem še, če je moja legitimacija, če je samokres v redu, zresnil svoj obraz, nabral čelo v službeno stroge gube in že sem potrkal na vrata. Nič odziva. Potrkam drugič, krepkeje. Nič! Potrkam tretjič in poslušam. »Zgubi se, kozel!« sem slišal, kar naj se vzame na znanje kot prvi njegov pregrešek. Žaljenje javnega organa.

Nato sem stopil v sobo. Na stolu sem videl sedeti bodočega kaznjenca in preštovati gumbe na suknji. »Živim, ne živim, živim, ne živim...!« je godrnjal venomer pred se.

Prihajam v imenu postave, prosim, da mi poveste svoje ime!« — »Vi ste v politični službi, a za politično oblast se še nisem rodil, torej nimam nobenega imena!« — »Vaš oče?« — »Ga nimam!« — »Živ ali rajni?« — »Ne prvo, ne zadnje!« — »Mati?« — »Je nimam!« — »Njen samski priimek?« — »Ga ni imela!« Ti odgovori naj se vzamejo tudi na znanje, ker tvorijo že drugi pregrešek proti kazenskem zakonu: napeljavajo oblasti v zmoto potom krivih navedb.

Ne oziraje se na mojo službeno prisotnost je začel šteti bodoči kaznjeneč gumbe na svojem te-
lovniku. »Živim, ne živim, živim, ne živim, živim,
ne živim!« Takoj sem spoznal hlimbo. Z navi-
dežno umobolnostjo se je hotel rešiti aretacije.
Ovajam ga vsled tega tudi kot simulanta.

Nadaljeval sem svoje izpraševanje. »Koliko
let ste stari?« Odgovora nisem več slišal, ker sem
bil že prej priletel skozi odprta vrata meni neznan
Mariji Skočir, prisluškujoči skoro gotovo pri klju-
čavnicu, naravnost v naročje. Poljuba se nisem
mogel ubraniti niti s samokresom. Predmet moje
ovadbe se je torej drznil položiti svojo zločinsko
roko na javnega opravitelja, vršečega svojo te-
žavno službo. In ne samo to! Naklonil mu je vrhu
vsega še tako smešno situacijo pred vrati, kjer so
se bile nabrale malone vse ženske iz bližnjih hiš
in ki so vse brez izjeme z nekako brezmejno ško-
doželjnostjo opazile, kako je poljubila meni ne-
znana Marija Skočir oko postave ravno na usta.

Ako ima kazenski zakonik kak tak paragraf,
ti bi govoril proti Mariji Skočir, ovajam tudi njo.

Edino s strogo kaznitvijo obeh ovajancev
more dobiti užaljeno oko postave primerno zado-
ščenje.

Dne 25. VII. 1920.

Hipolit Bezlaj.

Vr 248:20:2.

Poziv obdolženca.

Gospodu Rajku Dolinarju.

Da se zaslišite o obdolžitvi državnega pravd-
ništva zavoljo hudodelstva javnega nasilja, pozi-

vate se na dan 5. avgusta 1920. dopoldne ob 10. uri pred to sodnijo v sobo št. 22. II.

Okrožna sodnija, oddelek VIII.

Dne 26. VII. 1920.

Opomnja: Ako bi ne prišli, bi Vas s silo priveli.

Pečat.

Preiskovalni sodnik:

Vesel.

Odpravek je točen.

Vodja pisarne:

Jazbec.

Okrožni sodniji, oddelek VIII.!

Podpisani Rajko Dolinar, izjavlja na tuuradni poziv z dne 26. VII. 1920. opr. št. Vr 248-20-2, da se ne udeleži zaslišbe iz edinega vzroka, ker se še ni rodil, kar dokazujeta neoporečno odloka političnih oblasti prve in druge stopnje, ki ju prilaga v poverjenih prepisih.

Dne 27. VII. 1920.

Rajko Dolinar.

Od okrožne sodnije, oddelek VIII.

Gospodu Rajku Dolinarju.

Vr 248-20-4.

Vaše odpovedi podpisana sodnija ni vzela na znanje. Državno pravdnništvo ne zahteva nikdar krstnega lista, njemu zadostuje, da človek živi, da

je napravil zločin in da razpolaga z vsemi potrebnimi zmožnostmi, priti v ječo.

Dne 30. VII. 1920.

Preiskovalni sodnik:

Vesel.

Odpravek je točen.

Vodja pisarne:

Jazbec.

Dragi prijatelj!

Preden nastopim svojo kazen prisojeno mi od tukajšnjega sodnega dvora radi zločina javnega nasilstva, Te rotim pri živem Bogu, Te rotim pri najljubšem, kar imaš na svetu, preskrbi svojemu sinu takoj najmanj dvajset krstnih listov. Jaz sem izgubil svoj krstni list, in posledica? Tvoj prijatelj, Rajko Dolinar, je postal zločinec! Brez krstnega lista moreš pač plačevati davke, moreš priti pred preiskovalnega sodnika, od tu pred sodni dvor in od tu v ječo, ne moreš pa biti deležen dobrot politične uprave. Istočasno Ti pošiljam po nakaznici petdesetak za potrebne kolke na krstne liste. Usoda Tvojega sina mi je zelo pri srcu. Krstni in birmški boter sem mu bil, zato pa izpolni takoj mogoče zadnjo prošnjo in zadnjo željo

Svojemu nesrečnemu prijatelju

Rajku.

Dne 20. VIII. 1920.

Poravnava.

»Moje ure so štete. Prišli ste se poslavljat od mene. Ni mi težko umreti. Saj ste dobro preskrbljeni. Ti, Angel, imaš premogovnike. Tebe, Franc, bogati sviloreja. Ti, Krištof, trguješ z zmrznjenim mesom. Ti, Bruno, si pa vinotržec. Kri tvojih vinarov ti dovaža bogastvo. Nikolaja ni. Slučajna kriza ga je zadržala doma. Nič ne del! To krizo gotovo premaga. Njegova kožuhovina si pribori zopet svetovni sloves. Poznam ga dobro. Kri je moje krvi. Kakor vi. Ni mi torej težko umreti. Dragi sinovi! Gozd vam zapuščam. Velik je. Obsežen za deset sodnih okrajev. Njegova obsežnost vpije naravnost po pravdi. Vkljub temu se ne bojim! Pravdali se ne boste! Poravnajte še zanj sporazumno! Obljubite mi to!«

»Obljubljamo!« so soglasno zatrdili sinovi stoječi ob ležišču svojega umirajočega očeta.

»Ne zabite pri poravnavi Nikolaja! Moj sin je. Vaš brat. Poštena bodi delitev! Ustrezite zadnji moji prošnji! Ne ločite se pred sklenjeno poravnavo!«

»Obljubljamo!« so zopet soglasno izjavili sinovi.

»Hvala! — Umrem! — Umiram! — Končano! — — —« Nekam čuden, hropeč glas se je izvil starčku iz prsi po teh besedah. Srce mu je nehalo biti. Grozno veličanstvo navzoče vladarice vsega sveta

— Smrti — je uklonilo žalujočim sinovom ponosne postave, in zdelo se je, da je odplula isti hip skozi tišino neslišna molitev v vsemir.

»Gozd, ki ga je omenil rajni oče, — mir nje govori duši in slava njegovemu spominu! — mora biti zelo velik«. S to domnevo je prekinil Angel svečani molk.

»Najbrže je še večji!« je dodal Franc in si obrišal neizjokano solzo iz očesa.

»Gotovo presega gozd vsa naša pričakovanja!« je omenil Bruno. Njegova pripomba je ublažila in zaokrožila vsem bratom veleresne voglate poteze.

»Pustimo gozd! Pokopljimo rajši prej dragega očeta! Po pogrebu pa izpolnimo obe poslednji želji!« je izjavil Krištof, vzel iz žepa črno kravato, zamenjal jo s prejšnjo in si pripel na rokav še črn trak. »Pred dogovori pa gremo na lice mesta, da si ustvarimo z ogledom pravo podlago naši poravnavi! Kaj menite k temu predlogu?«

»Predlog se sprejme brez ugovora!« je pritrdil Angel. »Koj drugo jutro po pogrebu sedemo na avtomobile. Odlog bi nam znal škoditi. Po očetu mi je pa res žal! Blaga duša! Nikdar se ni motil!«

»Kaj? Nikdar da se ni motil, praviš?« mu je segel v besedo brat Franc. »Ali nisi slišal, kako je oče govoril o krvi Brunovih vinogradov? Čuj, Bruno, povej resnico, imaš li sploh kak vinograd?«

»Seveda jih imam, toda le bolj za domačo rabo. Za kupčijo mi pa služijo kemikalije in voda. Manj dela, manj stroškov in več pridelka,« je priznal Bruno in se zadovoljno nasmehnil. »Poskusi še ti, dragi Franc, in pregovori tudi druge gosenice, naj te preskrbe s svilo, če si upaš! Jaz bi ti to privoščil iz vsega srca! Čemu me potem zbadaš? Kupčija je vendar kupčija! Vsak si pomagaj po svojih zmožnostih!«

»Vidva postajata že osebna! To ni lepo od vaju v tem trenutku!« je miril Krištof. »Nehajta

vendar! — Najprej torej pogreb, potem ogled gozda in nato poravnava! Da se razumemo!»

Točno po določenem vzporedu so se odigrali nadaljni dogodki. Pogreb je bil naravnost veličasten. Ko se je zvedelo, da dobi vsak pogrebec lepo, debelo svečo zastonj, se je število žalujočih prijateljev in znancev blagega pokojnika podesetorilo. Pevci svojih sveč niti prižgali niso, da bi ne škodil dim ubranim glasovom in kapljajoči vosek žalnimi oblekam. Seveda so prodali pevci koj po končanem pogrebu podarjene jim sveče svečarju, zalili z izkupičkom spomin na dobrotnika in utopili svojo po društvenih pravilih predpisano žalost v rujnem, cekinastem vinu.

Drugo jutro so oddirjali proti gozdu avtomobili. Vsak brat je bil vzel s sabo po enega odvetnika s stenografom v varstvo svojih pravic, po enega zemljemerca z dvema figurantom, da premerijo gozd, po enega lesnega trgovca kot zvedenca in po eno tipkarico. Kot šefi svojih podjetij so narekovali svoje ukaze, želje in dopise naravnost v stroj, zato pa tudi v tem slučaju niso hoteli pogrešati te udobnosti. Dva in trideset oseb v osmih avtomobilih. Gozda megla je legla za njimi na vasi, sela in trge ob prašni cesti in povoženi piščanci so zaznamovali smer te divje vožnje.

Ob gozdu je stalo večje graščini podobno gozdarsko poslopje. K temu so jo zavili avtomobili. Gozdarjeva družina se je morala takoj stisniti v malo čumnato, ker so se odkazali vsi drugi prostori odvetnikom, zemljemercem, zvedencem in pisarni. Najlepšo sobo so si izbrali bratje za svojo posvetovalnico, postavili mize v obliki podkve, kakor je pač običaj pri takih konferencah, izvolili si predsednika iz svoje srede, določili si sedeže in otvorjena je bila prva seja.

»Pozdravljeni v spominu na našega pokojnega očeta!« je nagovoril predsednik Franc svoje brate.

»Bojim se, da nas zadrži ogled delj časa na tem mestu! Gozd je velik in delo zemljemercev in zvedencev ogromno. Vse naše stroške krijemo seveda iz gozda. Če ima gozd pogum, da vpije po pravdi, kakor se je izrazil naš oče na smrtni postelji, naj plača stroške vsaj naše poravnave. Bo še vedno na dobičku. Pravde požro cele gozdove, poravnave pa le par debel. Upam, da soglašate z menoj! Ker smo pa z današnjim dnem pričeli s pogajanjem, menim, da bi ne bilo baš napačno, privoščiti si pri skupni večerji najboljših uspehov. Gozdarjeva žena nam jo pripravi. Dote ni imela, lepa ni bila, zato domnevam, da jo je vzel gozdar edino le radi njenih izrednih kuharskih zmožnosti. Odvetnikov, zemljemercev, zvedencev ne smemo motiti pri njihovem poslu. Edino naše tipkarice naj nam delajo družbo. Iz vaših obrazov sklepam, da je moj predlog glede večerje sprejet. Jaz sam grem naročat večerjo«.

Gozdarica je sedela ta čas v kuhinji za štedilnikom. Okoli nje se je smukal njen sedemletni sinček in jo motil v njenem razmišljanju z raznimi vprašanji.

»Mama, kdo so ti gospodje?«

»Naši novi gospodarji so to!«

»Pa toliko jih je! Joj, to bo tata vesel, ko pride iz gozda!«

»Nedolžno otroče! Čim več je gospodarjev, tem slabše se godi uslužbencu! Zgoditi se zna, da bomo morali od tod! Tvoj ded je bil tu gozdar, tvoj oče je tu gozdar, tudi ti bi imel slediti svojemu očetu v njegovi službi. Toda — pa kaj ti bom pravila!«

»Mama, jaz ne pojdem proč, jaz ostanem tu! Tu je moj dom, in nobeden me ne more pregnati!«

»Nedolžna preproščina! Ti še ne poznaš sveta! Nas ne bo nihče vprašal, česa hočemo in česa si želimo! Toda tiho! Nekdo trka! Naprej!«

V kuhinjo je stopil na ta poziv predsednik Franc. »Gospa! Oprostite! Znete li kuhati?«

»Seveda, žlahtni gospod! Pred svojo poroko sem bila kuharica!«

»Veseli me, da se nisem motil! Drevi nam pripravite večerjo za osem. Jaz se priporočam, da uvrstite v jedilni list tudi znesek po francoski šegi.«

»Le brez skrbi, žlahtni gospod! Potruditi se hočem!«

Kmalu po odhodu predsednika iz kuhinje, je stopil gospod Angel vanjo. »Dober dan, gospa!« je pozdravil. »Slišal sem, da boste skrbeli Vi za naše želodce. Priporočam se, da ne zabite beefsteaksa na angleški način. Zelo malo pečeno. V sredini bodi meso še krvavo!«

»Ustreči Vam hočem, bodite le brez skrbi!«

Za Angelom je prišel Krištof, ki se mu je za hotelo pudinga, pristnega ameriškega pudinga in končno Bruno, ki si je zaželel nadevanih makaronov v omaki s parmežanom potresenih ala Milane. Da so izrazile na večerjo povabljenih tipkarice kuharici svoje posebne želje, se niti ne omenja. Sladoled, linške, dunajske in čokoladne torte so jim posebno ugajale.

Kuharica se je v resnici skazala. Bojazen, da izgubi ljubljene službo in goreča želja, preskrbeti sinu, ko doraste, isto službo, sta ji bili najboljši pomočnici pri štedilniku. Njeni novi gospodarji je kar niso mogli prehvaliti. Tako okusno, tečno in s tako ljubeznijo je bila vsaka jed pripravljena, da je odnesla kuharica skoro same prazne in očiščene krožnike z mize.

«Dokler ne končajo zemljemerci, zvedenci in odvetniki svoje naloge, si lahko privoščimo vsak dan tako večerjo. Boljše kuharice si ne moremo žele. Naj nas ne plaši par grošev! Gozd bodi naš blagajnik! Živel naš novi blagajnik!« In vsi so trčili s predsednikom.

Delo je napredovalo počasi. Odvetniki in zemljemerci so bili namreč izteknili v bližnjem trgu iz

boren hotel, zvedenci ravno tam dobro restavracijo, stenografi prijazno vaško gostilno in figuranti čedno krčmo z običajno žensko postrežbo.

Tako so minevali tedni. Nekoč pri večerji je izjavil Angel, da mora odpotovati, da ga hoče imeti na vsak način soproga doma, ker pojde sin k birmi in bo to velik družinski praznik.

»Ne bo nič!« mu je ugovarjal predsednik Franc. »Si li pozabil obljub, danih našemu očetu tik pred njegovo smrtjo, da se ne ločimo pred sklenjeno poravnavo? Mi se ne smemo ločiti in naj gre tudi pet sto naših sinov k birmi! Toda stoj! Nasitimo volka in ohranimo ovco! Mi gremo k birmi tvojega sina. Na ta način ostanemo vsi skupaj. Odvetniki, zemljemerci in zvedenci ostanejo še nadalje tu, da dokončajo svoje trudapolno delo, mi se pa preselimo s pisarniškim osebjem za enkrat k tebi. Izpremembra je življenje! Boter tvojemu sinu bo lahko izmed nas, kogar pač zadene žreb. Darilo mu pa damo vsi, da se bodo celo tvoji vnuki spominjali te birme. Gozd je namreč naš blagajnik!«

Predlog je bil soglasno sprejet. K temu so mnogo pripomogle tipkarice. Od samega navdušenja bi se bilo kmalu zadavilo Brunovo pisarniško osebo ob velikem kosu čokoladne torte.

»Vse prav, vse dobro!« je dejal po večerji Angel bratu predsedniku, ko sta ostala sama v posve-tovalnici. »Toda kaj poreče moja soproga, če pripeljem s seboj svojo pisarniško moč. Veš, žene so ženske, čim bolj se starajo, tem ljubosumnejše postajajo. Mir v hiši je pa vendar le nekaj vreden!«

»Ali si ne znaš pomagati, dragi Angel?« mu je odvrnil Franc. »Mi porečemo, da je tvoja pisarniška moč prav za prav pisarniška moč odsotnega brata Nikolaja! Nekdo mora pač varovati njegove koristil!«

In zopet so oddrdrali avtomobili po prašni cesti. To pot so bili samo štirje, a bilo jih je dovolj,

da so preskrbeli vsem ob prašni cesti bivajočim kmetom okusno kosilo s povoženimi piščanci. Toda v dvakrat večjem številu se je žrtvovala perutnina o priliki birme Angelovega sina. Obed je bil tak, da so plavali celo pečeni kapuni z nadevanimi prsmi. Birmanec je dobil v dar krasno zlato uro in za privesek pravega živega urarskega mojstra, da takoj popravi uro, kadar koli jo polomi temperamentni deček.

Dnevna poročila iz gozda so sicer govorila, da napreduje delo, povedala so ob enem pa tudi jasno, da otežkočujejo resne ovire hitro rešitev.

Minili so meseci. »Dragi bratjel!« se je oglasil nekoč Bruno pri posvetovanju. »Domov me kliče dolžnost. Hči se mi poroči. Ker smo neločljivi do končane poravnave, morate z menoj! Pri meni doma lahko prav tako nadaljujemo svoja pogajanja«.

»Dobra ideja!« je vzkliknil predsednik Franc. »Mi gremo s teboj! Tvoje pisarniško osebje postane v tem slučaju pisarniška moč brata Nikolaja, saj mora vendar nekdo zastopati njegove koristi, ker jih sam ne more! V svojih bratih pa pripelješ dve poročni priči domov, in poročni dar, ki ga dobi nevesta, bo brezdvomno krasen, saj je gozd še vedno naš blagajnik! Toda obljubiti nam moraš, Bruno, da nas pogostiš s krvjo svojih vinogradov in ne morda s proizvodi svojih vodovodov«.

Vožnjo, ki je sledila predsednikovemu predlogu, so imenovali kmetje, bivajoči ob prašni cesti »kurjo kugo«, tako so namreč lomastili avtomobili črez preplašene kure. Obed po poroki je vsekakor nadkrilil obed o priliki birme Angelovega sina. Svečanostno razpoloženje je nekoliko pokvarilo Nikolajevo pismo. »Čul sem, da se pogajate za gozd,« je pisal »toda ne pogajajte se brez mene!«

»Da je naš brat Nikolaj tak sebičnež, si nisem nikdar mislil!« je pripomnil Angel in si naložil na krožnik lep kos pečene svinine. »Kakor bi imeli mi

bogvekaj od tega gozda! Mi se naravnost žrtvuje-
mo! Samo delo, trpljenje, vožnje in skrbi imamo.
Ali ne zastopa v zadostni meni njegovih koristi tip-
karica? Čigava je že sedaj na vrsti? Že vem! Mol-
čimo rajši! Bog živi nevesto, ženina, njenega očeta
in njene strice!«

Črez nekaj mesecev — Kristof se je bil naveli-
čal Brunovega doma in je že razmišljal, kako bi
spravil svoje brate na svoj dom — je došlo poro-
čilo iz gozda, da je delo končano. Veliko veselje je
zavladalo med brati. Celo Bruno, ki bi bil rad videl,
da bi ostali vsi še na njegovem domu in počastiti s
svojo navzočnostjo krst njegovega še nerojenega
vnuka, je silil na lice mesta, da se že enkrat prično
prava pogajanja. Brez krvoprelitja — kure so se
bile deloma povozile že pri prejšnjih vožnjah, de-
loma zaužile pri birmah in porokah, — so dospeli
bratje do gozdarske hiše ob gozdu. Postavili so si
zopet v prejšnji posvetovalnici mize v obliki pod-
kve, sedli na svoje stare sedeže, in posvetovanje se
je pričelo.

Gozd je meril toliko in toliko. Toliko in to-
liko je bilo hrasta, javorja, smreke, bukve, jesena
itd. Človek spoznaj se v tej zmešnjavi in sodi pra-
vično! Za vsako postavko so klicali bratje zdaj
izvedence, zdaj odvetnike, zdaj zemljemerce, da
so jim dajali ti-le potrebna pojasnila. Cela zadeva
ni bila tako enostavna, kakor so si mislili. Kako
določiti posameznemu dediču njegovo interesno
območje? Kako zadovoljiti vsakogar in ostati pri
tem skrajno pravičen?!

Seja je sledila seji. Bratje bi bili obupali, da
si niso zbirali dnevno pri običajnih večerjah no-
vih sil. In ko so jim že sivali lasje samih skrbi, so
prejeli drugo pismo brata Nikolaja. »Dragi bratje!
Pogajate se za naš gozd, ne da bi poznali mojega
mnenja! In toliko časa že! Vsaka pravda bi se
bila prej končala kakor pa vaša poravnava. Zgo-

dovina nam pač ve povedati o sedem-, o tridesetletni vojni, ne omenja pa nikdar ničesar o kakih sedem-, še manj pa o tridesetletnih mirovniških konferencah. Kdo plača stroške vaših pogajanj, katerih se jaz kot upravičenec sploh ne udeležujem? Kakor hitro izravnam svoje lastne zadeve, posvetim vso svojo brigo pravični delitvi!»

»Nikolaj nori!« je izjavil Angel, ko je prečital predsednik pismo. »Če ni še govorila zgodovina o takih poravnava, o tako dolgih konferencah, ni še rečeno, da ne bo govorila, saj zgodovina se dela sproti! Naše sedanje delo bo lahko čez čas uvrščeno v zgodovino. Račune pa moramo vse kakor pregledati, da bomo videli, pri čem da smo. Nikolaj je umazan stiskač!«

Lotili so se novega dela. Zbrali so račune odvetnikov, zemljemercev in izvedencev, dodali skupni vsoti svoje lastne stroške, primerili izdatke z zvedeniškim mnenjem o vrednosti gozda in spoznali, da so zapravili ves gozd, da bodo morali še sami iz svojega dokladati ne glede na to, da se nista upoštevala ne Nikolaj, ne njegova pravica.

»Gozd je bil premajhen, da bi prenesel stroške naše poravnave. Sicer se pa nimamo nikogar bati! Pošteno smo delali noč in dan, zvesti smo ostali očetu dani obljubi in vsi si lahko roke umijemo!« je izpregovoril po daljšem odmoru predsednik Franc.

»Prav praviš!« je pristavil Krištof. »Vsi si lahko roke umijemo in jaz vas vabim na svoj dom, kjer lahko to napravimo. Če bi bil človek prej vedel, da gre za tako malenkost, ne bi tratil dragocenejšega časa in si nalagal toliko mučnih skrbi. Bratje, sedaj pa kar z menoj, da si čim preje umijemo roke. Notarski akt o tem opraviilu pa pošljemo Nikolaju, da bo videl — umazanec, kako smo mi čisti!«

II.

GROTESKE.

Sedminski sistem.

Kako sem prišel v dotično družbo, mi še danes ni jasno. Mogoče me je bil povabil kak član omizja, mogoče je igralo naključje, kakor večkrat v življenju, tudi tu svojo tajno ulogo. Čim globlje razmišljam tu pa tam o povodih in vzrokih svojemu koraku, tem manj se morem otresti domneve, da je obstojala med mojim pristopom k prej omenjenemu omizju in med odhodom prijatelja Joška v Ljubljano nekaka tajinstvena zveza.

Joško se je namenil v Ljubljano. »Sit sem riža in brezmesnih dni in potreben izpremembe. Za hotelo se mi je svežega mesa in turškega tobaka. Črez osem dni se vrnem. Do tedaj pa zbogom!« Osem dni je minilo, minilo je deset dni, Joško pa le ni hotel priti. Vprašal sem njegovo gospodinjo. Obotavlja se mi je zaupala strogo tajnost, da se Joško sploh ne vrne. Stal sem pred uganko, katero bi bil rad razrešil, ker sem bil prav jaz tisti, ki je zasedel po Jošku izpraznjeno mesto.

Sedeli smo v mali sobi. Edino okno je puščalo radi visoke hiše onkraj ozke ulice le malo dnevne svetlobe v sobo. Prostor je bil v resnici pripraven za prave zarotnike. Natararica je smela k nam le, če smo jo klicali. Polutema, malobesednost navzočih oseb, odločni ukaz natararici, vse to je vplivalo na moje živce. Da jih umirim, sem zvrnil poln kozarec vase. Mojim enake občutke je

moral imeti mladenič, preden je strgal pajčolan raz saiško podobo in zagledal grozno Resnico. Sam priznavam, da me je nekam čudno spreletelo, mraz sem začutil po telesu, velik kamen na srcu, polt se mi je pokurjila in lasje so se mi naježili.

»Zbrana družba!« Logar je vstal. Njegov glas je prav pristojal temu polumraku. »Biant je odpotoval, zato je moral skrbeti naš klub za nadomestilo. Izbral si je tebe, dragi tovariš, in od sedaj bodi nam ti Biant!«

Ničesar nisem razumel, a vkljub temu sem se lahko priklonil, ker besede so bile naslovljene name.

»S tem je naša sedmorica zopet popolna! Veš, dragi Biant, mi vsi nosimo imena sedmih grških modrijanov. Ker si kot Biant prvi v abecedi, sediš na predsedniškem mestu. Na svoji levi imaš Hilon, potem pride Kleobul, Periander, Pitak, jaz sam sem Solon in moj levi in tvoj desni sosed je Tales. Sedimo vedno enako, da si lažje zapomnimo svoja imena. Predsedujem pa jaz, Solon, najmo-drejši med modrijani!«

Saj ni tako hudo, kakor sem se bal. Rad sem vedno sedel pri modrih ljudeh, poslušal modre besede, toda da bom kdaj sedel v družbi samih modrijanov in bom celo sam modrijan, ne, to je presegalo vse moje najsmelejše nade.

»Naš klub je znanstven klub«, je nadaljeval Solon, meni se je pa oni veliki kamen odvalil od srca pri tej izjavi, »toda namen našega kluba je revolucionaren. Mi hočemo preobraziti svet, ker... govornik se je odkašljal in prejšnji kamen se mi je zopet navalil na srce, »ker smo napovedali vojno desetinskemu sistemu in se borimo za sedminski sistem!«

Vsi modrijani smo molčali na to in nobeden ni opazil, da se mi je kamen zopet odvalil od srca. Če ni hujšega, sem razmišljaj, se dam takoj potrditi

v vojake, grem na fronto, kjer nas sovražnik s svojimi papirnatimi granatami niti desetiti ne more, nas, privržencev sedmingskega sistema. Česar pa ni mogel izslediti noben alhimist srednjega veka, sem zasledil jaz v tem trenutku in poznal v kamnu, skakajočem mi s srca in zopet na srce, kamen mozdrosti, lapis philosophorum.

»Tajnik Periander, uvedi tovariša Bianta v naš misterij!« se je oglasil zopet Solon. »Še prej pa pokličite natakario, da nam napolni steklenice!«

Zaželel sem si tedaj navzočnosti svojega nekdanjega profesorja za grščino. Vedno je trdil, da zadene on prej glavni dobiček brez srečke, kakor pa jaz grški aorist z vsemi razpoložljivimi sredstvi. In sedaj? Kaka razlika! Med grškimi modrijani bi ugledal nekdanjega svojega učenca v osebi mozdrega Bianta! Svojim očem bi ne bil verjel. Jaz pa bi se mu nasmehnil in bi rekel: »Gospod profesor, teorija je teorija, praksa je pa praksa! Vi ste bili na gimnaziji teoretičen modrijan z aoristi, jaz sem pa postal praktičen modrijan brez aoristov!«

Nalil sem si vina, spodil profesorja iz možganov, zbral svoje misli in poslušal.

Tudi tajnik Periander se je odkašljajal. »Upam, tovariš Biant, da si še nekaj rešil od splošnih ved, vcepljenih ti v gimnazijski dobi!«

»In če bi ne bil ničesar rešil iz svojih gimnazijskih let, modrijan Biant si je lahko sam ustvaril vso vedo brez vsakega cepljenja!« sem ves ogorčen zabrusil to svojo pripombo somodrijanu Periandru v obraz, pri tem pa reševal iz svojega zaprašene spomina podrobnejše podatke o modrijanu Biantu. Samo na to sem se še spomnil, da se je izražala smernica njegovega življenja in delovanja v stavku: »Mnogi delajo še slabše!«

»Mi modrijani branimo sicer svoje stališče do skrajnosti, kakor si ti napravil Biant, a ne vzkripimo

nikdar. Zapomni si to!« me je posvaril Solon in poskimal Perijandru, naj nadaljuje.

»Znano ti je, Biant, kako veliko ulogo igra v življenju število sedem. Solnčna svetloba se deli na sedmero barv, mavrica je najboljši dokaz za to, in v glasbi imamo sedmero glasov. Med vsemi petimi čuti sta vid in sluh najrazvitejša, zato je pa človeštvo tudi tako hitro prišlo na to delitev. Meniš, da si je narava vbila v glavo število sedem samo pri očesu in ušesu? Ne, toda ostali trije čuti: okus, vonj in tip so manj razviti, zato nam otežkočujejo strogo delitev na sedmero delov. Vsekakor pa mora imeti tudi jezik sedmero okusov, nos sedmero duhov in tip enako število občutkov. Prisedši do tega logičnega zaključka, gremo lahko korak dalje. Ker vlada pri vseh človeških čutih število sedem, lahko trdimo, da obstoja med vsemi temi sedmerimi deli nekaka vzajemnost, rumena barva recimo odgovarja glasu f, okusu po pečenki, duhu po nageljnu in občutku raskavosti. Posebna skupina barv pri slikah mora ustvariti v tvojem ušesu odgovarjajočo skupino glasov, t. j. melodijo, istočasno boš imel na jeziku okus po neki posebni jedi, koje različni okusi odgovarjajo sliki in melodiji. Saj me razumeš!«

»Popolnoma te razumem, dragi Periander!« sem odgovoril na to, čeprav se ni ujemalo to moje pritrdilo z resnico. Barve so mi brnele v ušesih, glasovi so mi migljali pred očmi in v nosu sem čutil okus po malinovcu. Zbral sem vse svoje misli, mnogo jih itak ni bilo, in dostavil: »Nekaj pojasnil bi pa rad še dobil od tebe! V mavrici ni ne bele, ne črne barve, katerima glasovoma odgovarjata te dve barvi.«

»Ako vrtiš vse mavrične barve precej hitro v krogu, dobiš belo barvo, kar odgovarja vsem glasovom, ki se istočasno pojavijo. Črna barva je

pavza za uho, neokusnost za jezik, nedišečnost za nos in neobčutnost za prste. Razumeš?»

»Seveda! Hvala ti! Toda čemu naj mi predoči recimo telečja pečenka sliko, ko pa že imam njeno sliko na krožniku pred sabo?»

»Niti dve pečenki nimata enakega okusa, zato ti pa ustvari vsaka pečenka drugo sliko in nikakor ni treba, da ti predstavlja ta slika tudi pečenko. Njeni okusi ti naslikajo popolnoma drugačno sliko, recimo »Vihar na morju«. Razni prvotni okusi, spojeni v celoto, v pečenko, ustvarjajo razne prvotne barve, spojene zopet v celoto, v sliko!»

Ta telečja pečenka na viharnem morju me je tako zmešala in zbegala, da sem takoj vse razumel. Ako preložim in prestavim celotni okus pečenke v glasbo, dobim najmanj Lisztovo Rapsodijo ali pa vsaj arijo Mihaele iz opere Carmen.

»Seja se prekine za pet minut, da nam prinese natararica nove pijače!« je odredil Solon, in Perijander in jaz sva umolknila. V svojem srcu sem pa sklenil molk, črn, neokusen, nedišeč in neobčuten molk. Ni izključeno tudi, da sem sklenil črno, gluho, nedišečo in neobčutno neokusnost.

Zopet sem izpil nagloma kozarec. Če si med volkovi, tuli, če si med norci, nori, če si med modrijani, modruj! V molku pa tiči mnogokrat največja modrost.

»Mi moramo najprej dognati sedmero okusov, sedmero duhov in sedmero občutkov, potem moramo izslediti pravo vzajemno razmerje med posameznimi deli vseh naših čutov, in ko dosežemo vse to, imamo na rokah...«

Kako rad bi bil jaz rekel v tem trenutku Periadru »deset prstov!«, a spomnil sem se pravočasno svojega modrega ukrepa in sem rajši požrl vse neizgovorjene prste.

»... imamo na rokah takorekoč že svojo zmago. Desetinski sistem pade in njegovo mesto zasede sedminski sistem!«

»Dobro si govoril, tovariš Periander,« se je navdušil predsednik Solon, »na to našo zmago izpijmo kozarce! Periander je razložil novemu tovarišu naše teoretično stališče, ti, Kleobul, pa seznanil Bianta še s praktičnimi udobnostmi naše teorije!«

Teorijo sem kolikor toliko poznal že, kaj bo pa s prakso, nisem imel pojma. Sploh nisem imel nobenih pojmov, ker mi je bila že sedminka teorija posrkala vse možgane. Tuliti nisem mogel, modrovati še manj, ostala mi je še edina tretja možnost, za katero pa itak nisem rabil ne pojmov, ne možganov.

Novega govornika sem opazoval s povsem drugačnimi očmi, kakor prej Periandra. Lepo je govoril in prepričevalno. Niti najmanjšega ugovora nisem mogel postaviti njegovim izvajanjem nasproti.

»Kakor hitro priborimo novemu sistemu eksistenčno pravico, preosnujemo takoj vso našo književnost. Dosedaj ne more razumeti bravec pisatelja tako, kakor bi ga moral. Naš besedni zaklad ne nudi pisatelju toliko pripomočkov, da bi zapisal to, kar misli, in tako, kakor misli. To vrzel zamaši naš sedminki sistem. Večkrat slišiš otroka reči, da ima rajši mamo kakor pa očeta. Ljubezen ima že dve stopnji: višjo do matere, nižjo do očeta. Kjer sta pa dve stopnji, jih je lahko tudi sedem, in to ne samo pri ljubezni, pač pa pri vseh abstraktnih pojmih, pri jezi, sovraštvu, lakoti. Kot stopnjo sedem vzemi dotični pojem v najvišji meri, vse drugo pride samo ob sebi! Če poreče pisatelj: Janko je ljubil (št. 4) Marjetico, veš takoj, da bi Janko zanjo ne žrtvoval nikdar življenja, kar bi odgovarjalo št. 7., da pa tudi ni bil v tej ljubezni brezbrizen, ker je prekoračila njegova ljubezen že polovico pojma. Dotične številke postavi pisatelj za dotično besedo v oklepaju. Kaj praviš ti k temu?«

»Izborna ideja!« sem vzkliknil, ker tuliti nisem mogel in za modrovanje sem imel le premalo možganov. »Da razumevam tudi našo prakso, evo dokazov!« Vstal sem izpivši svoj kozarec, in vsi modrijani so uprli svoje poglede vame, radovedno pričakovaje mojega prvega deviškega govora na polju sedmingskega sistema.

»Zbrani tovariši modrijani (št. 6) in predsednik Solon (št. 7)! Zahvaljujem (št. 4.) se vam, da ste me sprejeli v svojo sredo. Po svojih močeh (št. 2.) hočem (št. 5.) sodelovati in vas podpirati. Dovolite, da vam brez ovinkov priznam, da se mi meša (št. 6.) v glavi, da norim (št. 7.)!«

»Pardon!« Solon me je prekinil. »Glede norosti ugotavljam netočnost. Stara resnica je, da pride le malenkosten odstotek norcev v norišnico. Recimo, da jih je tretjina v norišnici, potem odgovarjate št. 6. in št. 7. temu odstotku. Ti pa hodiš nemoteno okrog, torej noriš kvečjemu s št. 5.«

Kako sem prišel po seji domov, še sam ne vem. Zdrav in svež, pokrepčan in dobre volje sem se vzbudil drugo jutro. Dogodki prejšnjega dne so se mi zdeli najprej sanje, toda po kratkem razmišljanju sem se uveril, da je bila seja le prebridka resnica. Moji tovariši so — žalibog — bolehalo na fiksnih idejih. Ozdraviti jih treba in vrniti zdrave zopet človeški družbi! Toda kako? Ali naj se posvetujem s psihijatrom in izdam vse tajnosti, v kateri sem bil tudi jaz zapleten? Najbolje je, da se sam lotiš zdravljenja, mi je pravil notranji glas, in slušal sem ga. Sedaj se mi je zasvitalo v glavi, čemu je bil odpotoval Joško. Čutil se je bolan in se rešil z begom večjih zapletkov.

Ta nenormalnost mora imeti svoj vzrok, svoj izvor, sem začel premišljevati. Če bi imel enega samega bolnika, bi bilo težje zaslediti pravi vzrok,

toda pri šestih mi je olajšan trud. Enaki vzroki rode enako nenormalnost. Na delo torej!

Neumorno sem iskal podatkov. Letal sem kakor kak vesten detektiv, zdaj sem, zdaj tja, zapisoval si razne podrobnosti, primerjal jih zvečer, preden sem legel spat, in skušal dobiti vzporednico. Tri dni sem begal, pisal, primerjal in sklepal.

Le polagoma se je položaj jasnil. Megla iz mojih podatkov je izginjala. Kar nakrat se je pa prikazala pred mano jasna slika.

Vsi moji tovariši-modrijani so bili strastni politiki. Kupovali so vsak dan nebroj časopisov, izposojevali si jih pri vsakokratnih sestankih, zaznamovali in podčrtovali v njih najvažnejša mesta, pripisovali zraven kratke opombe in segali tudi po nedomačih listih. Dan na dan so poslušali eno in isto pesem, jadranskega vprašanja pa le ni hotelo biti konec. Poznali so vseh štirinajst Wilsonovih točk, poznali Wilsonovo črto. Ko so pa hoteli potegniti skozi dotične točke črto, so videli, da je nastala povsem drugačna črta, kakor je bila Wilsonova. In vendar je bil nastavljen Wilson sam dotične točke, in vendar je bil potegnil Wilson sam dotično črto! Če se je pa posrečilo Wilsonu, zakaj se noče posrečiti njim? In zopet so se lotili dela. Tu so bile točke, tam črta, toda črta ni pokrila nikdar Wilsonovih točk. Wilson se ni motil, motili so se torej oni! Kje je napaka, kje ovira? In zopet so risali. Če je bila črta pravilna, so bile pa točke, slabo nastavljene, če so bile te na pravem mestu, je bila pa črta drugačna. Ko so pa uvideli, da je njihov trud zaman, so pričeli uveljavljati sedminski sistem, prepričani, da mu pribore prvenstvo nad desetinskim sistemom še pred rešitvijo Wilsonovega problema o točkah in o črti.

Razveselil sem se svojega uspeha. Izteknil sem prave vzroke. In sedaj? Kako ozdraviti modrijane,

ki so postali žrtve jadranskega vprašanja, oziroma kako ozdraviti žrtve, ki so postali radi jadranskega vprašanja modrijani? Najmanjših sposobnosti nisem čutil v sebi, da bi se pečal nadalje s to zadevo. Prepustil sem nadaljno skrb za te nesrečneže uglednejšemu zdravniku, t. j. pariško-londonski sanremski mirovni konferenci.

Jih že vidim. Vse po vrsti. Kakor bi bil sam zraven. Najprej urednika. Pri pisalni mizi sedi in prebira pravkar došlo pošto. Debelo pismo mu je prišlo pod prst. S škarjami striže rob zavitku, vleče iz njega obsežen rokopis, privzdiga naočnike na čelo in začinja brati. »Pisavo poznam dobro, toda, kje je naslov? Podlistkar je popolnoma pozabil nanj. Ali se ga pa ni mogel domisliti! In urednik naj seveda preskrbi pozabljivega ali neiznajdljivega podlistkarja s primernim naslovom črtici! Morda je pa pravljica? Morda je novela? Res, mnogo se zahteva dandanes od ubogega urednika! Toda, preglejmo stvar!«

Potem vidim stavca. Pri stroju sedi in se pripravlja. Rokopis za podlistek ima pred seboj. »Kaj, vraga! Ali vidim dobro? Podlistek nima glave? Oba, pisatelj in urednik, sta pozabila na naslov. Kaj pa to mene briga? Rokopis postavim, kakor se mi je predložil. Pozna se, da se toči že novo vino. Radi njega izgublja marsikda svojo glavo. — Na delo!«

Na vrsto prihaja korektor. Nervozen je; korekture morajo biti čimprej končane, da gre stavček pravočasno v stroj. »Oho! Zopet ta presneta malomarnost! Podlistek nima naslova! Kje, vraga, je rokopis? Aha, ga že imam! Toda, kaj vidim, tudi tu manjka naslov! Saj ni danes ponedeljek!

Sicer pa se nočem mešati v urednikovo delo. Naj se sam zagovarja pri šefu! Jaz samo popravljam krtačne odtise, ne ustvarjam pa manjkajočih naslovov! Še tega mi bi treba! Mari grem sam med pisatelje!»

In še čitatelja vidim. Pravkar je pokosil. Odoživši prtič seza z desnico po zobotrebcu in jemlje v levico najnovejšo številko časnika. »Tiho otroci, tata bere sedaj!«, miri žena site paglavčke in jih podi v kuhinjo. Čitatelj si je nalil še čašo vina in se poglobil v list. »Politika se mi zdi bolj in bolj zamotana. Kakor bi ne imel nobeden več glave: ne državniki, ne diplomatje, ne delegatje! Človek prav ničesar ne razume več. Politike, svetovne in domače, imam že dovolj! Poglejmo, kaj pravi podlistek! No, kaj pa je to? Podlistek brez naslova! No, lepa je ta! Cenzor ni imel svojega svinčnika vmes, ker se je cenzura odpravila. Morda je izbruhnila stavka v trenutku, ko je postavljaval stavec naslov, in je prenehala, ko je imel staviti vsebino? Ne verjamem! Nič drugega ni kakor sama malomarnost! Kako naj berem, če pa ne vem, kaj berem! Če bi ne bil plačal naročnine v naprej, ne bi rekel nič; lahko se mi odtegne vsak dan par grižljajev duševne hrane. Toda, pošten in vesten naročnik sem; zato pa poznam svoje pravice. Pa saj tudi podlistkar se ni podpisal! Lep oče, ki pošilja svoje dete v svet brez imena in brez priimka! Gotovo ga je sram njegovega nezakonskega rojstva!«

Saj sem pogodil, kaj ne, gospodje! Da mi očita urednik pozabljenost in neiznajdljivost, da mi oponaša stavec novo vino, da mi predbaciva korektor ponedeljek, se ne jezim; da mi je pa čitatelj naprtil nezakonskega pamčka na hrbet, to, in edino to me je zbadlo v živo. Nimam drugega izhoda, nego da prepričam čitatelja o njegovi zmoti, da ovržem njegove očitke, da dokažem vsem, ki

se zanimajo za to, da sem se pošteno trudil, da pa vkljub temu nisem mogel dobiti pravega naslova, oziroma pravega imena svojemu otroku — črtici.

Dogodek se je vršil tako-le. Stotnija civilistov nas je čakala na odhod. Stali smo v četverostopu. Da nismo stali ravni kakor sveče, so zakrivili naši prepolni nahrbtniki. Sestavo armade smo poznali zgolj iz pripovedovanja svojih povojačenih prijateljev in znancev. Tako znanje je bilo seveda zelo pomanjkljivo. Zamenjevati smo nadporočnike s polkovniki in topničarje s saniteto. Edino dostojanstvo, ki smo ga poznali, je bil zdravnik pri naborni komisiji. Pa tudi on nas je poznal. Ni čudal! Saj nas je imel vsako toliko pod mero. Klical nas je kar z imenom, vedel za številko naših naočnikov in imel preštete vse naše prste. Z najljubkejšim nasmehom okrog usten nas je nazival »pokerke« in koj smo vedeli, da je bila zaman vsa naša priprava za vojaški stan, da smo zopet propadli pred naborno komisijo. Zelo smo se torej začudili, ko se je po končani vojni in po sklenjenem premirju sestavljala iz takih civilistov stotnija vojnih ujetnikov. V četverostopu smo odkorakali, nekateri leva-desna, drugi desna-leva, na postajo. Neki stotnik v pokoju se je zjokal nad nami; in da ga ni za njim stoječa soproga pravčasno potegnila od okna, bi bil skočil menda iz samega navdušenja, gotovo pa iz tretjega nadstropja na to našo strumno četo. Odkazali so se nam vozovi; častnikom prvi in drugi razred, navadnemu vojaštvu posebni oddelki z napisom; 36 mož ali 6 konj. Komaj tu smo spoznali, da je štela naša četa samo tri navadne vojake, vsi drugi smo se bili stisnili v razrede. Kdo bi nam to tudi za-meril? Smo li vedeli, kje konča navadni vojak in kje začenja častnik? Ne! No torej!

Ali uvidevate sedaj, gospod čitatelj — jaz Vas na tem mestu imenujem kar za gospoda Urbana

Jereba, da Vas ne bom nazival vedno le s čitateljem — moj trud? Sem li mogel nasloviti svojo črtico s »civilisti«, ko smo tvorili stotnijo, korakali vojaški po mestu in prišli do častniških sedežev in vojaških stojišč? Sem jo li smel krstiti z vojnimi ujetniki, ko smo si pa bili nakopali na glavo vse sovraštvo zdravnika pri nabornih komisijah, ki nam ni privoščil vojaške suknje, ki nam ni zaupal ne bajoneta, ne puške? Civilist izključuje vojnega ujetnika, kakor izključuje vojni ujetnik civilista.

Že vem, kaj hočete reči, gospod Jereb! Da naj ne motrim stvari s stališča sodelujočih oseb, marveč naj gledam rajši skozi zemljepisne naočnike! Ime kraja, kjer so se odigravali glavni dogodki, bodi tudi ime črtice. Enotnost oseb naj se umakne enotnosti kraja. Sem li uganil, gospod Jereb? Že sam sem bil prišel tudi na to idejo. Tri dni in tri noči sem razmišljal, kako iztisnem iz enotnosti kraja primerno ime svoji črtici. Zaman, moj up je padel v vodo in mi pri tem oškropil hlače skoro do kolen. Le poslušajte, gospod Jereb!

Bila je že temna noč, ko je prišla naša četa do cilja. Medpotoma sem izvedel, da tvori naš cilj skupina barak — bivša vojaška bolnišnica. Po daljšem čakanju nam je bil odkazan prostor, nekdanja spalnica dvema bolniškima strežnikoma. »Še sedaj diši po kloroformu«, sem ogovoril svojega tovariša. »Kozel, tu diši po pogorišču, pred par urami je morala goreti ta baraka!«, mi je odvrnil. Najbrže je povedal resnico, a njegovega kozla le nisem mogel požreti kar tako, meni nič tebi nič. »Le čakaj!« sem si mislil, preden sem stoje zaspal. »Koj jutri ti napravim tožbo. Med tovariši imam odvetnika, sodnika, državnega pravdnika, zapisnikarja; inženir in bančni uradnik bosta moji priči; križ imam s čuvajem, v nahrbtniku dve sveči; in globo, najmanje dva stotaka, (kozli so namreč zelo dragi), ki jo boš moral plačati kot obtoženec — zapijemo

»si skupaj. Žal mi je, da me nisi razžalil potom tiška, ker celo za sestavo porotne klopi in sodnega dvora je v naši sredi dovolj sposobnih ljudi«. — Dva dni smo ostali v označenem prostoru, potem so nas pa predstavljali zdaj sem, zdaj tja. Ko sem bil premenil že petič svoje bivališče, sem stopil k odvetniku po svet. »Kako to, da ne velja tu štiri najstdnevna odpoved?« »Veš, barake so premičnine!«, mi je odgovoril in se zahvalil za portoriko, s katero sem plačal njegovo pojasnilo. Torej, v premičinah smo bivali. Mi sami smo bili polni premičnin — malih živalic, ki so se premikale čez dan in po noči po našem telesu in ki so s svojimi pohodi ustvarjale iz nas same premičnine. Moj tovariš na desni je trdil, da je slišal nekoč v temni noči prepevati tako živalico: »Pa mi ga žingamo!« Dostavil je še, da je prihajala pevka naravnost od mene, kjer se je bila napila moje krvi. Tak lump! Premičnine med samimi premičninami. Kje je torej enotnost kraja? Če bi hotel spraviti vsa naša bivališča v naslov, bi dobila črtica tako velikansko glavo, da bi bilo slednjič najbolje, postaviti jo na glavo. Vsebina bi se izpremenila v naslov in naslov bi postal vsebina.

Mene samega začenja ta stvar jeziti. Z vsakim odstavkom, da, z vsako vrstico raste bolj in bolj moja črtica in še vedno ni krščena. Da se mene ošteva z liberalcem, brezvercem, framazonom, ne rečem nič; ko se pa spravi masa na mojo črtico-hčerko, potem bo huda! Sedaj še gre. Toda, še par odstavkov, in moja hči doseže šoloobvezno starost. Kaj potem? Brez imena, brez priimka! Kadar koli umolkne učiteljica, bo morala vstati moja hči, kajti brezimni otroci so poklicani, kadar je umolknil učitelj.

Vaš obraz, gospod Urban, ni več tako strog. Pojmiti ste začeli moje križe in težave. Veste kaj, gospod Urban, predolgo se že pozna, skoro bi

Vam predlagal pobratimstvo. Velja? Dobro! Sčasoma prepričam tudi tebe, dragi Jereb, da ni bil umesten tvoj očitek: o lepem očetu, ki pošilja svoje dete v svet brez imena in brez priimka, in ki ga ni sram njegovega nezakonskega rojstva. Kaj? Še vedno se nisi dal prepričati? Da imam v enotnosti hrane še en in sicer najprimernejši izhod iz svoje zagate? Dovoli mi, da te uženem tudi s tega stališča! Le poslušaj!

Dokler nam je bil rednik naš nahrbtnik, ni bilo čuti nobene pritožbe iz naših ust. Čim bolj se je sušil nahrbtnik, tem večji je postajal obseg našega pasu. Nekateri so sicer trdili, da izvira naša debelost od žuljev, ki so se nam bili pojavili na različnih mestih vsled ležanja na trdih deskah; toda, te nezadovoljnejše smo takoj zavrnilo z opazko, da se o tako delikatnih delih človeškega telesa ne sme govoriti v spodobni družbi.

Vsak nahrbtnik, pa bodi še tako nabasan, se slednjič izčrpa. To je bil vzrok, da smo polagoma zapuščali privatno mizo in se zbirali okrog državnih kotlov, iz katerih smo dobivali zjutraj juho, popoldne riž. Da je bila v tem oziru hrana zares čudovito enotna, se nisi motil, dragi Urban. To enotnost hočem celo nekoliko opisati, kajti vedi, da sem se tedaj naučil kuhati. K oknu sem se postavljaj in opazoval sem kuharja. Kdor ima dober želodec, mu tako učenje prav nič ne škoduje.

Tu ti zaupam način, kako se skuhata dobra juha in okusen riž. Meso vrzi v vodo; pazi pa, da ti ne pade v kotel niti najmanjše zrno soli. Ko se prikazujejo cinki, posnemi in vlij jih v poseben lonec za — gospoda nadkuharja, dolij v kotel še nekaj mrzle vode in juha je gotova. Pri rižu je še manj dela. Riž vrzi v vodo. Če ti je padla pri tem vreča v kotel, jo lahko odstraniš, ali pa tudi ne. Pazi zopet na sol kakor pri juhi, pokaži rižu o pravem času in iz — gotove daljave dva paradižnika,

misli si zraven še sir, ki ga nosi kuhar v desnem žepu svojega predpasnika kot popoldanski prigrizek s seboj: in riž je pripravljen. Riž, pripravljen na ta način, je stara narodna jed. V prvem stoletju pred Kr. r. so ga kuhali ravno tako; zato je pa svetoval pesnik Horac svojim prijateljem, naj se vzdrže riža. *Risum teneatis, amici!* Iz teh dveh receptov, dragi Urban, si spoznal, da je bila pri juhi, kakor pri rižu, pri kosilu kakor pri večerji, glavna stvar — voda. Vode pa nočem spraviti na čelo temu spisu. »Juha, riž!« Vsakdo bi rekel: če je že v naslovu toliko neslane vode, kako vodena in neslana mora biti šele vsebina! Črtico bi sicer lahko krstil, a dvomim, da bi držal krst, opravljen z vodo brez slehernega božjega blagoslova. Tudi jaz sem mislil rešiti s hrano svojo črtico poganstva, a kmalu sem se moral uveriti, da mi je tudi to upanje padlo v — juho, in mi poškopilo hlače do pasu z — vodo.

Verjemi mi, dragi Urban, da sem se spotil. Ni mi mari potnih kapljic, da sem le tebe prepričal. Kaj? Še vedno se ne zadovoljuješ z mojo obrambo, ko sem se bil postavil že na razna stališča in motril zadevo z raznih vidikov? Tebi je težko ustreči! Kaj težko, naravnost nemogoče je! Tvoji nasveti meje že na sitnarenje in trpinčenje. Kako moreš biti vendar tak? Gotovo me imaš že od preje v želodcu. Čakaj, da nekoliko premislim! Že imam! Ne motim se! Bilo je par mesecev pred — polomom. Vozil sem se z brzovlakom. Stal sem v velikanski gneči na eni sami nogi, in še ta ni bila moja. Njen lastnik, moj sosed, bi me bil rad večkrat opozoril na mojo zmoto, a vedno mu je zmanjkala sapa. Prišel sem slednjič do sedeža, a sedel sem le na eni izmed treh črk. V Špilju si vstopil ti, dragi Urban. Nos je izdajal, da si bil obiskal najmanj tri štajerske zidanice. Rad bi ti bil prišel na moje mesto. S pogledi si me prosil, s smradljivo smotko si mi

grozil. Nič ni pomagalo. Končno si me temeljito obdelal: »Mestni škric, ki kradeš Bogu čas, šefu pa papir in svinčnike! Pegaza ti je moral konjederec ustreliti, ker se je bil nalezal — od tebe smrkavosti. Le počakaj, prvo priliko porabim, stopim med tvoje kritike in potem gorje ti!« »Stopi, kamor hočeš, samo na mojo nogo nel«, sem si mislil in se hlinil, da veljajo vsi očitki mojemu sosedu. Ali ni bilo tako, Urban? Spoznal si me in se hočeš maščevati. Res si mi s svojimi prigovori napravil mnogo dela, a jaz ti odpuščam!

Na tem mestu pa izjavljam vsem drugim, da je bil v resnici ves moj trud brezuspešen. Naslova črtici nisem mogel iztekniti; kako tudi, ko niti osebe, ki so povzročile popisane dogodke, niso poznale in ne poznajo pravega naslova svojemu ravnanju.

Strahovi.

»Prosim, gospodje, policijska ura!« Od družbe do družbe je hodil gostilničar in venomer ponavljal svojo prošnjo. Res je izražal njegov glas žalost, da mora spoditi svoje ljube goste iz gorkih prostorov v mrzlo vetrno noč, toda njegov obraz ni prikriival notranjega veselja, da se bliža utrujenemu telesu zasluženi počitek.

»Saj manjka še sedem minut!« je ugovarjal Ukmar, sedeč v kotu med svojima prijateljema. »Če se požuri natakariča, izpraznimo brez posebnega truda in pravočasno še eno steklenico!«

»Nemogoče, gospodje! Zadnjič sem plačal petdesetak. Če me zopet zasačijo, plačam še enkrat toliko. Sedaj gre za minuto! Prosim torej gospodje!«

Mrzla burja je sprejela trojico, zapuščajočo gorke gostilniške prostore.

»K vragu s tako kuratelo, kakoršna je policijska ura!« se je jezil Vončina in si hitel zapenjat zimsko suknjo. »Deseta je komaj! Prav nič se mi noče spati! Same treznosti in solidnosti že hiram, pokašljujem in bledim!«

»Ne jezi se! mu je segel v besedo Potočnik. »Tu blizu stanujem in vaju vabim na močan čaj. Dve uri razgovora vzdrži tudi moja zaloga špirta, sladkorja in ruma. Soba je tudi zakurjena, ker sem nameraval še pisati. Kar z mano!«

»Pametna beseda! Toda vkljub temu naj se izpolni moja želja glede policijske ure!« je zavpil Ukmar, hoteč prevpiti cviljenje, stokanje in javkanje neusmiljene burje, ki se je pri vsakem naskoku ranila ob pouličnih telefonskih žicah.

»Ne razgrajaj! Sicer bomo imeli opravila ne samo s policijsko uro, marveč tudi z njenimi lastniki!« je posvaril Vončina in ga prijateljski sunil pod rebra.

»Molči, naj se le prikažejo, jim že navijem njihovo lastnino!«

Ko so sedeli prijatelji v gorki sobi, ko je obližoval modri plamenček samovar, ko se je združevalo šumenje vrele vode s prasketanjem na novo podtaknjenega ognja v peči, je bila že pozabljena burja.

»Vesta kaj,« je predlagal Uršič, »ugasimo luč in vsak izmed nas povej iz svojega življenja dogodek, ko ga je bilo najbolj strah. Taki izredni doživljaji se navadno vtisnejo globoko v spomin. Tema pa tvori najprikladnejše ozadje takim slikam. To bo pravo dražilo za naše živce! Prvo besedo imej, gremo pač po abecednem redu, Potočnik! Zraven tega si ti tudi naš gostitelj. Kar začni prijatelj!«

Tema je zavládala po sobi. Užgana cigareta je tupatam magično razsvetlila za trenutek obraz kardilčev, svetila nekaj časa med prsti, dokler ni zakril nabirajoči se pepel vso njeno svetlobo. To se je ponavljalo zdaj tu, zdaj tam. Tišina je vladala, da se je slišal jok mokrega polena v peči.

»Pa bodi!« je prekinil skrivnostno tišino Potočnik. »Sedaj sem se domislil take epizode.

Znano vama je, da stanujem že več let v tej sobi, ki ima edino napako, da je v tretjem nadstropju. Stopnice — in teh je dvainsedemdeset — utrudijo človeka, prikličejo mu pa tudi zvečer blagodejno in trdno spanje.

Nekoč sem se vračal domov. V veži sem do-
gnal, da sem pozabil svoje užigalice v gostilni. Po-
časi sem stopal po stopnicah in po ušesih so mi
brneli še vedno akordi narodne popevanke: »Pa
je pihnila luč.«

Prišedši v sobo, sem odložil klobuk in palico
na mizo, sezul se zraven postelje, slekel posamič
suknjo, telovnik, hlače, vrgel vse skupaj na stol in
skočil v ...

Tema je bila kakor v rogu in vendar sem videl
vse. Videl sem, kako se je vzdignila velika postava
izpod moje odeje, videl žareče oči, uprte vame.
Kri mi je zastala po žilah, lasje so se mi naježili
in mraz me je izpreletel.

Pred mano se je pa odigralo vse moje življe-
nje. Videl sem se, poldrugo leto starega otroka,
igrajočega se pod iskrim konjem, videl sem se v
razredih, na župnikovi hruški kot tatu, na gim-
naziji, poznal vse svoje součence in profesorje z
imenom in priimkom, znal spregatev vseh grških
in latinskih nepravilnih glagolov, citiral cel prvi
spev iz Ilijade in spoznal, da se more ozirati s tako
jasnimi očmi na vso preteklost edino le oni, ki
stoji tik pred smrtjo. Bilo je kakor sen, trajalo je
mogoče vse skupaj eno sekundo, a meni se je
zdela večnost.

Morilec v moji postelji. Zadavil me bo, pobral
mirno vse moje stvari in izginil v noč, kjer ga
težko več doseže roka pravice.

Kaj napraviti? Vpiti? Čemu? Kdo me sliši?
Pod mano je stanoval poslovodja Mlakar, o ka-
terem sem bil prepričan, da igra še mavš s svojimi
prijatelji. Nad mano prazno. Moja gospodinja
gluha. Presoja mojega položaja ni izpolnila niti ene
same sekunde, a zame je bila to že druga večnost.

Stoj! Še sem imel dovolj časa! Preden me
zgrabi morilec za vrat, poskusi se rešiti! In ta
misel, komaj spočeta, mi je že ogrela oledenelo

kri. Srce mi je utripalo, da sem čutil oživiljeno kri v vratnih žilah, v prstih nenavadne krče in že sem iskal pod onimi žarečimi očmi, uprtimi vame, vratu svojega nasprotnika.

Na uho mi je v tem trenutku zadonel klic: »Potočnik.« Glas je prihajal iz brezna in se odbijal ob njegovih stenah. Morilec me je spoznal.

»Da, jaz sem! Ti pa le napravi oporoko!«

»Stojte, gospod Potočnik, jaz sem Vaš sosed, poslovodja Mlakar! Ne davite me!«

Torej celo tak simpatičen dečko, kakršen je bil moj sosed, je krenil na zločinsko pot. Gotovo je bil izgubil pri igri večjo vsoto in častni dolg ga je bil zapeljal.

Odmaknil sem se in uporabljajoč to priliko je prižgal moj nasprotnik užigalico.

Res je sedel v postelji pred mano Mlakar. Toda moj pogled se je uprl pri slabi, nedoločni svetlobi v podobo nad posteljo. Ta podoba ni visela nikdar nad mojo posteljo. Nova uganka.

»Prižgite luč!« sem ukazal samozavestno in si zbral najlepšo pozo preiskovalnega sodnika pred zakrknjenim hudodelcem.

Kar se je na to zgodilo, se pove v kratkih stavkih. Mesto v tretje sem bil zašel v drugo nadstropje. Hodnik je enak hodniku, soba enaka sobi. Pohištvo je bilo pri Mlakarju isto tako razpostavljeno po sobi kakor pri meni. Tu v tem kotu mora stati postelja, med oknom in vrati umivalnik, sredi sobe miza.

Oba, Mlakar in jaz, sva bila vesela, da sva se rešila smrti. Koliko sva pa prestala v tistih dveh, treh minutah, se ne da opisati. Mlakarju so začeli pred časom siveti lasje in te lase imam jaz na vesti. Kosmata vest, kaj ne?! Od tedaj pa nosim v vsakem žepu užigalice in še sedaj jih imam pri sebi šest škatlic.«

»Po mojem mnenju bi ravnal previdneje, če bi

opuščal pred odhodom iz gostilne zadnjo četrt. Sicer je pa menda prišla vrsta name. P, R, S, Š, T, U.« Ukmar si je nalil ob skromnem svitu svoje cigarete kozarček ruma in se odkašljaj.

»Spomladi je moralo biti. V mestu se ni dobila niti kapljica dobrega vina. Zahotelo se mi je domačega pridelka. Odzval sem se svoječasnemu vabilu starega znanca v okoličanski vasi. Dan je bil lep, večer še lepši. Hodili smo od kleti do kleti, jedli in pili in peli, da so se oboki nad nami tresli kakor ob času najhujšega obstreljevanja. Uvaževaje navado svojih gostoljubnih znancev, odpustiti gosta komaj pri zadnji kleti, sem skrivaj izginil. Dolga je bila namreč pot v mesto. Res so me prej svarili, naj ne hodim domov, ker je pot zelo nevarna, vsako noč se dogajajo ropi in umori, toda govorili so gluhim ušesom. Iz raznih sodov sem si bil nagromadil takih sil, da bi bil lahko ubil bolho svojih napetih nadkomolčnih mišicah.

In šel sem. Čim bolj sem se bližal mestu, tem bolj sem mislil na pametno svarilo svojih gostiteljev.

Nakrat skočita — daleč okrog ni bilo nobene hiše — z desne in leve dva fantalina, oborožena z gorjačo k meni. »Denar ali življenje!« — »Denar seveda, stotak vama dam!« — »Premalo!« — »Dva stotaka!« — »Midva hočeva ves denar!« — »Evo, gospoda, vzemita si!« in molil sem jima listnico pod nos. V trenutku je bila izpraznjena. Pet stotakov in par manjših bankovcev. »Hvala lepa in srečno pot!« S tem voščilom ste se izgubila roparja v grmovje ob cesti liki kafa.

Dospevši v mesto sem takoj, še tisto noč, naznanil ves dogodek orožnikom. Kmalu so ju imeli. Priznala sta svoj zločin. Od okrožne sodnije — sodni dvor je namreč izjavil svojo nepristojnost — sta prišla pred poroto. Edina priča sem bil jaz.

Po zaslišanju sem se pomešal med poslušalce v dvorani, radoveden, kako se konča razprava.

Državni pravdnik je govoril lepo, jasno in kratko. Po njegovem govoru sem cenil kazen obtožencev pet let težke ječe.

Zagovornik je podal najprej sliko obeh obtožencev. Mlada, nepokvarjena, še nikdar kaznovana, inteligentna, miroljubna, postrežljiva mladeniča sta sedela na zatožni klopi.

Šla sta iskat dela. Tako približno je govoril odvetnik. Brezposelnost je v naši deželi kakor povsod sedaj po vojni zelo velika. Pripravljena na daljšo pot sta si ulomila dve veji in si urezala palice. Po hišah sta popraševala, poizvedovala po krčmah, noč ju je dohitela in na poti jima primaha nasproti Ukmar, glavna in edina priča pri današnji razpravi. Starejši mladenič — velik hudomušnež — (priče, ki bi to hudomušnost dokazale, je sodni dvor odklonil) je zavpil, da ostraši ponočnega potnika: »Denar ali življenje!« In Ukmar je takoj ponudil po kratkem mešetarenju glede cene svojega življenja mladeničema listnico. Mladeniča, misleča, da je ponujena listnica dar dobrovoljnega vinopivca, sta sprejela denar in se mu še prav lepo zahvalila. Vprašam vas, porotniki, je li to rop? Ukmar mi sploh ne ugaja! Njegov rdeči nos govori marsikaj. Sam je izpovedal, kako je pred dogodkom obiskal razne kleti, postal dobre volje, in vsak vinski dobrovoljček je tudi velikodušen. Kot inteligentna mladeniča sta poznala tudi današnjo obtoženca to človeško napako, in si pripeljala brez vsakih pomislekov denar. Kdo je zapeljal nekaznovana mladeniča v zločin, če se tu sploh more govoriti o zločinu? Kdo je glavni krivec?

In v tem trenutku, prijatelja moja, se mi je zavrtelo v glavi. Če se ti je, dragi Potočnik, tik pred smrtjo razgrnila vsa tvoja preteklost pred tvojimi

očmi, se je meni v enako kratkem času razgrnila vsa moja bodočnost. Videl sem sebe na zatožni klopi radi zapeljave mladoletnih, nekaznovanih oseb v zločin, slišal izpovedbe edinih prič, roparjev, slišal govor državnega pravdnika, oziral se po svojem zagovorniku, a ni ga bilo. Moj zločin je bil namreč tako velik, tako strašen, da ga ni bilo odvetnika, ki bi bil prevzel moje zastopstvo in moj zagovor! Zbežal sem iz dvorane. Kakor norec sem pohitel domov, od tu na postajo, pripeljal se naravnost k svojemu bratrancu in se šele vrnil, ko sem bil prebral v časopisih poročilo, da sta dobila roparja malenkostno kazen. O obnovitvi postopanja, oziroma razširitvi obtožnice na me, ni bil govor.

Tudi jaz sem tedaj trpel mnogo, mnogo in rajši kakor ovadim še kdaj kakega roparja, mu dam še posebej lepo nagrado, da molči, da se sam ne ovadi in da me ne spravi s tako ovadbo pred poroto.«

»Kar sta vidva doživela, je bilo res strašno, strah pred grožečo neizogibno smrtjo je velik, strah pred ječo, dolgoletno ječo nič manjši!« je opomnil Vončina in si prižgal novo cigareto, medtem ko si je nalival Ukmar zopet kozarček.

»Toda, draga mi prijatelja, vse to ni nič. Strah pred nevidnimi silami, tajinstveno in skrivnostno delovanje nepoznanih sil spravi človeka do blaznosti. In to se je pripetilo meni.

Spal sem že v postelji. Okrog polnoči slišim trkanje na svoja vrata. Poskočim in vprašam, kdo je, kaj je. »Pridite, gospod Vončina, v kuhinji straši!« Spoznal sem glas svoje gospodinje. Ker sem vedel, da je postala še bolj boječa, odkar je bil izginil njen zvesti čuvaj Sultan, me ni prav nič dirnila njena bojazen. Oblekel sem se in šel za gospodinjo v kuhinjo.

»Proti večeru sem kupila šest parov klobas,

privezala jih v dimnik, da se osuše. Sedaj pa opazujte sami! Mene je strah! Vsa se tresem! Gotovo mi daja znamenja moj rajni mož!«

»Le brez skrbi, gospa!« Prijel sem sam luč v roke in stopil pod dimnik. Tu je viselo šest parov klobas. Gibale so se zdaj hitreje, zdaj počasneje sem ter tja. Prepiha, vetra nisem čutil nobenega. Niti plamen v luči ga ni čutil. Vrata dimnika so bila namreč skrbno zaprta. Ustavil sem gibanje klobasne verige z roko in ko sem zopet odtegnil roko, — isto gibanje. Mogoče nista bila žreblja, na katerih so visele v polukrogu klobase, dobro pritrjena? Poskušal sem s prsti, toda omajati ju nisem mogel. Globoko sta bila zabita v dimniku. Zopet sem ustavil gibanje, klobase so se umirile, ko sem pa počasi in nalahno odstranil roko, so se zopet zagugale in še s kako silo! Trezen sem bil popolnoma kakor novorojeno dete abstinenčnih starišev, sanjal pa tudi nisem. Prelistal sem v duhu vso fiziko, vse naravne zakone, ravnotežje, nihalo, težnost, nič! Stal sem pred uganko. Mogoče kak *perpetuum mobile*? Ah, kaj, neumnost!

In takrat, vesta, prijatelja, se mi je začelo mešati. Nekaj mi je mešalo možgane, zdaj na to stran, zdaj na drugo, kakor bi jih hotelo obvarovati, da se ne prismode ob mojem notranjem ognju.

»To so vražje klobase! Vrzite jih mački, ki pred vratmi tako milo mijavka!«

Takoj je odklenila gospodinja vrata in spustila mačko v kuhinjo. Jaz sem pa hitel odvezovat klobase in jih vrgel nato na tla. Čutil sem, kako so se mi še v dlani gibale.

In kaj se je zgodilo? Mačka je skočila na stol, skrivila po velblodje hrbet, naježila dlako in sikala in pihala kakor najbolj razdražen gad. Take prizore sem opazoval edino ta čaš, ko sta si stala, sosedova mačka in gospodinjin Sultan, drug drugemu kot neizprosna sovražnika nasproti.

Dovolj mi je bilo! Vsaka druga mačka bi za-
grabila klobase. Tu je torej tičala rešitev celega
problema. Sultan, ki se je bil izgubil pred par dnevi,
je prišel v mesnico, od tu v klobase in gotovo je
bilo v vsaki klobasi tudi nekoliko njegovega repa.
Ko je razsekljani Sultan v klobasah zaslišal glas
svoje gospodinje in moj glas, se je dobrikal in klo-
base so se zamajale. Od tedaj se ne dotaknem no-
bene klobase, pa bodi zajamčeno njeno svinjsko
pokolenje tudi po zapriseženih sodnih izvedencih.
S tem sem končal. Upam, da so dobili naši živci
dovolj hrane. Še vsak en kozarček in potem lahko
noč!«

III.

PRAVLJICE

Ljudstvu svobodo!

Živel je svoje dni kralj. Bil je izprva zelo do-
brega srca. Ker ga je pa bilo sram te lastnosti, je
spretno in mojstrski skrival svoje dobro srce za
svoje stroge poglede in za svoje stroge ustmene
obsodbe, dokler ni več našel nekega lepega dne
svojega dobrega srca, tako dobro ga je bil namreč
skril. Podložnikom so pa ostali samo še strogi po-
gledi in ostre ustmene obsodbe.

Po tej izgubi je začel kralj posnemati ljudo-
milega Harun al Rašida. Hodil je po ulicah, pome-
šaval se med meščane in jih nagovarjal. Za vsa-
kega je imel samo dvoje vprašanj. »Ali me po-
znaš?« — »Ti si naš kralj!« — »Odkritosrčno mi
povej, kako sodiš o meni?« — »Samo velika lju-
bezen te je do ljudstva!« — »Hinavec, ti lažeš, stopi
takoj k mojemu ječarju in sporoči mu moj ukaz,
naj ti odkaže prostor na oddelku h, kjer so hi-
navci!«

V sosedni ulici. »Ali me poznaš?« — »Naš
kralj si!« — »Kako sodiš o meni?« — »Trinog si
od pete do glave! Za ljudstvo ni naš nobenega srca,
najmanjše ljubezni!« — »Sicer govoriš odkrito-
srčno, toda tako se ne govori o kralju! Ti si pre-
kucuh, zato pa stopi takoj k mojemu ječarju in
sporoči mu moj ukaz, naj ti odkaže prostor na
oddelku p, kjer so prekucubi!«

Ko je kralj zapuščal ulico, je stopil iz sosedne hiše ugleden meščan, ozrl se na vse strani in jo ubral za prejšnjima dvema obsojencema. »Kaj, jaz naj čakam doma dan na dan obsodbe, kateri ne uidem!? Če povem resnico, bom zaprt, če se hlinim, bom zaprt! Ali ni bolje, da grem prostovoljno v ječo? Hude more se rešim!«

To se je dogajalo redno, kadar koli je posetil kralj svoje vdano ljudstvo. Dve tretjini je kralj obsodil, ena tretjina se je pa sama javila pri ječarju.

Nekoč je pa vendarle zpodletelo kralju. Vrč je že prevečkrat napravil pot do vodnjaka. Kralj je namreč zaprisegal nove ministre in stavil — stara navada železna srajca — vsakemu posebej svoji običajni vprašanji. Po vrsti jih je pošiljal k svojemu ječarju, tega na oddelek h, drugega na oddelek p, kakor so pač odgovarjali. Slušali so in odkorakali skupno na odkazano jim mesto. »Delati moramo na to, da ostanemo skupaj!« je svetoval ministrski predsednik. »Sicer nas je pet hinavcev in pet prekucuhov, upam pa, da nas ne bo oviral ječar v naših vladnih poslih z neumestno trmo.« Kakor navadno tako se je tudi to pot motil ministrski predsednik. Ječar ni odstopil od navodil. »Pet v oddelek h, pet v oddelek p!« Predsednik je požudarjal nerazdelnost ministrstva v interesu države. »Me ne briga!« »Gre za kritje državnih troškov!« je omenil finančni minister. »Ni važno!« »Gre za nove pogodbe s sosedi!« je dodal minister za zunanje stvari. »Najprej je moja služba in potem pridejo komaj sosedi na vrsto!« »Preustrojiti moramo vojsko, ker se bližajo resni časi!« je pripomnil vojni minister. »Jo bom že sam preustrojil, saj bom imel kmalu vse moške pod sabo!« »Mislili smo tudi tebi zvišati plačo!« je boječe in tiho zagotovil pravosodni minister. »Gospodje, zakaj mi pa tega niste že prej povedali? Ako so na dnevnem redu

tako važne državne zadeve, se ne morem več ustavljati. Tudi jaz sem zvest državljan in vem, kaj je v tem slučaju moja dolžnost! Kar za mano, gospodje! Mizo, deset foteljev preskrbim takoj! Zadnjo sobo vam odkažem, mirna je, zračna in solnčna. Pred vrata vam postavim svojega služabnika, razpolagajte z njim kadar koli!« Tako je zboroval ministrski svet noč in dan in vedno je imel dovolj dela.

Kralj je pa čakal, kdaj mu pridejo poročat ministri. Čakal je drugi dan, čakal ves tretji dan. Četrty dan je že hodil gledat skozi okno. Peti dan jih je čakal pred svojo palačo. Komaj šesti dan se je spomnil dneva zaprisege in vsega, kar je sledilo zaprisegi. Ni se obotavljal. Takoj jo je mahnil proti državni ječi. Vprav spotil se je, prišedši do cilja. Pred vrati ministrskega zborovanja je prisluškoval in se čudil neomajeni zvestobi svojih prvih svetovavcev. Ko ga je že stresel mraz, — poten se je bil izpostavil prepihu na mrzlem mostovžu — je stopil v sobo, naznanil zbranim ministrom, da namerava sklicati kronski svet in jih spodil domov. Kralj je pa še isti večer legel in ni več vstal. Umrl je po par dneh za pljučnico v trenutku, ko je na stotine in stotine najboljših mož modrovalo v obeh oddelkih državne ječe o nejasnem pojmu zlate svobode.

Mesto se je potopilo v morje črnih zastav in preprog. Celo veter se je zbal oživiti to dolgo, črno, visečo žalost. Ulice so bile prazne, začarane. Edino le v starem mestu, v ozki ulici, je bilo opaziti nekaj prometa. Tu je namreč prodajal v svojem bazarju prekanjen trgovec takozvane »solze v prahu«. Prej je štel med svoje odjemavce samo ženski spol. Žene, hčere so prihajale k njemu po sredstvo, s katerim so izsiljevale iz svojih mož in očetov udejstvitvev raznih želja. Dolgo časa so molčale ženske o teh praških. Ko se je pa bližal čas po-

greba in so postajali moški od minute do minute nervoznejši, ker si niso znali iztisniti niti najmanjše oficijelne solze, s hrenom pod nosom si pa tudi niso upali korakati v sprevedu, so izdale ženske svojo tajnost. Moški so zaužili preveliko dozo — oni so in ostanejo nezmerni celo pri praških — in zgodilo se je, da je premočil marsikdo še pred pogrebom svojo pražnjo črno suknjo. Pogreb je bil najboljši dokaz, da so bili praški izvrstni. Koder se je vil spreved, je žalujoče ljudstvo namakalo s solzami prašne ceste. Pogrebci v zadnjih vrstah so si morali celo zavihati hlače, po taki brozgi jim je bilo hoditi.

Ko so se množice vračale od pogreba, je bilo mesto že izpremenilo svoje otožno lice. Bele zastave so vihrale po ulicah, na oknih in po balkonih so pa cvetele rože. Veter se je motal v zastave in nosil opojni duh z okenskih vrtov med srečne pogrebce, ki so se še vedno solzili. Praški so bili res izvrstni.

Pred kraljevo palačo se je zbiralo občinstvo. Zdelo se je, da je obsežni trg že poln, a še vedno je vsprejemal novih radovednežev. V dvorani so bili že zbrani ministri na levi in svetovavci na desni. Pred prestolom je stal novi kralj. Bled mu je bil obraz in v očeh mu je počivala žalost. Brezbrižno je opazoval kretnje prizadevnega obredarja, ki je letal od ministrov do svetovavcev in imel povsod kaj popraviti, urediti, uravnati. Skozi zaprta okna je bilo čuti kakor pritajeno šumenje de roče reke — narod je čakal prvih besed novega vladarja.

Tišina je zavladala v dvorani. Obredar je stopil s svojo srebrno palico pred kralja in mu ukazal: »Veličanstvo, sédi!«

»Ne!« Kratek, odločen in zveneč je bil ta ne iz kraljevih ust, da je obredar kar prebledel. »Dostojni slej so morali vsi kralji slušati obredarja. On je

ukazoval, ker je tradicija tako narekovala. Jaz pa pozivljam tradicijo na boj! Ne sedem! Ste čuli, ministri in svetovavci, jaz ne sedem, ker nočem poznati drugih spon, kakor edino le dolžnosti, ki me vežejo z mojim ljudstvom. Poglejte to krono! Sedeč na prestolu bi jo moral nositi dve uri na glavi. Jaz pa hočem, da vzljubi narod bolj mene kakor krono. Nekaj nadomestila za bliščeče se zlato daje končno tudi moja svetla pleša. Prišel sem sam z reformami, vi moji prijatelji in svetovavci pa podprite me! Ukazujem, da pričnete takoj z delom, v desetih dneh hočem imeti točne načrte! Ljudstvu svobodo! Izbira naj si samo svoje zastopnike! Volilno pravico tudi ženskam!« Dva svetovavca sta sedla na tla, tako ju je zbodla ta zahteva. »Dame volijo pri plesnih venčkih, ne pa v državni politiki,« je šepnil starejši mlajšemu. Kralj je stopil sočutno k njima, vprašal ju, če čutita kaj bolečin vsled svoje neprostovoljne »seje«, in se zadovoljno nasmehnil, ko sta mu oba zanikala bolečine. »Vi veste torej moje mnenje, veste pa tudi moje ukaze! Ravnajte se po tem! Poiščite si pametnih sotrudnikov in delavnih strokovnjakov! Deset dni mine kmalu! Naznanite to mojemu ljudstvu in sporočite mu moj pozdrav! Obredarja pa imenujem s tem dvornim norcem. Na svidenje!«

Kmalu na to je bil kralj zopet sam v dvorani. Ljudstvo je veselo vikalo po prostranem trgu in prva zarja vzhajajoče svobode se mu je že zrcalila v očeh, izčiščenih od solz.

»Nisem mogel drugače!« Ob okno se je naslonil kralj, gledal na trg, a ni videl ničesar. »Sesti nisem mogel radi tvora, radi gnojnega tvora. Če bi pa priznal tvor, bi bil to naravnost klasičen prestolni govor: Mili narod, počakaj tri tedne, potem dobiš kralja, ki bo lahko sedel na prestolu in te vladal! Sedaj je pa to nemogoče, ker tvoj kralj ima mogočnega gospodarja, ne sicer nad sabo, pač pa pod sa-

bo! Takega gospodarja treba slušati! — Ko sem pa enkrat prelomil s tradicijo, sem moral iti dalje po poti, ker od opustitve obredov in ceremonij do svobode je le kratek korak. Še zdaj se stresem pri misli, kako sta sedla oba svetovavca na tla. Mene je zbolelo, da sem mislil omedleti. Kar je, je! Bolje, da ima ljudstvo svobodo, kakor pa jaz že prvi dan svojega vladovanja kak neslan pridevek. Ljudstvo je iznajdljivo v takih priimkih. Kako lepo bi se glasilo: Kralj s tvorno sedanjim deležnikom, ali pa: Kralj turist! Da bi le kmalu minile te bolečine!»

Vso noč so videli goreti luč v kraljevi sobi ponočnjaki, in teh je bilo mnogo, ker je minister za notranje stvari že pričel z reformami in podaljšal policijsko uro po navodilu: ljudstvu svobodo. Kralj je pa hodil nemirno po sobi gori in doli. Sedeti ni mogel, ležati ne. Kako mu je bilo že prerokovano pred kakimi tremi leti po astrologu? »Mala stvar se razvije v veliko«, so povedale zvezde. »Če je mala stvar moj tvor in velika stvar svoboda, katero sem daroval ljudstvu, potem sem lahko zadovoljen!« je modroval kralj sam s sabo, »če je mala stvar moj tvor in ima ta postati velika stvar, je pa slabo. Najbolje bi vedele zvezde. Ali naj jih dam še enkrat vprašati? Ali so si sploh zapomnile, kar so povedale pred davnim časom mojemu astrologu? Kaj pa, če pojasnijo zvezde, da postane mala stvar gora. Joj, kake bolečine! Tvor se razvija in si jemlje svojo odejo iz bližnje okolice. Tako nasilno izposojevanje pa povzroča hudih bolečin upniku. Upnik je pa celo stegno. Ali se dobi človek v mojem kraljestvu, ki bi toliko trpel?!«

Kralj se je spomnil očetovih žrtev v obeh od delkih državne ječe. »Izpusti takoj vse hinavce in prekucuhe!« Ta ukaz je nesel v pozni noči služabnik ječarju.

Nemalo se je začudil ječar temu ukazu. »Preden dopovem vsem zločincem kraljevo milost, po

trebujem najmanj tri dni!« si je mislil ječar. »Že vem, kako napravim!« Šel je po ječi in pustil posod vsa vrata na stežaj odprta. »Sami naj si pomagajo v prostost!« Slugi pri vhodu je naročil, naj ga pride buditi, ko zapusti zadnji jetnik zavod. Drugo jutro mu je naznanil sluga, da ni zapustil nobeden ječe, pač pa je prišlo sedem novih gojencev vanjo. Strah je bil prešel nekaterim tako v kosti in mozeg, da niso verjeli niti v vzhajajočo svobodo. S prošnjami in obljubami, da, celo s silo je slednjič vendar le izpraznil ječar vse celice. Truden je sedel. In še mu je prišel javljat sluga, da se skriva pod posteljo št. 317. zadnji jetnik. »Naj ostane pa za seme, niti koraka ne napravim!« je odvrnil ječar.

Z izpuščenimi prekucuhi so pa pridobili ministri veliko pomoč pri novem delu. Šeja je sledila seji, zapisniki so se množili, načrti so dobivali jasnejše oblike. Vsako polo je pa kralj sam pregledal. Čim večje bolečine je čutil, tem bolj je bil natančen. Ljudstvo mu je prirejalo ob vsaki uri ovacije. Čim šumnejše so bile, tem bolj je prijalo kralju. Zdelo se mu je, da prevpije ljudstvo njegove bolečine. Vsaj v tem hrumu in hrupu je kolikor toliko pozabil nanje. Za vsak živio! je bil hvaležen svojemu ljudstvu. Kako ga je ljubil! Kako bi ga pritisnil na srce! Ne, ne! Samo nič pritiskati, joj, kako to boli! Gotovo sta stopila tudi hrbet in koleno med upnike njegovega gnoječega se tvora.

Dnevi so minevali in ogromno reformno delo je dozorevalo. Z mrzlično naglico so se prepisovali zakonski načrti. Samo dvorni norec, bivši obredar, je taval žalosten po mestu in iskal idej, s katerimi bi se rad pobahal o prvi priliki. Zvedel je, da tiči še vedno v ječi vkljub splošnemu pomilostitvenju mož. »Ta mora biti gotovo norec!« je preudaril dvorni norec »od tega se prav lahko kaj učim!« Šel je k njemu v celico in pričel z njim daljši razgovor. Čez pol ure je jetnik vstal, vzel s police klobuk in izja-

vil: »Šest mesecev sem bil med zločinci — izvrstna družba! —, cel teden sem bil sam, ni me bilo strah! Sedaj me je pa groza, ker s takim norcem še nisem bil nikdar v družbi. Ti napravljaš iz ječe norišnico, zato bežim!« Jetnik je zapustil svoje dosedanje bivališče s tako urnimi koraki, da je pred vhodom prevrnil ječarja in slugo.

Napočil je deseti dan. Kralj je dal razglasiti po glasnikih, klicarjih in trobentačih, da se bo vršil v proslavo svobode slavnostni sprevod po mestu. — Mesto si je zopet ozaljšalo lice. Zastave, preproge, cvetlice. Iz vseh strani so se izlivale reke srečnih državljanov na glavni trg. Tu je stal pred kraljevim dvorcem slon z okrašenim košem na hrbtu. V košu je stal kralj. Dvorno kočijo, konja-belca je bil odklonil iz lahko umljivih razlogov. Bolezen je bila dosegla že vrhunec. Kakor je dognal kralj po bolečinah, je stopila celo trebušna koža v krog tvorovih upnikov. Doma, med štirimi stenami, mu ni bilo več obstanka. Novi vtisi, šum, hrup, godba, vpitje, kričanje, vse to ga bo nekoliko omamilo. Le ven, le ven! Skozi meglo je gledal kralj vso okolico. Pred njim je jahal dvorni norec na osličku v veliko radost mestni mladeži. Kako so se obešali razposajeni paglavčki njegovemu slonu na rep, tega seveda ni mogel videti.

Od raznih strani je padalo na kralja cvetje. Rožvrtnic se je najbolj bal. One imajo trne. Kako lahko prileti tak trn na nepravo mesto! Misel, da ni izključen tak slučaj, mu je stisnila srce. In pri vsem tem ni mogel ščititi bolnega mesta niti s klobukom, ker ga je opazovalo na stotine oči.

Čudno se igra usoda tu pa tam z zemljani. Privzdignila je devojki roko, zamahnila z njo po zraku in vodila rožo z velikim bodečim trnom naravnost kralju pod hrbet. Kralj je skoraj omahnil. Videl je zvezde na jasnem nebu, takoj na to je pa čutil, kako vrača njegov tvor z mokro naglico stegnu, kolenu,

hrbtu in trebušni koži svoje dolgove. Odleglo mu je. Ukazal je ustaviti sprevod in zavpil s krepkim glasom med množico: »Mili narod, to je najlepši dan mojega življenja!« Ljudstvu je vstala zlata svoboda v trenutku, ko je izgubljal njegov kralj svojo lastno svobodo, kajti devojko-rešiteljico je privzdignil k sebi v koš in pokazal narodu — novo kraljico.

V svate sem bil tudi jaz povabljen. Ponudili so mi vina, a jaz sem ga odklonil. Dvorni norec se je pri tem tako zasmel, da mu je zaletelo puranovo stegno. Kralj in kraljica sta ga bila po hrbtu in ko sta se ona dva utrudila, smo nadaljevali vsi — osem-inštirideset nas je bilo pri večerji — to prijetno rešilno delo. Ko se je prepričal norec, da so bili prišli že vsi na vrsto, je vstal, potrkal z vilicami na kozarec in vzdihnil: »Mili narod, to je najlepši dan mojega življenja!« Sedaj je pa nam zaletelo in norec nas je hodil reševat. Bil je po naših hrbtih, da je bilo joj! Tako nam je zaletavalo, zdaj temu, zdaj onemu, reševali smo drug drugega, pretepavali se, — sploh je bila zelo zabavna in kratkočasna noč.

To je pravljica o svobodi kot posledici tvora na pravem mestu, o pravem času in na pravi osebi.

Aliben v škripcih.

Na prijazni terasi Ibrahimove hiše sta sedela s prekrižanimi nogami na mehki preprogi gospodar Ibrahim in njegov najemnik Aliben. Dasi sta že precej časa kramljala in izmenjavala svoje misli, svoje nazore, se ni bilo pojavilo niti najmanjše nesoglasje med njima. Kar je trdil Ibrahim, je odobrila Aliben, in Alibenovemu mnenju se je takoj pridružil Ibrahim. Toda Usodi, ki se je bila prikradla na teraso, ni ugajala ta dolgočasna sloga. Zahotelo se ji je mikavne izpremene, dovolila si je kakor že tolikokrat nedolžno šalo in odkazala Ibrahimovim mislim politično smer.

»Poslušaj, Aliben! Če bi se mi, Osmani, združili z Japonci in Američani, bi bil ves svet naš. Glej, v naši zastavi je mesec, v japonski solnce, v ameriški so zvezde, in kadar obseva solnce eno polovico zemlje, sveti nad drugo mesec in se blišče zvezde. Kaj praviš k temu?«

»Modro si govoril, Ibrahim, celo premodro, da bi mogle slediti moje misli tvojemu poletu. Kaj pa, če so oblaki na nebu?«

»Ti seveda misliš, da požro oblaki mesec, solnce in zvezde! Ti torej ne verjameš moji trditvi!«

»Ne!«

»Dvomiš torej o sili in moči naše zastave, dvomiš nad Allahom in Mohamedom, ki je bil njegov

prerok. In tak človek biva v moji hiši! Tak nevernik, tak giaur!«

Padla je bila psovka, katero izusti veren moslem le skrajno razdražen. Jezno in brez slovesa je zapustil užaljeni Ibrahim teraso.

»Preden napravi Ibrahim dvesto korakov,« je računal Aliben in si zvijal novo svaljčico, »se že potolaži, živci se mu medpotoma umirijo in kri se mu ohladi.«

Prav nič bi se ne bil vračunil Aliben, da ni ime la nevidna Usoda svoje roke vmes. Kakor je bila prej odkazala posebno smer Ibrahimovim mislim, tako je tudi sedaj določila Ibrahimovim korakom posebno pot.

Ibrahim jo je ubral naravnost k sodniku, h kadiju. »Efendi! Moja duša je ranjena in moj domovinski čut užaljen. A jaz nisem prišel ovajat k tebi; prišel sem, da zaukažeš mojemu najemniku Alibenu uradno in pismeno, s pečatom in podpisom, naj zapusti v štirinajstih dneh mojo hišo.«

Molče je spravil kadi bakšiš, pobral na polici obrazec, vpisal vanj potrebne podatke, pritisnil pečat, dostavil svoje ime in izročil odpoved slugi.

Še vedno je sedel na terasi s prekrižanimi nogami na mehki preprogi Aliben, kadil venomer in razmišljal o novem svetovnem položaju v znamenju meseca, solnca in zvezd. Tu pa tam je zamahnil z roko, kakor bi bil podil prečudne misli od sebe.

Uradni sluga mu je prinesel ukaz in izginil. Večletna izkušnja ga je namreč naučila, da se je ustavljal, kadar koli je prinašal prijetne odredbe, da jo je pa odkuril tudi brez bakšiša pri najmanjši slutnji, da vsebuje ukaz neprijetnosti.

Spoštljivo je držal Aliben polo v roki. Bral je in bral in končno razbral, da mu ukazuje Sultan po svojem uradniku, kadiju, naj se izseli v določenem roku.

Skoro neverjetno, da se je spomnil mogočni Sultan neznatnega podložnika Alibena in ga osrečil čeprav s strogim, neprijetnim ukazom. Sultanova povelja se morajo izvršiti, to je dobro vedel Aliben, vedel je pa tudi, da v določenem roku ne dobi drugega stanovanja, naj si tudi iskajoč izbrusi noge do kolen. Če obvelja Sultanov ukaz, se bo moral utaboriti pod milim nebom. Mesec, solnce in zvezde bodo nemoteno zrlji v njegovo novo stanovanje. Vse se prestane, ko bi le ne delila hčerka Fatima njegove usode. Otrok se je razcvital v krasno rožo. In ta naj sedaj sahne pod pekočimi solničnimi žarki, ta naj sedaj vene v mrzlih mesečnih nočeh pod zvezdnatim nebom?! Ne, ni mogoče! Saj Sultan je dober oče svojim podložnim! Izhod mora biti iz te zagate, toda Alibenovo oko ni bilo toliko bistro, da bi izsledilo ta izhod.

Take in enake misli so se podile druga za drugo Alibenu po glavi. Žalostno se je oziral raz teraso po soseščini. Vsako posamezno hišo je poznal, poznal njene stanovavce. Vse bo treba zapustiti! Sultan ukaže in moslem sluša.

Alibenovo oko je obviselo na visokem senčnatem oleandru soseda Jusufa. Koprena — pojavlja joča se solza — je izginila izpred očesa, ki se je ubistrilo in rešilni izhod se je prikazal.

Prav ta sosed Jusuf mu je pravil pred par dnevi, da se zateče večkrat po svet k okrajnemu modrecu Ahmetu. Dve uri hoda je do njega. Svoj čas je bil Ahmet priden in vesten rokodelec, zidar po poklicu. Vse je hvalilo njegovo delo, vse cenilo njegovo izurjenost. A prišel je iz Arabije čarovnik, ki je učil ljudi saditi hiše. Nekaj kamenov v zemljo, zaliti jo z apnico; ko zrastejo čez noč temelji, se jih cepi na švicarski, gotski, baročni način, kakršen slog si pač izbere delodajavec in hiša stoji pokonci. V treh dneh, če je zemlja rodovitna, tudi v dveh. Na ta način ni seveda dobil zidar nobenega dela,

nobenega zaslužka. Bil je nesrečen, ker pa nesreča izmodri človeka, je šel v samoto in postal modrec po poklicu. Zastonj, dobrodošla sta mu edino le darova: kava in tobak, pomaga rad vsakomur in vsak se vrne potolažen domov.

»V nujnih slučajih ni odlašati!« Aliben je vstal, vzravnal široke hlače in si potisnil fes na čelo. »Sam Allah je vodil moj pogled k Jusufovemu oleandru. Čast Velikemu Allahu in Mohamedu, ki je njegov prerok!«

Dve uri je že hodil Aliben, preden je prišel do cilja, do borne kočice. Dasi so prihajali skozi dve okni in skozi odprta vrata zlati solnčni žarki v kočico, ni razložil Aliben spočetka ničesar. Šele ko se je privadilo njegovo oko dimu, plujočemu v gostih oblakih po edinem prostoru, je zagledal nasproti vhodu moža s sivo brado, sedečega s prekrizanimi nogami na golih tleh in kadečega iz dolge pipe. Bil je to modrec Ahmet.

»Modrec! Glas o tvoji modrosti je prišel tudi do mojih ušes. Tvoje besede izlečijo duševne rane, ukrepé onemoglo srce, tvoj svet pa vrne vsakomur izgubljeno ravnotežje. Sultan mi je ukazal po svojem kadiju izseliti se iz dosedanjega stanovanja. Hišnemu gospodarju sem se bil zameril. Poznam postave in zakone, toda ti si modrec in jih poznaš temeljitejše. Svetuj!«

»Stopi takoj k upravnemu uradniku, k mudirju, stisni mu pri pozdravu bakšiš v roko, potoži mu svoje gorje in ravnaj se po njegovem ukazu, kajti vedi, moj sin, da govori tudi po mudirju kakor po kadiju Sultan, naš vladar!«

Truden in lačen se je vrnil Aliben. Vkljub temu ni privoščil počitka svojim izmučenim nogam in novega dela svojemu praznemu želodcu. Dan se je nagibal in bati se je bilo, da ne dobi več mudirja v uradu.

Imel je srečo. »Aga! Moj gospodar Ibrahim me

meče dejanski na ulico. Imela sva o politiki, lahko bi rekel tudi o astronomiji, različne nazore. Izposloval mi je odpoved. Moder mož te me je priporočil, ker te čisla in spoštuje!»

Molče je spravil mudir bakšiš, pobral na polici listič, napisal nanj par stavkov, pritisnil pečat, dostavil svoje ime in izročil odredbo Alibenu.

Zopet je sedel Aliben na prijazni terasi s prekrižanimi nogami na mehki preprogi in si privezoval z drobnimi in dolgimi prepečenci, namočenimi v gorki čokolati, svojo dušo. Radovednost ga je mučila, a zadnji, mudirjev ukaz je ležal pred njim v zaprti ovojnici. Najprej naj se napase telo in potem šele duša.

Po tej krepki južini je pa le pretrgal rob ovojnice, potegnil iz nje ukaz, bral in bral in končno razbral, da mu ukazuje Sultan po svojem uradniku mudirju, da mora ostati v dosedanjem stanovanju.

Kaka lahka in preprosta rešitev! Res ga je stala ta rešitev mnogo truda in bakšiš, pa tudi bojazen, utaboriti se pod milim nebom, izpostaviti nedolžno Fatimo pekočim žarkom in hladnim nočem, je izgubila. Kdor zna, zna, si je mislil Aliben in si drgnil veselo dlan ob dlan. Zadovoljen si je zvil nato svaljčico.

Nakrat se je Aliben stresel. Ni se stresel radi hladnega vetriča, ki je zapihal proti večeru od morske strani, ne, misel se mu je bila vrinila v možgane, misel tako težka, tako mučna, da se je pod njenim vplivom streslo njegovo telo.

Sultan kot najvišji sodnik mu je ukazal zapustiti stanovanje, isti Sultan kot najvišji gospodar mu je ukazal ostati v stanovanju. Ukazi se pa morajo izvršiti, naj jih je izdal Sultan kot sodnik ali kot gospodar, naj so za stranko ugodni ali neugodni. Udejstvitev obeh ukazov je pa nemogoča. Če se izseli, se zameri Sultanu gospodarju, ki ga zato tudi takoj kazni, če ostane, se zameri Sultanu sodniku,

ki ga zato tudi takoj kazni. Veren in ponižen mo-
slem pa mora slušati Sultana v vsakem slučaju. Kaj
početi? Kazni se treba izogniti, na njegovo pošteno
ime nikakor ne sme priti madež nepokorščine proti
Sultanovim ukazom, kajti edino le njegovo pošteno
ime dobi Fatima za doto ali pa kot dediščino.

Nehote je ošinil Aliben raz teraso Jusufov ole-
ander in kakor kak mlad razposajenček je skočil
pokonci in zdirjal k sosedu.

»Jusuf! Mnogo si hodil po svetu in tvoje oko je
bistro ko oko sokola. Povej, poznaš li boljšega,
večjega modreca od Ahmeta?«

»Seveda, Aliben, ta mož je okrožni modrec
Mešid. Štiri ure hoda od tod. Svoj čas je bil Mešid
priden obrtnik, izdeloval je steklene kozarce, krož-
nike, vaze. Vse je hvalilo njegovo delo, vse cenilo
njegovo izurjenost. A prišel je iz Arabije čarovnik,
ki je učil ljudi izdelovati iz pasje stekline steklo.
Kakor veš, imamo takih psov vse polno. Na ta na-
čin ni dobil steklar nobenega dela, nobenega za-
služka. Bil je nesrečen, ker pa nesreča izmodri člo-
veka, je šel v samoto in postal modrec po poklicu.
Zastonj, dobrodošla sta mu edino le darova: kava
in tobak, pomaga rad vsakomur in vsak se vrne po-
tolažen domov«.

Še pred zorom je vstal Aliben. V nahrbtnik je
položil vrečico okusne pražene kave.

Štiri dobre ure je že hodil Aliben, preden je
prišel do cilja, do borne bajtice. Gost dim se je va-
lil skozi odprta okna in vrata. Zdelo se je, da gori
bajtica. Toda ta dim ni naznanjal plamena, pač pa
pričal o prisotnosti potratnega pušivca. In res, na-
sproti vhodu je sedel s prekrižanimi nogami starček
na golih tleh. Bil je to modrec Mešid.

»Modrec! Zdravnik najboljši si vsaki tužni duši
in slehernemu obupanemu srcu. Poslušaj! Sultan mi
je ukazal po svojem kadiju zapustiti dosedanje sta-

novanje, isti Sultan mi je ukazal po svojem mudirju ostati v stanovanju. Svetuj, blagi mož!»

»Stopi k mudirju in izposluj si ukaz, da moraš zapustiti stanovanje. Dva enaka ukaza pa lahko izvršiš. Ne zameriš se niti Sultanu sodniku, niti Sultanu gospodarju!»

Pri mudirju ni naletel Aliben na nobeno težkočo. S prvim bakšišem si je bil odprl vrata do njegovega urada, z drugim bakšišem si je odprl vrata do njegovega srca. Takoj mu je spisal mudir nov ukaz, da mora zapustiti dosedanje stanovanje.

Kako je odleglo ubogemu Alibenu! Ko je sedel zopet na prijazni terasi s prekrižanimi nogami na mehki preprogi je popolnoma pozabil utrujenosti in lakote. Sprijaznil se je tudi že z bivanjem pod milim nebom. Revica Fatima! Ne bo ji hudo! V senci njegovega telesa bo varna pred pekočimi žarki opoldanskega solnca, z njegovim plaščem se bo branila hladnih noči. Njegovo ime pa ostane pošteno in neomadeževano. Dasi izgnanec bo lahko gledal vsakomur v oči in nobenemu se ga ne bo treba izogibati kakor garjeve ovce.

Sredi tega razmotrivanja je prinesel Alibenu uradni sluga ovojnico. Postal je pred njim in čakal. Vsebina uradne pole je morala biti vsekakor ugodna. Aliben je imel v teh dveh dneh že toliko posla z uradniki, da je to takoj zaslutil. Dal je slugi bakšiš in odprl radovedno to zadnjo pošiljko. Bral je in končno razbral, da mu ukazuje Sultan po svojem kadiju, naj ostane v dosedanjem stanovanju...

Že ob zoru je namreč zvedel hišni gospodar Ibrahim, kako išče njegov najemnik Aliben stanovanja, kako prašen, izmučen in utrujen se je bil vrnil prejšnji večer domov. Skesal se je svojega preneglega koraka, odpustil Alibenu njegovo krivo politično naziranje in stopil zopet pred kadija.

»Efendi! Moja duša je ozdravljena in moj domovinski čut je dobil popolno zadoščenje. Prišel

sem, da zaukažeš mojemu najemniku Alibenu uradno in pismeno, s pečatom in podpisom, naj ostane še dalje v moji hiši!«

Molče je spravil kadi bakšiš, spisal novi ukaz in ga izročil slugi.

Aliben je strmel v polo. Ni se zavedal, bdi li ali sanja. Skušal si je bil priboriti gotovost, mesto nje ista negotovost kakor prejšnji dan. Samo da ga sedaj Sultan kot gospodar spravlja iz stanovanja, kot sodnik ga pa tišči v njem. Prej je bilo seveda narobe. Kot sodnik mu je bil Sultan odpovedal stanovanje, kot gospodar mu pa prepovedal izselitev. Pri vsej tej kolobociji se je čudil Aliben, da ne lazi oleander po gosenici, da ne prepeva sikomora na slavcu in da se solnce ne greje na martinčku.

Z obrazom se je vrgel Aliben na mehko preprogo, da lažje prouči novi položaj. Z dlanmi si je tiščal oči in ušesa, da bi ga ne zmotil kak zunanji pojav. Zaman, zanj ni bila rešitev! Sultanu se mora zameriti bodisi kot najvišjemu sodniku, bodisi kot najvišjemu gospodarju, svoje pošteno ime izgubi, njegova hčerka na doto in dediščino. In tako lepo si je bil že naslikal življenje brez strehe pod milim nebom, a s poštenim, neomadeževanim imenom! Ali naj gre zopet k sosеду Jusufu, od tega k tretjemu modrecu, ki ga pošlje zopet do mudirja, bakšiš mudirju, nato pride sluga, pa obrne vse narobe. Nesrečnemu zemljanu ne pomore niti največji modrijan. Usoda je silnejša od najboljših nasvetov.

Aliben se je pri tem zalotil, da modruje. Ker modruje, ga je moralo nekaj izmodriti. Nič drugega kakor edino le nesreča. Naj se li umakne v samoto in postane modrec na lastno pest? Toda čim napravi prvi korak v samoto, zapusti dosedanje stanovanje, zameri se Sultanu kot sodniku, kazen ga dohiti, kaznjeneec pa ne more nikdar postati modrec.

Dve celi uri je tako ležal nesrečni Aliben na trebuhu. Krči v rokah, krči v nogah so ga vzbudili

iz tega brezplodnega razmotrivanja in modrovanja. Vstal je potrtn in uničen. Iz nedrjij so mu padli vsi štirje ukazi na tla. Mehanično jih je pobral in se zopet poglobil v njihovo besedilo. Mogoče da mu je lističe pobral sam Allah iz nedrjij, vrgel jih predenj na tla, češ zanašaj se na lastno moč in ne poslužuj se tuje modrosti. Allah je namreč velik in Mohammed je njegov prerok!

Aliben se je zdrznil. Lasje so se mu zježili in celo črni čop na njegovem rdečem fesu se je vzravnal pokonci. V resnici ni vedel, je li še vedno norec, ali je že postal modrijan.

Saj ni mogoče! Zadnja dva ukaza ne razvejljavljata prejšnjih dveh. Vsi štirje ukazi so torej v veljavi. Sultan kot sodnik mu ukazuje zapustiti hišo in ostati v njej, Sultan kot gospodar mu ukazuje ostati v stanovanju in isto zapustiti. Ta je pa še najlepša! Naj napravi ubogi Aliben to ali ono, sedaj se zameri na vsak način Sultanu kot sodniku in istočasno Sultanu kot gospodarju. Dve zameri, dvakratna nepokorščina, dve kazni, dvakratni hudo-delec.

Aliben ni več čakal, da da Allah njegovemu pogledu smer proti oleandru, kar sam se je ozrl tja in zdirjal k sosedu Jusufu.

»Jusuf, Jusuf! Rotim te pri prerokovi bradi, pomagaj mi, imenuj mi najmodrejšega moža, če ne mi je umreti!«

»Umiri se, sosed Aliben! Nisem radoveden in ne poprašujem te po tvojih skrbeh, nočem poznati tvojih boli, če mi jih sam ne zaupaš. Najmodrejši mož je Rašed. Osem ur hoda do njega. Svoj čas je bil trgovec s fesi in turbani. Imel je krasno zalogo vsakovrstnih pokrival vseh števil, vsake barve in najrazličnejše kakovosti. A kakor hitro je otvoril svojo prodajalno, — ne vem, če je tudi v tem slučaju prišel iz Arabije čarovnik, — so izgubili vsi ljudje svoje glave in hodili so brez pokrival okrog.

Nobeden ni kupil ne fesa, ne turbana. Rašed pa ni izgubil glave, celo zelo pokonci jo je nosil, da se je še bolj ločil od svojih sodržavljanov. Dejal je: »Če ne nosijo drugi fesov, jih bom pa sam, hvala Allahu, saj jih imam dovolj za vse svoje življenje. Danes zelen turban št. 53., jutri rdeč fes št. 55 itd.« Tako se je po pokrivalih dognalo, da nista izgubila svoje glave v celi državi samo dva, in ta dva sta bila Sultan, stari oče našega sedanjega vladarja, ki je nosil črez dan in po noči krono in Rašed, ki je radi tega postal beg, emir, paša in končno nišanči t. j. Sultanov osebni tajnik. Po Sultanovi smrti je šel Rašed v samoto, posvetil se modrosti in zaslovel kot največji modrec v vsem vilajetu. Potoži njemu svoje gorje in prepričal se boš, da se nisi zaman in brezuspešno obrnil do njega za svet. — Srečno pot!«

Bila je še temna noč, ko je odhajal Aliben s težkim nahrbtnikom od doma. Vanj je bil nabasal vrečo najokusnejše kave in veliko škatljo najfinejšega tobaka.

Sedem ur in pol je že hodil Aliben, ne da bi se bil kaj ustavil, ko mu je nakrat zaprla pot gosta megla. A Aliben se ni strašil zaprek, ne naporov. Preveč posla je imel v prejšnjih dveh dneh z modreci, da bi ne ločil megle od dima. Prav ta megla mu je bila porok, da ni bil zgrešil poti in da ni več daleč Rašedova koliba. Pogumno se je boril z dimom, zadeval s koleni ob grmičevje in skale, zaletoval se s čelom v debla. Vsak uhelj je imel po več lukenj, izluknjali so jih jima bili trni, medtem ko sta se nosničji zlili v eno, veja je bila pretrgala namreč mejo med njima. Ruta, s katero si je brisal Aliben svoje potno čelo, je bila že vsa rjava od samega nikotina. Vkljub temu je nadaljeval hrabro svojo pot.

»Stoj, če ne, me še pohodiš!« je zaslišal zdajci Aliben neznan glas pred sabo. V dimu ni niti

opazil, da je že bil prestopil prag borne kolibe in stal pred tretjim modrecem Rašedom.

»Nevidni modrec! Prinesel sem ti kave in tobaka. Svetuj! Štiri ukaze sem dobil od Sultana. Kot najvišji sodnik me sili in mi brani iz dosedanjega stanovanja, kot najvišji gospodar mi brani in me sili iz istega stanovanja. Dvakrat se pa ne morem izseliti in istočasno zopet ne morem dvakrat ostati v stanovanju. Sultana pa morem slušati v vseh štirih slučajih, izvršiti moram vse štiri ukaze. Ne videl bi rad, da me kaznujejo radi nepokorščine. Pomisli, hčer imam, mlada je ko jutranja zora, lepa ko temnordeča žametna vrtnica; nimam ji drugega dati za doto, nimam ji druge dediščine zapustiti kakor svoje dobro ime. Ne vidim te, modri Rašed, tvoje telo se skriva mojim očem za gostim dimom, a slišim te dobro, kajti razmere so neznansko poostriale moj sluh. Govori, tolažbe in sveta potreben revež te poslušaj!«

Tišina je zavladala po teh besedah. Aliben se ni drznil skoro dihati. Bal se je, da mu izsilijo novi oblaki dima, ki so se valili proti njemu, kašelji in da presliši radi kašlja modri nasvet nevidnega modreca. Čakal je in čakal. Tedaj komaj je spoznal vso zamotanost svojega položaja, saj je moral celo najmodrejši starček, ki ni bil izgubil nikdar glave, razmišljati toliko časa o tem vprašanju.

»Ne dvomi, Aliben, nikdar o nepristranosti uradnikov! Po njih govori in ukazuje naš vladar, mogočni Sultan-Padišah. Vse štiri ukaze moraš izvršiti! Zato pa poslušaj! Ko prideš domov, obesi se nad svojim pragom pri vhodu! S tem dokažeš, da si ostal v stanovanju in da si isto zapustil. Pokoriš se Sultanu sodniku in Sultanu gospodarju. Edino na ta način se rešiš iz zagate, ohraniš si svoje dobro, pošteno in neomadeževano ime, katero lahko zapustiš svoji hčerici. Žal mi je, da ne boš mogel koristiti s svojo smrtjo in po svoji smrti našemu

mogočnemu Sultanu, kajti davkov na dobra imena še ne pozna naša državna blagajna. Idi!»

In Aliben se je res vračal pol ure skozi dim, sedem ur in pol pa po brezdimnih poteh proti domu. Že medpotoma je odtrgal od nahrbtnika oba jermena, združil ju v celoto in njegovo telo je kmalu nato viselo nad pragom pri vhodu v stanovanje.

Govorilo se je pozneje, da bi bil postal Aliben radi svoje velike, velike nesreče največji modrijan cele države, če bi se ne bil obesil.

Zakaj pa ne?

Nekoč je živel kralj. Ljudstvo mu je bilo verno in vdano, ministri ljubeznivi in lojalni, svetovavci pošteni in pametni. S sosednimi vladarji je živel v prijateljskih odnošajih, z enim so ga vezale celo sorodniške vezi. Trikrat na leto se je pokazal svojemu vernemu in vdanemu ljudstvu, spremlili so ga ljubeznivi in lojalni ministri, sledili so mu pošteni in pametni svetovavci. Zgodilo se je to na njegov rojstni dan, na njegov god in ob letu nastopa njegove vlade. Prazniško razpoloženje, zastave, godba, živio!-klici so mu razvedrili skrbno čelo, ministri so mu raztolmačili splošno zadovoljnost in svetovavci, zagrljeni od vpitja in hripavi od vzklikanja, so mu šepnili na uho govorico o njegovi neskaljivi sreči.

Vkljub temu se ni čutil kralj zadovoljen. Smislilo se mu je ljudstvo, ker ni imel naslednika. In prav po takih prilikah, ko se je bil pokazal ljudstvu, se ga je lotila skrb za obči blagor s podvojeno silo. Zapiral se je v posebno sobo svojega dvorca, kjer je nemoteno premišljeval in si preganjal z zlato kupo napolnjeno z rujnim trtnim sokom mučne skrbi.

Zopet so trle kralja take skrbi. V svoji posebni sobi si je zaželel potomstva, naslednika. Pozvonil je. Služabnik je spoznal to znamenje in vstopil s svežo steklenico v roki. Toda kralj je bil

slabe volje. »Odnesi zopet steklenico in privedi mi takoj Zakajpaneta!«

Čudeč se, a vendar molče je izpolnil služabnik ukaz svojega gospodarja. Črez par minut se je že prikazal Zakajpane, priklonil se trikrat globoko do tal in pozdravil: »Veličanstvo me je klicalo in najvdanejši sluga je takoj slušal! Zakaj pa ne?«

Zakajpane je bil majhen možicelj. Njegove kretnje posebno pri ponižnih poklonih so odrekale sključenemu telesu vsak obstoj hrbtnice in trdih kosti. Za čelom se je skrivala taka premetenost in iznajdljivost, da se je kralj najrajši posluževal njegovega sveta. Radi navade zaključevati stavke z vprašanjem: Zakaj pa ne? se mu je bil izmislil dvorni norec to ime, ki se je takoj prijelo možiceljna. Na dvoru so ga vsi poznali le pod tem imenom.

»Poklical sem te, da mi svetuješ!« je pričel kralj. »Veš, do popolne neskaljene sreče mi treba samo še naslednika! Kaj naj storim?«

»Veličanstvo, ti si posvetil vso svojo očetovsko skrb edino le občni blaginji, a nase si pozabil. Treba ti ženske, kraljice! Zakaj pa ne?«

»Dobro si jo pogodil to pot! Moj blagajnik naj ti takoj izplača deset zlatov za ta tvoj svet! Sedaj me pa pusti samega!«

»Veličanstvo, tvoj najpokornejši sluga se ti klanja! Zakaj pa ne?«

Ko je bil kralj zopet sam, je pozvonil in že je stal pred njim služabnik.

»Ali tako poznaš moja znamenja?« ga je oštel kralj. »Kje imaš pa novo steklenico?«

Čudeč se, a vendar molče je izpolnil služabnik željo svojega gospodarja.

Rujni trtni sok se je penil v kupi, toda vedno le malo časa, ker je bila precej hitro prazna. Kralj je premišljeval in izdeloval načrt. Ko se je bil odzval služabnik že tretjemu znamenju, je kralj

izgotovil svoj načrt, naslonil svojo trudno glavo na mizo in zaspal.

Poroka se je vršila po običajnem obredu. Verno in vdano ljudstvo je imelo nov praznik, ljubeznivi in lojalni ministri nove redove, pošteni in pametni svetovavci pa nove frake.

Minevali so dnevi. Ljudstvo je ostalo vkljub novemu prazniku verno in vdano, ministri vkljub novim redovom ljubeznivi in lojalni, svetovavci vkljub novim frakom pošteni in pametni. Nobena izpremema! Edino le kralj je skoro pozabil svoje posebne sobe, kamor je tako rad zahajal pred poroko preganjat svoje vladarske skrbi.

Potekali so meseci. Bližal se je odločilni trenutek, ki je imel dati kralju naslednika in ljudstvu bodočega kralja.

Zobet so mučile kralja skrbi. Spomnil se je že pozabljene sobe. Tudi po tako dolgem odmoru ni bil še pozabil služabnik, kaj pomenja znamenje z zvoncem. Prinašal je steklenice in se slednjič že bal, da se pokvari zvonec, tolikokrat je moral stopiti pred svojega gospodarja.

Kralj je končno zadremal v naslanjaču. Imel je čudne sanje:

V sosedno sobo, kjer je spavalo dete, so stopile tri devojke-rojenice, da obdarijo novorojeno kraljično s svojimi običajnimi darovi: z bogastvom, z modrostjo in s srečo. Otroče, radovedno kakor vsa deteta ženskega spola, se je v tem vzbudilo, ošvignilo devojke z radovednim pogledom in zajokalo, ko ni zapazilo med njimi ne matere, ne babice in ne zdravnika. Rojenice razjarjene, da jih je zazrlo človeško oko in da jim je s tem odklenkal za vedno njihov pravljичni posel, so se takoj odstranile, vzele svoje darove s seboj, zadnja je pa pokazala njemu, v naslanjaču spečemu očetu, z roko figo in mu tako pričarala nesrečo.

»Veličanstvo, moram te prekiniti v tvoji kraljevi brigi za občno blaginjo! Deklica se ti je rodila. Zakaj pa ne? Ljudstvo te želi videti. Pod oknom stoji in pričakuje tvojega nagovora. Zakaj pa ne?« S temi besedami je vzbudil kralja brezkostno se priklanjajoč njegov najljubši svetovavec.

»Že vem vse! Če bi nate čakal, bi se mi lahko rodil že drugi otrok. In še več vem! Jaz sanjam resnico, katere mi vi, svetovavci, ali ne znate ali pa nočete povedati.« Kralj si je mencial oči in nadaljeval: »V tisti figi sem videl jaz vso bodočnost. Kadar pokaže zadnja rojenica, ki deli srečo, s svojo nežno roko figo, ni več rešitve!«

»Ni težko prerokovati,« si je mislil služabnik, ki je stal pred vrati in prisluškoval, »ko je pa zvoznec nepretrgoma pel!«

Kralj se je vzdignil in stopil k oknu. Pod sabo na velikanskem trgu je bilo zbrano ljudstvo. Glava pri glavi. To se pa ni samo kralju dozdevalo, marsveč je bila resnica.

Verno in vdano ljudstvo je kralja vzhičeno in navdušeno pozdravilo.

»Moj mili narod, povej, si li zadovoljen z mojim vladanjem?« S tem vprašanjem je prekinil kralj glasno ukanje in radostne vzklike.

»Zadovoljen! Živio!« je zadonelo kralju na uho iz tisoč in tisoč grl.

Bilo je to prvo ljudsko glasovanje.

»V znak moje ljubezni sprejmi, mili moj narod, ta dan kot nov praznik!«

»Bravo! Živio!« je vzkliknilo ljudstvo in se takoj na to razgubilo po raznih krčmah, gostilnah, vinotočih, hotelih in kavarnah. —

Minevali so dnevi, tedni, meseci. Rojeničina figa se je začela udejstvovati. Kmalu je postala pest, ki je tlačila verno in vdano ljudstvo. Finančnemu ministru, še vedno ljubeznivemu in lojalnemu gospodu, se je pojavila tik nad ušesi častitljiva

pleša, ker se je vedno popraskal, kadar koli je doznal primanjkljaj v državni blagajni, čelo se mu je pa zvišalo, ker si je moral redno izmišljati nove ideje za nove davke. Kralj skoro ni več zapustil svoje sobe. Zvonec je bil že dvakrat nadomeščen z novim. Služabniku so vidno otekale trudne in izmučene noge.

Vladarske skrbi so se množile od dne do dne. Kralj jih je sicer preganjal, a pregnati jih ni mogel. In zgodilo se je, da je prišlo v njegovo posebno sobo odposlanstvo.

»Kralj!« Najstarejši med njimi je nagovoril kralja. »Ljudstvo se je spuntalo! Ti si odstavljen! Kovčege v roke in hajdi! Rešen si od sedaj naprej vseh vladarskih skrbi!«

Molče se je kralj odstranil. Zbrana družba je pa takoj sedla k mizi in sestavila novo vlado.

»Možaki! Preobrat je tu! Kralj je šel, stari sistem padel, a tu se ne smemo še ustaviti! Zakaj pa ne?« Bil je v resnici Zakajpane, ki je govoril te besede. Navdušenje za novo stranko, novo idejo, za novo obliko je bilo temeljito izpremenilo možiceljena, pokoščenilo mu kakor mozg mehko hrbtenico in okrepilo njegov plašni, šepetajoči glasek. »Prijetelje in privržence dosedanjega sistema treba ugonobiti, da nam ne bodo več škodili! Zakaj pa ne? Rabelj je dovolj časa počival. Mast, nabrana v brezdelju, mu zna še omrtviti ude. Vrvi nam ne zmanjka in kraljevi gozdovi nas založé s potrebnimi vislicami. Zakaj pa ne?«

»Dober svet imej takojšnje plačilo!« je zadovoljno pokimal predsednik omizja. »Ti, novi moj finančni minister,« s tem je nagovoril svojega sosedu na levi, »nakaži temu svetovavcu deset srebrnikov. Minister za notranje zadeve naj takoj izvrši v zvezi s svojim justičnim tovarišem ta krasni nasvet!«

Čez par dni je najel rabelj tri sto pomagačev,

državna vrvarnica se je podaljšala, razširila in zvišala, kraljevi gozd skrajšal, zožil in znižal.

Potekali so tedni, minevali meseci. Nova vlada je slej ko prej zborovala v nekdanji posebni kraljevi sobi. Škrbi so rastle. Finančni minister, — navadno se ni udeleževal sej, ker je moral istočasno nadzirati državno tiskarno bankovcev — je bil že ves krvav za ušesi.

Po neki taki seji je stopil predsednik k oknu. Pod sabo na velikanskem trgu je bilo zbrano ljudstvo. Toda glava ni stala več pri glavi, ker polovica ljudstva se je bila že vknjižila v rabljevih knjigah.

»Ljudstvo, povej, si li zadovoljno z našo vlado?« je vprašal z okna predsednik.

»Zadovoljno! Živio!« je navdušeno odgovorila zbrana množica.

Bilo je to drugo ljudsko glasovanje.

»V znak hvaležnosti podeli vlada jutri vsakemu državljanu hlebec kruha, kos slanine in košček sladkorja brez kart!«

»Bravo! Živio!« je vzkliknilo ljudstvo in se koj na to razgubilo po raznih krčmah, gostilnah in vinotočih.

Ta vladna hvaležnost je pa popolnoma zmedla finančnega in aprovizijskega ministra. Kje? Kako? Dolgo časa sta razmotrivala ta vprašanja in se slednjič odločila, da izstopita oba iz ministrskega sveta.

Kriza je nastala. Kmalu na to so pričeli stavko rabljevi pomagači, delavci državne vrvarnice in drvarji in tesarji v kraljevih gozdovih. Prenaporno delo, premalo plačila. Pridružili so se jim tudi drugi nezadovoljneži. Če se enkrat ukorenini pri posamezniku nezadovoljnost, se ne da zlepa iztrebiti.

Izvoljen je bil odbor nezadovoljnežev in dobil nalog stopiti pred vlado z odkritim vezirjem. To se je tudi zgodilo.

Vlada je zborovala kakor običajno v nekdanji posebni kraljevi sobi seveda brez finančnega in brez aprovizijskega ministra.

»Vlada!« Najstarejši izmed odbora je nagovoril predsednika. »Ljudstvo se je spuntalo! Odstavljena si! Hajdi! Rešena si od sedaj naprej vseh vladnih skrbi!«

Molče se je odstranila vlada. Odbor je pa takoj sedel k mizi in sestavil novo vlado.

»Možaki! Preobrat je tu! Prejšnja vlada je šla, stari sistem je padel, a tu se ne smemo še ustaviti! Zakaj pa ne?« Bil je v resnici Zakajpane, ki je govoril te besede. Navdušenje za novo stranko, novo idejo in novo obliko je bilo temeljito izpremenilo možiceljna, pojeklilo mu koščeno hrbtenico in povečalo obseg njegovega glasu navzgor in navzdol. »Prijetelje in privržence dosedanjega sistema treba ugonobiti, da nam ne bodo več škodili! Zakaj pa ne? Rabelj si je zadnji čas s pridnim delom ustvaril krepke mišice in bo vsekakor kos svoji novi nalogi. Vrvi ne primanjka in kralj je zapustil čudovito in neverjetno obsežen gozd. Zakaj pa ne?«

»Dobremu svetu naj sledi primerno plačilo!« je zadovoljno pokimal predsednik omizja. »Ti, novi moj finančni minister,« s tem je nagovoril svojega soseda na levi, »nakaži temu svetovavcu deset bankovcev! Minister za notranje zadeve naj takoj izvrši v zvezi s svojim justičnim tovarišem ta krasni nasvet!«

Rabljeva obrt se je razvila v veleobrt. Prisiljen je bil k posebnemu knjigovodstvu. Pod »dati« so bili vknjiženi državljani, ki so že dali življenje, pod »imeti« pa oni, ki so še imeli glavo. Vrvarska obrt je malone prenehala, ker ni bilo surovin in kraljevi gozd se je zredčil v mal ljudski vrtič.

Tudi nova vlada je zborovala v nekdanji posebni kraljevi sobi. Skrbi so rastle. Finančni minister je sploh nosil klobuk vedno na glavi radi velike rane za ušesi.

Po neki taki seji je stopil predsednik k oknu. Pod sabo na velikanskem trgu je bila zbrana peščica ljudi. Kar jih je manjkalo, je bil že davno vknjižil rabelj pod »dati« v svoje knjige.

»Ljudstvo, povej, si li zadovoljno z našo vlado?« je vprašal z okna predsednik.

»Zadovoljno! Živio!« je navdušeno odgovorila zbrana množica.

Bilo je to tretje ljudsko glasovanje.

»V znak hvaležnosti daruje vlada vsakemu sto bankovcev!«

»Bravo! Živio!« je vzkliknilo ljudstvo in posejlo na to edino krčmo, ki se je še obdržala iz prejšnjih časov.

»Zakaj pa nisi dostavil, dragi predsednik, da daruje vlada bankovce brez kart. Celo papirja za bankovce nam je zmanjkalo! Kaj bo?« Izpregovorivši te besede je odstopil finančni minister, pridružila sta se mu trgovinski minister radi uničene vrvarske obrti in poljedelski minister radi izgube kraljevega gozda. Minister za aprovizacijo je bil že davno odpadel, ker ni bilo nikake aprovizacije.

Nastala je kriza, ki je dosegla vrhunec, ko je zaprl zadnji krčmar svojo krčmo. Imel je sicer v kleti še nekaj vina, a teh par litrov je hranil zase, da ga skuha, če se pojavi španska bolezen.

Pred vlado, okrnjeno po odstopu treh ministrov in še vedno zborujočo v nekdanji posebni kraljevi sobi, je stopil Zakajpane.

»Vlada! Ljudstvo se je spuntalo! Odstavljena si! Hajdi! Rešena si od sedaj naprej vseh vladnih skrbi. Zakaj pa ne?«

Molče se je odstranila vlada.

»Preobrat je tu! Prejšnja vlada je šla, stari sistem padel, a tu se ne smem še ustaviti! Zakaj pa ne?« Tako je govoril sam s sabo Zakajpane in sedel v naslanjač. Samozavest mu je gorela iz oči. »Priatelje in privržence prejšnjega sistema moram

ugonobiti, da mi ne bodo več škodili. Zakaj pa ne? Rabelj že lahko opravi to delo, mesto vrvi, ki je pošla, naj si nabere srobota po grmovju, za vislice naj mu služijo mestne svetiljke! Zakaj pa ne?» In koj je izdal rablju tozadeven ukaz.

Sam se je pa lotil dela za boljšo bodočnost svojega ljudstva. Ljudstvo treba moralno dvigniti, iztrebiti tako škodljivo sebičnost in lakomnost iz njegovega srca in ukrepiti potom pametne vzgoje njegov značaj. Zakajpane je bil gotov, da pride, če se mu posreči le desetina njegovih načrtov, ne le v pravljico, marveč celo v zgodovino. Zaprl se je v nekdanjo posebno kraljevo sobo in pričel delati.

Črez dva dni je prišel k njemu rabelj. »Moje delo je končano. Tvoj ukaz izvršen. Pregledal sem knjige in primerjaje števili pod »dati« in »imeti« spoznal, da imata samo še dva človeka glavo. Teh pa dosedaj še nisem mogel zaslediti!«

»Kaj samo še dva? Ali se nisi zmotil pri odštevanju? Zakaj pa ne?« In ne da bi čakal odgovora, je stopil Zakajpane k oknu. Velikanski trg pod njim je bil prazen.

Bilo je to četrto ljudsko glasovanje.

»Škoda!« je nadaljeval Zakajpane, govoreč bolj s sabo kakor z rabljem. »Tako krasne načrte moram pokopati! Ideal bi postala ta dežela! Veš, rabelj, ona dva, ki ti mankata, sva midva, jaz in ti!«

»Že mogoče! Zadnji, ki je bil obešen, je bil moj pomagač. Samega sebe ne bom obešal. Ali si že kdaj slišal, da bi pek, ki peče kruh, spekel samega sebe, da bi mesar, ki seče meso, razsekal samega sebe, da bi kovač, ki kuje konje, podkoval samega sebe? Ne. Torej tudi tudi rabelj, ki obeša ljudi, ne more obesiti samega sebe! Zate pa ni ne vrvi, ne srobota, ne drevesa, ne svetiljke. Vse smo porabili, vse polomili! Jaz grem! Službo dobim kjer koli! Ti si pa pomagaj, kakor veš in znaš!«

Kaj se je zgodilo z Zakajpanetom, ne pove pravljica, vsaj ta ne.

Zadeva „Seljak“.

Nekoč je živel kraj. Ljubil je podložno mu ljudstvo, ljubil svojo presvetlo soprogo. Da je pa ohranil ljudstvu kralja, da je obvaroval kraljico prezgodnjega vdovstva, je ljubil tudi samega sebe. Zdrav duh v zdravem telesu; telo pa ostane zdravo le pri tečni, izbrani in obilni hrani! To je bila njegova filozofija, in na tej podlagi sta bila že davno sklenila njegovo srce in njegov želodec kot najbližja soseda bojno in odbojno zvezo.

Kralj ni zamudil nobene priložnosti, da bi se ne pobrigal po tako prijetnih ovinkih za zdravega duha. Dobrodošli so mu bili posebno godovi njegove soproge. In teh je bilo enajst vsako leto. Kraljica ni pojmla udobne filozofije svojega presvetlega soproga, zato je pa prevzel kralj kot zakonski mož ob takih prilikah tudi sprogino polovico prazničnega razpoloženja. Ni se ustrašil nobenih žrtev, naj je bila miza obložena s še tako dobrimi in okusnimi jedmi. Pri šampanjcu je kralj vstal, vzdignil kozarec in napil kraljici. Na trgu pred dvorcem je ustrelila kraljeva garda, godba je zaigrala himno, kraljica si je obrisala solze, kralj usta in obed je bil končan. —

Kralj se je nato umeknil v svoje sijajne dvorane. Prebavljat, tako si je sam rekel s presrečnim nasmeškom na licih.

»Gotovo so danes tudi vsi moji podložniki

srečni!« je razmišljal kralj. Take misli so mu imele namreč pospešiti prebavo. »Zakaj bi pa tudi ne bili srečni? Kralj jim je skrben oče, kraljica dobra mati!« Pri tem se je spomnil kralj kraljičinega godu in obeda. »Svojega kuharja moram nagraditi! Pripravil je samo take jedi, ki mi zelo ugajajo. Fazan s smetano je bil krasen, jerebičine prsi neprekosljive, kljunač s salmi-paštetami izboren. Seveda, mož zasluži nagrado! Denarja ne mara, redov in odlikovanj, domačih in tujih, ima več kakor jaz in vsi moji ministri. Sliko z lastnoročnim podpisom sem mu blagovolil nakloniti na predzadnji god svoje presvetle soproge. Kaj naj mu dam? Že vem! O priliki stopim v kuhinjo in ga milostno nagovorim. Ker je pa mož debel, bi ga znala zadeti vsled te nenavadne in nepričakovane časti kap, zato je že bolje, da ga pripravijo prej moji dvorjaniki na to mojo izredno milost. Saj res, kako naj izvem, če so moji podložniki srečni? Nič lažjega, časopis v roke, pa imam koj vsestranske podatke. Imenitna ideja!«

Kralj je pozvonil in vstopil je služabnik.

»Tu imaš cekin, prinesi mi takoj kak ljudski časopis! Toda vedi, da nočem brati onih, katere mi pošlje vsak dan dvorni nadzornik in katere pregleda ministrski predsednik, ki je obenem minister za kraljevo hišo! Ljudski časopis, razumeš!«

»Veličanstvo, tvoje želje so zame povelje, naj plačam svojo pokorščino tudi s smrtjo!«

»Le brez skrbi bodi! Ne izdam nikomur, da si mi ti prinesel časopis!«

Par minut pozneje je kralj že razgrnil zaželjeni časopis pred sabo. »Pod novo zastavo« se je imenoval in bil glasilo žuljavih rok, izkoriščenih mišic in obrabljenih živcev. Kraljevo oko je obviselo na daljšem članku, naslovljenem »Neverjetno, a resnično!« in podpisanem »Janez Krstnik Seljak, nadučitelj!«

Dvakrat, trikrat je prebral kralj omenjeni članek, a še ni vsega popolnoma razumel.

Neki nadučitelj, Seljak po priimku, je dobil v priporočenem pismu odlok z naznanilom šolskega sveta, da mu je ta nakazal po poštni nakaznici šest sto kron draginjske doklade. Kdo je bil srečnejši od Seljaka in njegove žene?! Nakaznica je prišla. Denaronoša je poprašal po imenu. Ko je pa slišal, da je Seljaku ime Janez Krstnik in ne Janez Nepomuk, kakor je stalo črno na rumeni nakaznici, je skomizgnil z ramo. Spisal je o celem dogodku uradni zapisnik, podpisal ga sam, dal v podpis tudi nesrečnemu Seljaku in se odstranil z nakaznico in z denarjem, češ, rešitev že pride v najkrajšem času. Seljak je čakal. Bil je gotov svoje doklade, zato si je izposojal male zneske pri prijateljih in znancih. Čim delj časa je čakal rešitve, tem bolj je naraščal dolg. Istočasno si je pa tudi Seljačka pomagala, kakor je pač vedela in znala, seveda vse na račun draginjske doklade. Ko sta se nekoč menila pri nezabeljenem močniku o tej dokladi, sta spoznala, da sta vsak na lastno pest izčrpala doklado. On je imel šest sto kron dolga, ona šest sto kron, doklade pa ni hotelo biti od nikoder. Prišla je slednjič tudi rešitev. Oblast je javila Janezu Krstniku Seljaku, da je prejemal sedem in dvajset let po krivici plačo, katera je bila last Janeza Nepomuka Seliaka. Kakor hitro vrne Janez Krstnik Seljak osem in osemdeset tisoč kron, toliko znaša namreč do tedaj prejeta plača z obrestmi vred, lahko zaprosi, da se vpiše on t. j. Janez Krstnik Seljak na mesto Janeza Nepomuka Seliaka. Na to dobi on t. j. Janez Krstnik Seljak plačo za celih sedem in dvajset let nazaj. Plača bo znašala osem in osemdeset tisoč kron z obrestmi vred. Oblast noče, da bi on t. j. Janez Krstnik Seljak služil brezplačno celih sedem in dvajset let, toda radi reda se zahteva najprej povrnitev plače

Janeza Nepomuka Seljaka. Brez obotavljanja se je obrnil Janez Krstnik Seljak do svojih prijateljev in znancev. Toda nadučitelju ni nobeden zaupal osem in osemdesetih tisoč kron, posebno še, ko se je raznesla govorica na podlagi oblastvenega odloka, da je Janez Krstnik Seljak prejemal plačo za drugega, kar je vsekakor kaznivo. V obupu je spisal Janez Krstnik Seljak članek v list, opozarjajoč najvišja mesta, da straši še vedno po vseh uradih Birokracij, uradni šimelj je njegovo znanstveno ime. Če je oblast zgrešila in ga pred leti napačno vpisala v uradniški imenik, pač ne more on nositi posledic te uradne pomote!

»Janez Krstnik Seljak, bodi potolažen! Tvojo pritožbo je slišalo Najvišje mesto in radi kraljičinega godu in radi Svojega kuharja odpravim krivico, ki se ti je zgodila!« Tako je sklenil kralj, pozvonil in naročil došlemu služabniku: »Ministrski predsednik naj se takoj zglesi pri meni!« —

Ni minila še četrt, ko se je ustavil voz pred dvorcem in koj nato je že vstopil ministrski predsednik. Tako hitro je bil zapustil kosilo in družbo, da je nosil pod vratom pritrjen prtič in bil še ves masten okrog ustnic.

»Veličanstvo, tukaj sem!«

»Dragi predsedniče! Jaz želim odpraviti iz vseh uradov Birokracija, uradni šimelj je njegovo znanstveno ime. Skrbi, da sprejmeta tozadevni zakon obe zbornici. V treh dneh predloži mi novi zakon v podpis!«

Ministrski predsednik se je priklonil, ošinil list pred kraljem s svojim pogledom in se molče odstranil. »Ta nova zastava mi pa tudi mora vedno greniti življenje!« je siknil stopajoč po stopnišču. »Čakaj, nisem zaman zapustil ob nepravem času tako odlične družbe, kakoršna je bila zbrana pri meni! Poslaniki iz osme, sedme, desete in enajste države so bili navzoči. Kdo ve, če me še čakajo?«

Urednik lista »Pod novo zastavo« je čudno gledal, ko mu je bil na tak dan dostavljen odlok, s katerim se ustavlja njegov list za tri tedne. Na odloku je bil podpisan sam ministrski predsednik.

Še bolj so se čudili ministri, da so bili na tak praznik vabljeni k posebni seji. Na vabilu je bil podpisan sam ministrski predsednik.

Najbolj so se pa čudili poslanci in svetovavci, da so bili na god Njenega Veličanstva pozvani k izredni seji. Na pozivu je bil podpisan sam ministrski predsednik.

Urednik lista »Pod novo zastavo« je nekaj zamrmral, razobesil odlok na uredniško okno in odšel na tritedenski dopust k svojemu svaku na kmete.

Ministre je prignala radovednost polnoštevilno k posebni seji. Predsednik je pozdravil navzoče, ugotovil sklepčnost in izjavil: »Tovariši! Slednjič se mi je vendar le posrečilo prepričati našega vladarja, da naš vladni voz ne more naprej, če ne odpravimo Birokracija, uradni šimelj je njegovo znanstveno ime, iz vseh naših uradov. Nalašč sem bil izbral današnje praznično razpoloženje in kralj je bil takoj voljan podpisati tozadevni zakon. Odprava Birokracija je za našo državo velikanškega pomena. Vsa naša uprava mora postati preprosta, enostavnejša. Papir prihranimo, uradnike in denar. Ljudstvo je lahko zadovoljno, da ima kralj take svetovavce okrog sebe!« — »Tudi jaz sem zadnjič priporočal kralju, naj se naše poslovanje zenostavi!« je omenil trgovinski minister »Jaz tudi!« — »Jaz tudi!« — »Jaz tudi!« so hiteli zagotavljat drugi ministri. Minister za javna dela, o kateremu je bilo znano, da ne hodi h kralju, ker služi, potujoč po državi, mastne dnevnice, je celo izjavil, da je to izpremembo naravnost zahteval in je ni samo priporočal. »Vidim, da smo v tej točki vsi edini!« je nadaljeval predsednik. »Pred-

lagam trikrat en živio! kralju in njegovi presvetli soprogi. Pojutrišnjem bo zakon podpisan. Ljudstvo pa mora samo od sebe, spontano, saj me razumete, izraziti svojo hvaležnost s krasno manifestacijo. Nato, da uspe ta nepripravljeni izraz ljudske hvaležnosti, moramo delati z vsemi svojimi močmi in tajno. Potrebni fond nakaže vsakemu ministrstvu naš finančni tovariš. Pri vsakem ministrstvu se ustanovi poseben oddelek za to propagando z novim sekcijским svetnikom na čelu in hajdimo na delo! Odprava uradnega šimeljna je vredna takih žrtev. Oddelki lahko ostanejo i nadalje v veljavi, ker pridemo gotovo večkrat do tega, da bo moralo izraziti ljudstvo brez vsakih predpriprav, iz lastnega nagiba svojo hvaležnost. Radi točke, kako zadostiti novemu zakonu, skličem v najkrajšem času novo sejo in se že sedaj priporočam za polnoštevilno udeležbo! Vedite, da je bila ta seja zgodovinskega pomena in da pridejo vsa naša imena na imenik največjih dobrotnikov našega ljudstva! Živel kralj in živeli mi!»

Drugi dan sta zborovali zbornici, poslanska in svetovavstvena. Vsi člani so bili navzoči pri tej izredni seji. Dva člana sta prišla celo vsa porezana, ker sta se brila med potjo v brzovlaku. Novi zakon je bil sprejet v prvem, drugem in tretjem branju. Glasovala je zanj tudi skrajna levica. Pri skrutiniju se je izkazalo, da je bilo za vladni predlog oddanih več glasov, kakor je bilo sploh poslancev. In levica ni marala vedeti sledeč znanemu pregovoru, koliko glasov je bila oddala desnica, in desnica ni marala vedeti, koliko jih je bila oddala levica.

Dva dni pozneje je objavil »Državni zakonik za kraljevino devetodeželansko« pod št. 128. sledeče:

»ZAKON Z DNE 31. KIMOVCA

o prisilni oddaji uradnega šimeljna konjedercu in o takojšnjem izgonu Birokracija iz vseh državnih uradov.

S pritrditvijo obeh zbornic zaukazujem tako:

§ 1.

Uradni šimelj se takoj izroči konjedercu in Birokracij se izžene iz vseh uradov.

§ 2.

Ta zakon dobi moč petnajstega dne po dnevu razglasitve.

Izvršitev tega zakona je poverjena Mojemu celokupnemu ministrstvu.

Prestolica, dne 31. kimovca v sedmem letu Mojega vladanja.

Kralj s. r.

Sledila so imena vseh ministrov z dostavkom s. r.«

Dve uri pred izdajo »Državnega zakonika« se je že ljudstvo samo od sebe, brez predpriprav vzdignilo in šlo pred dvorec zahvaljevat se kralju za novi zakon. Nosilo je v sprevodu velike napise, ki so vsi izražali hudomušno razpoloženje hvaležnega ljudstva. Finančni minister se je kar čudil, koliko stanejo taki napisi. — Vse se je udeležilo obhoda, edino Janez Krstnik Seljak in njegova žena sta ostala doma in prebirala »Slovenske Večernice«.

Kakor hitro so zvedeli upniki, da ima dobiti njihov dolžnik Janez Krstnik Seljak osem in osemdeset tisoč kron, so iztožili svoje terjatve in zarubili na podlagi pravomočnih rzsodb dolžnikovo terjatev napram oblastim. O tem rubežu je bil obveščen šolski svet kot nakazujoča in davkarija kot izplačujoča oblast. Okrajna sodnija je morala pomnožiti število sodnikov pri civilnem oddelku

za bagatele in pri izvršilnem oddelku. Tudi pisarniško osebje se je sorazmerno povečalo. Šolskemu svetu so se pritegnili novi uradniki in davkarija je voklicala kot pripomoč tri že upokojene davkarje. Druginjska doklada je bila kakor kamen, vržen v jezero. Krogi so postajali širši in širši in gladina se je bolj in bolj vznemirjala.

Kar je obljubil ministrski predsednik, je tudi izvršil. Koj po manifestaciji hvaležnega ljudstva je sklical ministre k posebni seji. Manjkal je edino le minister za javna dela. Odšel je že bil na deželo služiti mastne dnevnice.

Predsednik je pozdravil navzoče, ugotovil sklepčnost in se zahvalil za udeležbo. »Nov zakon imamo!« je nadaljeval. »Ta zakon stopi v veljavo že petnajsti dan vinotoka. Do tedaj moramo opraviti ogromno delo, ugladiti moramo tako rekoč pot, po kateri zapusti uradni šimelj naše urade. Gotovo ste tačas tudi vi sami razmišljali o tej zadevi in se posvetovali s svojimi sekcijskimi načelniki. Preden se sam izjavim, prosim zbrane gospode, da pove vsak svoje mnenje! Le po temeljitem razgovoru pridemo do pametnega sklepa! Prosim, g' spod tovariš za notranje zadeve ima besedo!«

»Sndči sem poklical vse svoje sekcijske načelnike, ministerijalne in dvorne svetnike k sebi, da se porazgovorimo o tej zadevi. Slednjič po daljši in zanimivi debati je prevladalo mnenje: premalo uradništva imamo, da bi mogli odpraviti uradnega šimeljna in skrčiti na ta način uradniško osebje.«

»Istega mnenja smo tudi mi pri justičnem ministrstvu! Zato smo menili predlagati ustanovitev posebnega oddelka pri vsakem ministrstvu, ki naj se peča z vprašanjem, kako skrajšati naše upravno poslovanje.«

»V tem oziru sem jaz mnogo skromnejši!« se je oglasil trgovinski minister. »Čemu posamezni oddelki pri posameznih ministrstvih? — Ustvari-

mo rajši novo ministrstvo, ki naj vso našo državno upravo poenoviti. Res so s tem združeni ogromni stroški, toda v najkrajšem času nam povrnejo prihranki iz enostavnejše državne uprave vse dotedanje stroške.«

»Izborna ideja! Tega mnenja sem bil že od začetka jaz sam, a nisem hotel s svojo izjavo vplivati na vaša mnenja!« je trdil predsednik. »Stavim ta predlog na glasovanje. Kdor je za novo ministrstvo, naj vstane!« Vstali so vsi ministri, finančni minister celo dvakrat, ker je nadomeščal odsotnega ministra za javna dela.

Soglasni sklep ministrskega sveta je potrdil kralj in »Državni zakonik« je še isti dan sporočil javnosti, da se je ustanovilo novo ministrstvo. —

Janez Krstnik Seljak je imel brata trgovca. Ta si je bil izrabljajoč ugodni položaj pridobil precejšnje bogastvo. Toda ta mamon ga nikakor ni navdal z napuhom in oholostjo. Slej ko prej je ljubil svojega brata. Ko sta mu pa še prinešla dva vagona čebule masten dobiček, je šel in plačal ves bratov dolg z obrestmi in stroški vred. Tri tisoč pet sto kron je položil, tako so bili narastli sodni stroški. Seveda ni moglo ostati plačilo takega dolga dolgo časa tajno. Zadeva »Seljak« je bila že preveč javna. Zvedela je o tem tudi financa in zvišala kratko malo bogatemu trgovcu osebno dohodarino. Prebravši plačilni nalog, proti kateremu ni bil priziv dopuščen, je sklenil trgovec maščevanje. Posvetoval se je z odvetnikom in vložil tožbo proti erarju na plačilo draginjske doklade v znesku šest sto kron. Zadeva »Seljak«, ki je bila po plačilu iztoženih terjatev in po ustanovitvi nešteti izvršeb malodane že skoro izginila, je zopet razburkala valove. Finančna prokuratura je kot varuhinja državnih koristi pomnožila svoje osobje, pošta je pa najela krdelo pomožnih uradnikov, ker so hodili prejšnji denaronoše pričat na sodišče. Okrožna

sodnija je dobila posebnega referenta za zadevo »Seljak«. Finančni minister radi prokurate, justični radi viseče pravde, poštni radi denaronoš, naučni radi nadučitelja Seljaka, trgovski radi trgovca Seljaka, poljedelski radi seljakov sploh, na novo imenovani minister radi olajšanja poslovanja pri vseh ministrstvih in njim podložnih uradih in minister za javna dela radi mastnih dnevnic, vsi, vsi so se zanimali za to zadevo. Kar sami od sebe so se izcimili na vseh teh ministrstvih posebni oddelki za zadevo »Seljak«. Položaja pravde ni prav nič izpremenila prezgodnja smrt Janeza Krstnika Seljaka. Okrajna sodnija je izrekla svojo razsodbo, prokuratura se je pritožila in zadeva je prišla v drugo stopnjo. Razburjenje je naraščalo.

Zopet so se zbrali ministri k posebni seji. Vsi ministri so odločno zahtevali razbremenitve, toliko posla jim povzroča zadeva »Seljak«. Naučni minister je pred vsem predlagal, naj se potom zakona prepove krstiti bodoče učitelje in nadučitelje na imena, ki dopuščajo kako pomoto. Ne Janez, Anton, Franc, pač pa Evstahij, Frumencij in sv. Petra stol naj bodo krstna imena bodočim učiteljem. Predlog je bil soglasno sprejet. Glede zadeve »Seljak« se je sklenilo ustanoviti posebno ministrstvo. Vsi ministri so pritrdili predlogu, glasoval je zanj celo minister za izpremembo državne uprave v smislu enostavnejšega poslovanja.

Bil je zopet god presvetle kraljice. — Kralj je bil že pokosil. V sijajnih dvoranah je prebavljajoč razmišljal, kako nagraditi spretnega in pridnega kuharja. Zlata duša, ta kuhar! Služabnik mu je prinesel časopis »Pod novo zastavo«. »Janez Krstnik Seljak je izdihnil svojo blago dušo. Vzrok: draginjska doklada.« Tako je bral kralj. Razveselil se je. »Pa je bilo le dobro, da se je bil obrnil Seljak v prejšnjem članku naravnost do Najvišjega me-

sta! S svojim ukazom sem odstranil vse ovire in Seljak je prišel do toli zaželjene doklade. Gotovo se je prenajedel, revež, da je umrl, saj priznava poročilo samo draginjsko doklado kot edini vzrok njegove smrti. Tako dobro se torej godi mojim podložnikom, da umirajo na dokladah! Kako sem srečen!»

Odškodnina.

»Kmetško selo potres popolnoma porušil. Kar ostalo, uničil požar. Vaščani brez zavetja, nagi, lačni. Pomoč nujno potrebna! Kaj naj storim?« Podpis glavarjev je bil kakor navadno nečitljiv.

Zopet in zopet je vzel ministrski predsednik to kratko poročilo v roke. »Vraga, vsako zadevo naj le jaz in zopet jaz rešim! In ravno sedaj, ko imam s pripravami za sprejem vladarja iz Datljeve dežele toliko posla! Baje nas obišče z vsemi svojimi zakonskimi ženami. Sto pet in štirideset jih ima, če mu ni tačas katera umrla. Jaz pa naj se seveda pečam z občino, katero je porušil potres! Sicer pa potres ne spada v moje področje. Vojna, kuga, lakota in šiba potresa so zadeve, katere nas more rešiti glasom litanij Gospod sam, in vse te zadeve tvorijo delokrog vojnega ministra. Če si še ni ustanovil posebnega pododdelka za potres, je sam kriv. Naj dela! Njemu naprtim to potresno zadevo! Tem bolj, ker leži Kmetško selo ob naši državni meji, in ima pri takih potresih gotovo naš državni sosed svoje prste vmes!«

Debelo je gledal vojni minister najnovejši predsednikov ukrep. »Res se prišteva potres med naše sovražnike, toda vojskovanja proti takim sovražnikom nisem bil nikdar prisegel svojemu vladarju. Kaj je prav za prav potres, se izve v šoli. To zadevo mora potemtakem prevzeti naučni minister. Njemu jo naprtim!«

Naučni minister je mislil, da sanja. »Ne, ne, to mora biti velikanska pomota! Naučni minister in potres! Kdo bi se ne smejal?! Potres je sila v notranjosti zemlje, zatorej naj to zadevo reši minister za notranje zadeve. Njemu jo naprtim!«

Minister za notranje zadeve se je nasmehnil. »Res je potres notranja sila, toda to le do tedaj, ko še spi v naročju zemlje. Kakor hitro se vzbudi in se pojavi njegova moč zunaj zemlje, preide potres iz mojega območja v območje ministra za zunanje zadeve. Njemu torej naprtim to potresno zadevo!«

Ministrski predsednik je bil ravnokar dobil obvestilo od poslanika iz Datljeve dežele, da je poročil tamkajšnji vladar še tri ženske in da pripelje vsaka izmed njegovih sto osem in štiridesetih zakonskih žen po eno frizerko in eno šiviljo s seboj. Štiri sto štiri in štirideset ženskih oseb, kakor je hitro preračunal predsednik. »Ne pomaga nič! Lepo jih moramo sprejeti, ker dolguje naša država Datljevi deželi velike svote. In prihodnjega posojila tudi ne kaže drugod iskati. Da bi človek vsaj vedel, če pripeljejo frizerke škarje za kodranje las in šivilje šivalne stroje s seboj! Kake skrbi!«

Predsednik, ki je bil obenem tudi minister za zunanje zadeve, je dobil kmalu za poročilom poslanika tudi sklep notranjega ministra. Če bi se ne bil pravočasno spomnil svojega dostojanstva in navzočnosti zgovornega služabnika, bi bil skočil iz jeze na mizo. »Kakor da bi ne odtehtalo štiri sto štiri in štirideset žensk enega potresa!«

Kraljevi sel je vstopil. »Kralj je dobil obvestilo o potresu v Kmetškem selu. Zaukazuje, da se loti celokupno ministrstvo takoj dela, olajšati bedo prizadetim vaščanom!«

»Sporoči Veličanstvu, našemu kralju in vladarju, da sem že obvestil vse ministre o tej grozni

nesreči in da imam od vseh že pismena zagotovila njihove sopomoči. Še danes odpotujem v porušeni kraj, kjer se prepričam sam o nesreči in o prvih pripomočkih. Koj ko se vrnem, se bo vršil ministrski svet, katerega sem že sklical pred dobro uro.«

»Moj predsednik je zares izborna moč. Kaj bi jaz počel brez njega?« se je izpraševal kralj, ko mu je bil prinesel sel predsednikov odgovor. Ta kralj je živel seveda že v začetku te pravljice. Da pa ni označila pravljica te resnice z običajnim uvodom: Nekoč je živel kralj, je zakrivilo dejstvo, da je imel ministrski predsednik izrazitejšo osebnost, ki je potisnila kralja za nekoliko odstavkov v ozadje.

»Veš, tajniče!« je dejal predsednik svojemu osebnemu tajniku, ko sta sedela v posebnem vozu brzovlaka na poti proti porušnemu Kmetškemu selu. »Res sem se jezil na potres, ki mi je prišel tako neprilično. Toda sedaj sem se z njim sprizajzil. Rešil me je vsaj za dva dni štiri sto štiri in štiridesetih žensk. Pa tudi moji tovariši, ki so se hoteli otresti tako meni nič tebi nič vse zadeve, bodo sedaj piskali. Naj se je tudi pojavil potres na skrajni meji naše države, njegove stresljaje bodo občutili vsi ministri, ker jih bodo vzbudili iz brezdelnosti.« Tajnik sicer ni razumel vsega, kar mu je bil povedal njegov šef. Kako se more človek čutiti zadovoljen, če se otrese takega števila žensk, med katerimi je sto osem in štirideset frizerk in ravnolotoliko šivilj! Tajnik je bil namreč podjeten in za vsako harmonično lepoto dovzeten mladenič. Sicer je pa pazil na svojo službo, zato se je pa tudi vkljub notranjim protestom pridružil takoj mnenju svojega šefa. »Babe so babe in potres je potres!« Izpregovorivši ta dva stavka, se je poglobil tajnik sam v njuno velepomembno modrost.

Že medpotoma je obvestil predsednik glavarja

o svojem prihodu, zato ju je pa čakal na zadnji železniški postaji prisrčen sprejem. Oblasti so bile zastopane vsaka po svojem načelniku. Glavar je pozdravil najvišjega uradnika v imenu okraja, sedemletno dekletce je nagovorilo visokega gosta v vezani besedi in mu izročilo koncem tretje kitice šopek, od katerega je višel svilen trak z napisom: »Nedolžna mladina.« Takega sprejema res ni bil pričakoval predsednik. Ves ginjen je pobožal glavarja po licu, zahvalil se mu za šopek in stisnil prijateljski roko deklici, katero je ta skoro očetovska prijaznost osokolila do izjave: »To ni še nič! Znam tudi Mlade vojake in Kovača, tisto binkati, bunkati. Zadnji dve sem se hitro naučila in nisem bila tolikokrat tepena, kakor sem bila za ta pozdrav!« »Le pridna ostani!« — »Hvala lepa, pa ti tudi!«

V dvovprežni kočiji je poročal glavar svojemu najvišjemu predsedniku podrobneje o nesreči. Zunanaj na kozlu pri rumeno ofračenem vozniku je sedel tajnik s šopkom v roki, katerega mu je bil izročil njegov šef v varstvo po končanem sprejemu. Tako rad bi ostrgal z nohti tajnik vsaj prvi zlog nesrečnega napisa, toda črke so bile neizbrisljive in ves njegov trud je bil zaman. Kaj porečejo ljudje, ko bodo videli krepkega mladeniča s takim napisom. Služba je služba, in kdor hoče napredovati v njej, mora večkrat nedolžen trpeti!

»Pet žrtev imamo pod ruševinami«, je poročal glavar. »Potres je prišel nepričakovano v pozni noči. Ljudje so rešili golo življenje, pokrito s samo srajco. Sedaj tabore v bližnjem gozdu, kjer so si postavili nekaj barak. Vsak dan jim damo na državne stroške škodelico gorke kave, da se ogrejejo, ker so nagi, vojaški poveljnik je pa odstopil petsto vojaških telovnikov, da ima ljudstvo vsaj nekaj na želodcu, ker je lačno. Koncem vasi je stala dvonadstropna hiša, ki je ostala — čudna so pač pota potresove previdnosti — docela nepoško-

dovana. Koj se je nastanilo v njej kakih deset družin. Toda hišo sem dal takoj porušiti, dobro vedoč, koliko nepotrebnih pisarij bi povzročila ta edina izjema. Sicer smo pa že skoro na cilju. Od daleč vidim ljudi, ki nas čakajo».

»Zdi se mi, da vidim dekleta v narodni noši«, je omenil predsednik in se nekoliko vzdignil v vozu.

»Bojim se, da nastopajo dekleta v srajci z vojaškim telovnikom na sebi!«

»Temu ljudstvu moramo pomagati!« je vzkliknil predsednik. »Tajniče, zapiši: Temu ljudstvu moramo pomagati! Imaš? Dobro!«

Pred kočijo, ki se je ustavila na trgu, kjer je stala nekoč cerkev, se je postavil župan. Bil je majhne postave. Hlače si je bil izposodil pri svojem svaku. Segale so mu na zgornji strani do pazduhe, hlačnici sta bili pa najmanj petkrat zavihani in sta mu še vedno pokrivali boso nogo do pete.

Gospoda je izstopila iz kočije. Radi deklet in radi napisa se je skrival tajnik za hrbtom svojega šefa. Ko je zdrdral župan običajni pozdrav, se je predsednik odkašljal in začel:

»Nesrečno ljudstvo! Videl sem na lastne oči vse gorje, ki te je zadelo. Ne obupuj, kajti naš najvišji gospod v državi se briga za tvojo usodo! Poslal me je sam v vašo sredo, tolažit in lajšat vašo bedo. Iz oči berem temu nesrečnemu ljudstvu, da ste ostali vkljub tej nesreči zvesti državljanji. Prepričan sem, da je vaša edina želja, prekrstiti vas, ki vstane krasnejša in večja iz teh razvalin, in ji dati novo ime t. j. Kraljevo selo, v spomin na najvišjega pospeševatelja vaših koristi. To vašo željo hočem sam tolmačiti pred najvišjim prestolom. Tajnik, zapiši si to splošno željo nesrečnih vaščanov! Hvala vam! Takoj se lotimo dela! Vsi čutimo z vami! Potrpite še nekoliko, kajti pomoč in rešitev sta blizu!«

»Zelo smo ti hvaležni za tolažilne besede, Ekscelenca!« je izjavil nato župan in si stisnil pod vratom hlače, ki so mu hotele zdrsniti po rebrih. »Kruha primankuje! Ali bi dobil kaj kruha?«

»Seveda! Gospod glavar, si li slišal županovo željo? Preskrbi takoj vse potrebno!«

In res je dobil župan proti večeru po glavarstvenem slugi dve žemlji.

Pri kosilu je bil tajnik zelo razigrane volje. Posrečilo se mu je, iznebiti se šopka. Oddal ga je bil namreč najbližjemu dekletu, da si je lažje zapisoval želje nesrečnih vaščanov, in ga potem srečno pozabil. Toda dolgo ni trajala njegova sreča. Fantič je prinesel še med kosilom šopek nazaj in tako je prišel tajnik zopet po nedolžnem do nesrečnega napisa.

* * *

V posvetovalnico je stopil kot zadnji ministrski predsednik. Vsi ministri so se bili že zbrali pred napovedeno uro in se razgovarjali v pozameznih gručah. Pri predsednikovem vstopu so sedli k dolgi mizi.

»Brez posebnega uvoda,« s temi besedami je otvoril predsednik sejo, »prehajam k edini točki današnjega dnevnega reda, ki se glasi: Kako pomagati Kmetiskoselcem zopet na noge? Znano je navzočim gospodom, kako zelo se zanima naš vlašar za to nesrečno vas. Jaz sam sem bil s svojim tajnikom na licu mesta, od koder sem se vrnil danes predpoldne. Vse mi je še živo pred očmi. Omenjam že zdaj željo Kmetiskoselcev samih, naj se jim prekrsti njihova vas v Kraljevo selo, ker zveni Kmetško selo preveč robato. Sedaj pa prosim za vaše tozadevne nasvete!«

»Izločimo iz sosednjih okrajev nekaj občin, združimo jih v nov sedni okraj in postavimo v Kraljevem selu novo okrajno sodišče!« je nasvetoval pravosedni minister.

»Kjer je sodnija, bodi tudi davkarija!« je pripomnil finančni minister.

»Zgradi naj se novo šolsko poslopje in nova cerkev. Za zadnjo imam že krasen načrt. Vsakemu velikemu mestu bi delala ta stavba čast!« je omenil naučni minister.

»Kjer je toliko oblasti, je tudi mnogo prometa. Nova pošta se mora postaviti!« je predlagal poštni minister.

»Jaz zvežem Kraljevo selo z bližnjo železniško postajo!« se je oglasil železniški minister.

»Radi bližnje državne meje naj se sezidata dve novi vojašnici!« je izjavil vojni minister.

»Brez orožniške postaje ne smemo pustiti tako važnega središča!« je priporočal notranji minister.

»Jaz postavim padlim žrtvam krasen spomenik!«, se je pohvalil minister za javna dela.

»Jaz sem celo za to, da se dovoli nesrečnim vaščanom pravica revnih, da se lahko brez kolkov zatekajo k pristojnim oblastim!« je dostavil poljedelski minister.

»Hvala vam za predloge! Predlagana je torej potrditev izpremembe imena, gradnja sodišča, davkarije, šole, cerkve, pošte, železnice, dveh vojašnic in orožniške postaje, postavitev spomenika in prisodba pravice revnih. Brez najmanjšega ugovora so ti predlogi sprejeti. Hvala! Vsak izmed nas naj se takoj loti dela, da bo to čimpreje gotovo. Jaz poskrbim, da bo novi zakon o odškodnini v obeh zbornicah sprejet, kajti brez odškodnine si oškodovanci nikamor ne morejo pomagati. Hvala vam še enkrat! Jaz hitim poročat kralju o naši plodonosni seji. Na svidenje!«

Pol ure pozneje je naklonil kralj milostno in odredbine prosto vsem ministrom visoke redove.

V Kraljevem selu je pa šlo življenje svojo pot naprej. Krajevselci so še vedno prebivali v lesenih barakah, kamor sta prihajala mraz in dež več

krat v posete. Oblečeni so bili v gorko kavo in nasičeni z vojaškimi telovniki. Nova poslopja v vasi sami so pa kar rastla iz zemlje. Ob nedeljah in praznikih so zapuščali vaščani svoje gozdne barake in hodili gledat nova čudesa. Tolažili so se z odškodnino, da bi si pričeli tudi sami zidati svoje lastne domove.

»Ne bodite preveč sitni in nepotrpežljivi!« je tolažil ob nedeljskih večerih svoje sovaščane star, izkušen starešina. »Kaj mislite, da je z odškodnino kar tako? Vsi poslanci morajo priti skupaj, in več če jih je, več nam nakažejo. Preceniti se mora vsa naša posest, zapriseženi cenilci bodo imeli noč in dan dela. Vsak, kdor da denar, ve rad, kam je šel denar. Kar smo mi v malem, je država v velikem. Le potrpljenje! Tudi Rim ni bil sezidan v enem dnevu!«

»Seveda, to je že res!« je prekinil govornika vaški črevljar, ki je imel grdo navado nasprotovati vsaki še tako pametni besedi. »Je pa tudi res, da niso vsi Rimljani čakali pred mestnim ozidjem dovršitve gradnje tako velikega mesta. In gotovo so bile zgrajene najprej hiše in potem šele javna poslopja kakor orožniške postaje, davkarije in ječe!«

»Kaj ti razumeš?« je zavrnil mirno in nreudarno starešina zabavljača. »Ti, mladenič ti, ki nisi šel dalje kakor do najbližnje vasi! Mi živimo v drugih časih! Kar je bilo prav in dobro prej, je sedaj krivo in slabo. Koliko pa naj ti odšteje oblast, ako ne ve, koliko si imel, kolike izgubil, če si res imel in če si res izgubil? Ko boš pa imel odškodnino, ko boš počival po končanem delu pred novo lastno hišico, se boš spomnil mojih besed.«

»Obljubljam ti, da ti v tem slučaju podšijem nove podplate brezplačno, pa naj bi bilo usnje še tako drago!« je odvrnil črevljar in odšel v svoj leseni brlog počivat.

Finančni minister je postajal od dne do dne nervoznejši. Iz Datljeve dežele so prihajala slaba poročila. Poslanik je sicer sporočil takoj vsako novo poroko tamkajšnjega vladarja, obvestil je pa tudi svojo vlado, da se je moral obisk vladarja odložiti na nedoločen čas, ker so začele stavkati frizerke vladarjevih soprog. In finančni minister je tako nujno potreboval novega posojila! Nove stavbe v Kraljevem selu so mu praznile blagajno, da je bilo joj, in sedaj še odškodnina! Zavlačeval je v poslanski zbornici odškodninski zakon, kolikor je mogel. Dokler ne pridejo frizerke v Datljevi deželi k pameti, je vsak izreden izdatek izključen! In kakor so bili svoj čas občutili ministri v Prestolici stresljaje potresa na skrajni meji države, tako so čutili Kraljevosepci gospodarske posledice frizerske stavke v daljni Datljevi deželi na lastni koži.

Odkar je bil oddal ministrski predsednik skrb za sprejem bogatega vladarja finančnemu ministru se je pečal izključno le s Kraljevim selom. Delo je šlo naglo izpeč rok. Orožniška postaja je bila že pokrita. Pri davkariji je manjkala le malenkost. Ječa na sodišču je bila celo že opremljena z ležišči z železnimi vrati in z namreženimi okni. Inženirji so izjavili, da bodo tekom enega meseca že vsa poslopja dograjena, končana da bo pa tudi v istem času železniška zveza. Takoj je dal imenovati predsednik nove uradnike za novo ustanovljene urade: sodnike, davkarje, orožnike, jetničarje, učitelje, dekana, ker za navadnega kaplana ali župnika je bila cerkev prevelika. Določene so bile že stotnije, ki bodo branile v Kraljevem selu državno mejo. Na spomeniku je ležal velikanski zmaj-potres, držeč v krempljih pet zvijajočih se človeških trupel.

Kakor bi bilo to ljudoljubno delovanje in prizadevanje ministrskega predsednika v prilog ne-

srečnim in prizadetim Kraljevoselcem blagoslovilo vso njegovo zunanjo politiko, se je stvar nakrat izpremenila. Poslanik je sporočil v zadnjem pismu, da je vladar Dateljške dežele poravnal stavko s tem, da je dal vse svoje žene ostriči, in da pride na vsak način z vsem svojim spremstvom, seveda to pot brez frizerk v posete. Predsednikov tajnik se je sicer jezil, ko je zvedel to novico, zato je bil pa finančni minister tembolj zadovoljen in srečen. Svoji soprogi je kupil nov klobuk z imitiranimi datlji iz temnorjavega baržuna. Za par dni so že nosile soproge vseh ministrov, sekcijjskih načelnikov, ministerijalnih in dvornih svetnikov tale klobuke. Nižji uradniki niso zmogli stroškov za tako dragocene klobuke, za katere so pa morali odškodovati svoje žene na drug način. Klobuke so nadomestili ljubkovalni nagovori, kakor: »Ti dragi molj Dateljček, zlata moja Dateljčica!« Če so bile žene s to brezkloubčno ljubeznivostjo, oziroma ljubeznivo brezkloubčnostjo zadovoljne, je seveda drugo vrašanje, ki pa ne spada več v pravljico.

V prvi seji zbornice je bil sprejet zakon o odškodnini nesrečnim Kraljevoselcem. Zakon je določal, kdo bodi v cenilni komisiji, kake cene bodijo podlaga cenilnemu zapisniku, kam treba nasloviti prošnjo, kako in kdaj se izplačajo razni obroki dovoljene odškodnine. Naravnost krasno delo je bil ta zakon. Izdelali so ga najboljši juristi, finančniki in narodni ekonomski. Ministrski predsednik se je izrazil sam napram kralju, da je v dvomu, komu dati prvenstvo glede lepote in dovršenosti, ali zakonu ali novemu Kraljevemu selu.

»Veš kaj, predsednik,« mu je odgovoril kralj, »če je zakon res tako lep in dovršen, poneseš jaz sam v tvojem spremstvu v Kraljevo selo to veselo novico! Določi vse okoliščine! To bodo gledali Kraljevoscenci!«

Ta načrt se je pa po prizadevanju predsednika temeljito izpopolnil. Kraljevemu posetu so se pridružili vsi ministri, ker se je nameravala slovesna otvoritev vseh javnih poslopij ob istem času. Obisk Kraljevega sela je določil ministrski predsednik na tretji dan pred prihodom Dateljskega vladarja v Prestolico. »Ti pojdeš z mano!« je dejal svojemu tajniku. »Kraj poznaš in pisati znaš! Po novi železnici se pripeljemo v Kraljevo selo. Tam nas bo čakal gotovo veličasten sprejem. Tebi se sicer ne dopade narodna noša tamošnjih deklet, zato pa dobiš zadoščenje v raznih govorih in napitnicah!«

»Babe so babe in napitnice so napitnice!« je odgovoril tajnik in se pri obeh osebkih tajno namehnil.

Kraljevo selo je bilo vse v zastavah. Zastave so bile pravzaprav povoji, v katerih se je komaj razvijalo Kraljevo selo. Razen javnih poslopij ni bila namreč dograjena še nobena kmetska hiša.

Od predzadnje postaje dalje je stegoval predsednikov tajnik svoj vrat skozi okno salonskega voza. Na zadnji postaji se je obrnil od okna in zavpil svojemu šefu, da se ne vidi nobeno dekle na kolodvoru in da ne straši šolska mladina s šopki in napisi. »Škoda!« se je razžalostil predsednik. »Kralj ima rad take stvari!« — »Tudi meni je ugajal zadnjič šopek z nevem že kakim napisom!« se je hlinil tajnik in mislil na svojo službo.

Kralju se je skoraj že vrtelo v glavi. Zdaj je poslušal na novem kolodvoru pozdrav, zdaj pred novim sodiščem govor, zdaj pred davkarijo slavošpev, v cerkvi orglje, na trgu vojaško godbo.

»Lepa je ta slavnost!« je šepnil kralj ministrskemu predsedniku v uho, ko sta korakala na čelu sijajnega spremstva proti novi šoli. »Nekaj pa vkljub temu proglašam! Kje so moji verni in zvesti Kraljevosepci? Nobenega še nisem opazil!«

»Veličanstvo, to je tako!« je enako tiho odgovoril predsednik. »Pravkar mi je pravil glavar, da je umrl predvčerajšnjim zadnji Kraljevoselec!«

»Kam se jim je tako mudilo? Niso li mogli počakati še nekaj časa? Če gremo stvari do dna, se lahko prepričamo, da je to ljudstvo, rekel bi, zelo, zelo nehvaležno, ker umre, ne da bi bilo doseglo odškodnine. Zamerim jim, da so umrli predčasno. Če bi še živeli, bi občutili vso mojo nemilost radi svoje prezgodnje smrti! Tako lepe slavnosti pa le še niso doživeli in je bržkone tudi nikoli ne bodo!«

KONEC.

KAZALO.

Humoreske.

Božične misli	5
Prašič	13
Na murvi	23
Odkrij srce!	32
Tragika človeškega življenja	42
Brez krstnega lista	53
Poravnava	67

Groteske.

Sedminski sistem	79
Strahovi	88
	96

Pravljice.

Ljudstvu svobodo!	107
Aliben v škripcih	116
Zakaj pa ne?	128
Zadeva »Seljak«	137
Odkodnina	148

Globovnik dr.